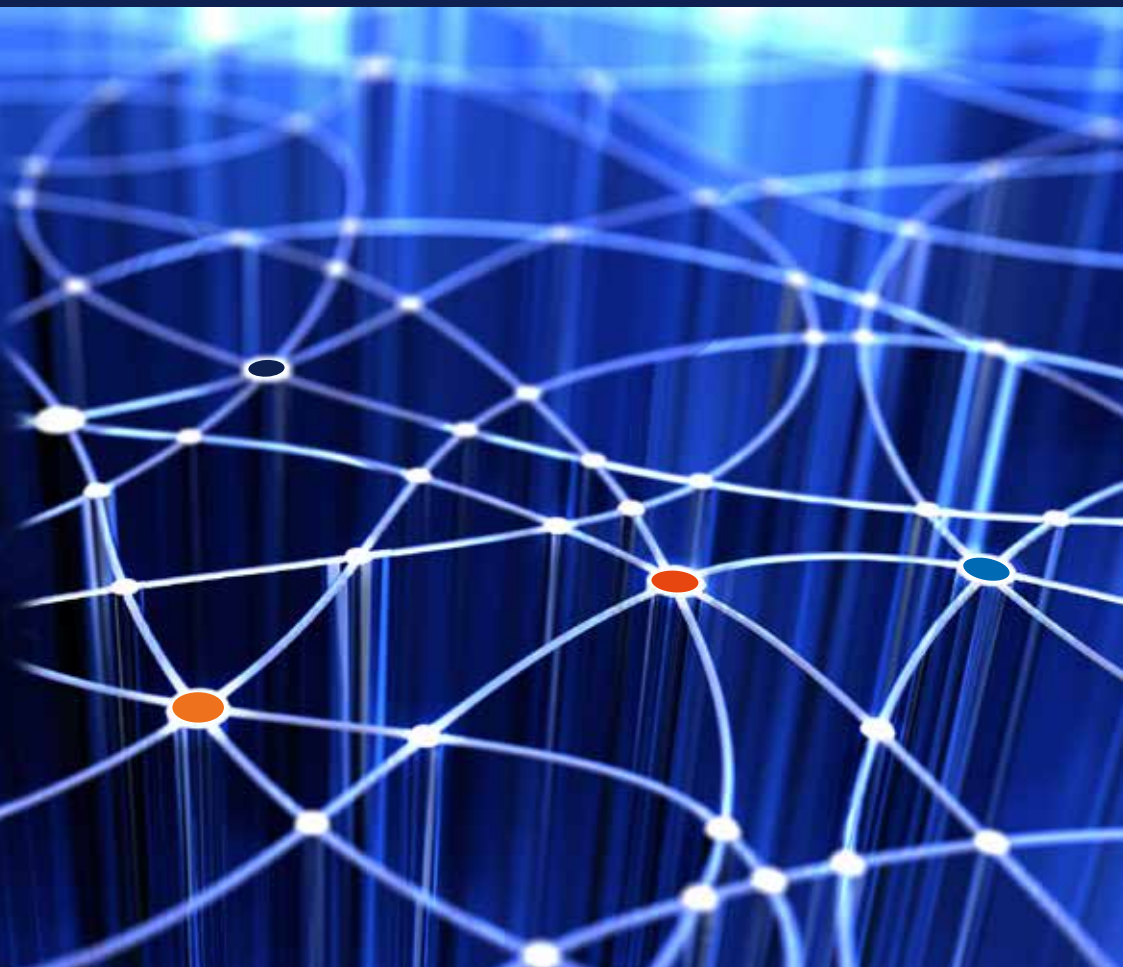

Jenni Niemi & Iina Sahramäki

Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011

**POLIISIN TIEToon TULLUT
VIHARIKOLLISUUS SUOMESSA 2011**

POLIISIN TIEToon TULLUT
VIHARIKOLLISUUS SUOMESSA 2011

JENNI NIEMI
IINA SAHRAMÄKI

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2012

Jenni Niemi & Iina Sahramäki:
POLIISIN TIEToon TULLUT VIHARIKOLLISUUS SUOMESSA 2011
Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104

ISBN: 978-951-815-242-5
ISBN: 978-951-815-243-2 (pdf)
ISSN: 1797-5743

Kannet: Mainoscraft Oy
Taitto ja paino: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print, Tampere 2012

KIITOKSET

Kiitokset ohjausryhmän jäsenille: Juha Kääriäinen (puheenjohtaja, Poliisiammattikorkeakoulu), Markku Heiskanen (HEUNI), Markus Heiskanen (Raja- ja merivartiokoulu), Pia Holm (Poliisihallitus), Heidi Kankainen (SM, poliisiosasto), Peter Kariuki (SM, oikeusyksikkö), Aarne Kinnunen (OM, kriminaalipoliittinen osasto), Jorma Laitinen (Poliisihallitus), Harri Martikainen (SM, talousyksikkö), Hitomi Tabuchi (SM, oikeusyksikkö) ja Marja Wahlberg (Supo).

Selvityksen rakenne perustuu pitkälti kahden edellisen vuoden vastaaviin selvityksiin. Myös tekstin osalta on osittain hyödynnetty aiempien vuosien kirjoituksia.

TIIVISTELMÄ

Tämä selvitys koskee viharikoksia, jotka ovat tulleet poliisin tietoon vuonna 2011. Aineistona selvityksessä on poliisin valtakunnallisia rikosilmoitustietoja. Selvitys on jatkoa rasistisen rikollisuuden vuosiselvityksille, joita on tehty vuodesta 1998 lähtien sisäasiainministeriön poliisiosastolla ja Poliisiammattikorkeakoulussa. Vuonna 2009 rasistisen rikollisuuden seuranta laajennettiin viharikosseurannaksi, ja selvityksissä ryhdyttiin tarkastelemaan myös muita rikoksia, joissa teon syy liittyy uhrin edustamaan viiteryhmään. Viharikoksiksi on määritelty henkilöä, ryhmää, jonnekin omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehdyt rikokset, joiden motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntapaa, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisuun tai vammaisuutta kohtaan.

Vuoden 2011 aikana kirjattiin yhteensä 918 rikosilmoitusta epäillyistä viharikoksista. Tämä on 7 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Suurin osa (86 %) tapauksista oli rasistisia rikoksia. Uhrin uskonnolliseen taustaan perustuvien viharikosten osuus oli 6,6 prosenttia, seksuaaliseen suuntautumiseen 4,6 prosenttia sekä vammaisuuteen 2,6 prosenttia. Sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvia viharikoksia löytyi kolme (0,3 %).

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 788 rikosilmoitusta rasistisia piirteitä sisältävistä tapauksista. Suurimmassa osassa tapauksista kyse oli kantaväestöön kuuluvien etnisiin tai kansallisiin vähemmistöihin kohdistamasta rasismista. Yleisin rikosnimike oli pahoinpitely. Yleisimmät tapahtumapaikat rasistisia piirteitä sisältäneissä rikosepäilyissä olivat julkinen ulkoilmapaikka, kuten tie, katu tai tori sekä ravintolat ja niiden edustat. Aikaisempien vuosien tapaan suurin osa rasistisista rikoksista tehtiin illan ja yön aikana. Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrään suhteutettuna yleisimmin rasististen rikosten kohteeksi vuonna 2011 joutuivat somalit.

Uskontoon perustuvista viharikostapauksista yleisimmin kohteena oli kristinusko. Suurimmassa osassa uskontoon perustuvista tapauksista kyse oli sanallisista loukkauksista tai uhkauksista. Uhrin oletettuun tai todelliseen seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvien viharikosten määrä laski yhdellä edellisvuodesta. Vammaisuuteen perustuvia tapauksia löytyi 24.

ABSTRACT

This report reviews suspected hate crimes reported to the police in Finland in 2011. The statistics are based on crime reports retrieved from the national police information system. Reports on racist crime have been published by the Police College of Finland and the Ministry of Interior's Police Department since 1998. In 2009 the system of compiling information on racist crime was developed into a more comprehensive system of monitoring hate crime. For the purpose of this report, hate crime has been defined as a crime against a person, group, somebody's property, institution, or a representative of these, motivated by prejudice or hostility towards the victim's real or perceived ethnic or national origin, religion or belief, sexual orientation, transgender identity or appearance, or disability.

In the target year, the police filed 918 reports on suspected hate crime cases. There represents a 7 per cent increase in comparison with the previous year. The majority, 86 per cent, of the cases were racist incidents. Cases motivated by the victim's religious background constituted 6,6 per cent of the cases. Sexual orientation was the motive in 4,6 per cent of the cases, and in 2,6 per cent it was disability. Three hate crimes (0.3%) were identified as being based on the victim's transgender identity or appearance.

In the target year, 788 reports of offences with racist overtones were found in the police information system. In the majority of the cases, racism was directed towards a member of an ethnic or national minority by a member of the majority population. The most common suspected crimes were assaults. The most common scenes of the suspected racist crimes were public outdoor locations such as roads or city market places, as well as restaurants and their vicinity. As in previous years, the majority of racist crimes were committed in the evening and at night. In relation to the number of foreign citizens resident in Finland, the citizens of Somalia experienced the highest frequency of racially motivated crime in 2011.

In the majority of hate crimes based on religion, the target was Christianity. Most crimes were verbal insults or threats. The number of hate crimes motivated by the victim's real or perceived sexual orientation, transgender identity or appearance, is one lower than in the previous year. In the target year, 24 hate crimes based on the victim's disability were found.

SISÄLTÖ

Tiivistelmä.....	6
Abstract.....	7
Kuviot.....	10
Taulukot.....	11
1. Johdanto.....	13
2. Viharikoksen määritelmä.....	15
2.1 Käsitteen määritelmä tässä tutkimuksessa	15
2.2 Viharikosten vastainen lainsäädäntö Suomessa	17
3. Viharikoksille alttiit ryhmät Suomessa.....	19
3.1 Etniset ja kansalliset vähemmistöt	19
3.2 Uskonnolliset yhteisöt	21
3.3 Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöt.....	22
3.4 Vammaiset henkilöt	24
4. Selvityksen toteutus.....	26
4.1 Raaka-aineiston poiminta.....	26
4.2 Tapausten luokittelu viharikoksiksi.....	27
4.3 Muuttujien luokittelu.....	29
4.4 Aineiston analysointi ja kuvailu.....	30
4.5 Menetelmän ongelmakohtia	31
5. Tulokset.....	33
5.1 Kaikki motiivit	33
5.2 Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt	34
5.2.1 Muu tutkinta -tapaukset	35
5.2.2 Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet ja rasismin kohteet.....	37
5.2.3 Rasismi- tai viharikoskoodin käyttö rikosilmoituksissa	39
5.2.4 Yleisimmät pää- ja sivurikosrikosnimikkeet	43
5.2.5 Rikosepäilyjen tapahtumapaikat.....	45
5.2.6 Rikosepäilyjen tapahtuma-ajat	49
5.2.7 Rasististen rikosjuttujen alueellinen jakautuminen	50

5.2.8	Epäiltyjen rasististen rikosten määrät vuosina 2003–2011	55
5.2.9	Asianomistajat epäillyissä rasistisissa rikoksissa	56
5.2.10	Rasistisista rikoksista epäilty vuonna 2011	64
5.2.11	Epäiltyjen rasististen rikosten eteneminen syyteharkintaan	67
5.3	Uskontoon tai elämäkatsomukseen perustuvat viharikokset	70
5.3.1	Varsinaiset viharikokset	70
5.3.2	Muu tutkinta -tapaukset	74
5.4	Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset	74
5.4.1	Varsinaiset viharikokset	74
5.4.2	Muu tutkinta -tapaukset	76
5.5	Vammaisuuteen perustuvat viharikokset	77
5.5.1	Varsinaiset viharikokset	77
5.5.2	Muu tutkinta -tapaukset	78
6	Yhteenveto	79
6.1	Rasistiset rikokset	80
6.2	Uskontoon tai elämäkatsomukseen perustuvat viharikokset	81
6.3	Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset	82
6.4	Vammaisuuteen perustuvat viharikokset	82
6.5	Tulosten arvioinnissa huomioitavaa	83
	Lähteet	85
	Liitteet	89
	Liitetaulukot	101
	Summary	104

KUVIOT

Kuvio 1.	Viharikoksiksi luokitellut rikosjutut; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2008–2011.....	33
Kuvio 2.	Eri viharikosmotiivien osuudet viharikoksiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa (n=918).....	34
Kuvio 3.	Rasistisia piirteitä sisältävät rikosjutut; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2003–2011.....	35
Kuvio 4.	Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat vuonna 2011 (% , n=1229).....	46
Kuvio 5.	Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat vuonna 2011 (% , n=1229).....	49
Kuvio 6.	Poliisin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2010 ja 2011 poliisilaitosten alueilla.	52
Kuvio 7.	Poliisin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2010 ja 2011 jokaista 10 000 ulkomaan kansalaista kohden poliisilaitosten alueilla.....	53
Kuvio 8.	Epäiltyjen rasististen rikosten määrän kehitys rikosluokittain vuosina 2003–2011.	54
Kuvio 9.	Rikosprosessin eteneminen poliisilta syyttäjälle. (Peutere 2010; lähteenä käytetty: Helminen ym. 2005).....	68

TAULUKOT

Taulukko 1.	Tapahtumatilanteet rasistisia piirteitä sisältävissä muu tutkinta -ilmoituksissa 2011.....	36
Taulukko 2.	Tapahtumatilanteet rasistisia piirteitä sisältävissä rikosilmoituksissa.....	38
Taulukko 3.	Rasismien kohteet ja epäiltyjen statukset rasistisia piirteitä sisältävissä rikosilmoituksissa 2011.....	39
Taulukko 4.	Rasismi- ja viharikoskoodin käyttö rikosilmoituksissa vuosina 2003–2011 ¹	41
Taulukko 5.	Rasismi- ja viharikoskoodin käyttö erilaisissa rikosilmoituksissa vuonna 2011 (%).	41
Taulukko 6.	Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät päärikosnimikkeet vuosina 2010 ja 2011.....	44
Taulukko 7.	Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät sivurikosnimikkeet vuosina 2010 ja 2011.....	45
Taulukko 8.	Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat rikosluokan mukaan vuonna 2011 (%).	48
Taulukko 9.	Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat rikosluokittain vuonna 2011 (%).	50
Taulukko 10.	Epäillyt rasistiset rikokset kunnittain; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2010–2011.....	51
Taulukko 11.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat kansalaisuuden mukaan vuosina 2003–2011 (yleisimmät kansalaisuudet vuonna 2011).....	57
Taulukko 12.	Yleisimmät Suomessa asuneet ulkomaan kansalaiset ¹ ja näihin kohdistuneet epäillyt rasistiset rikokset vuonna 2011.....	58
Taulukko 13.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat syntymämaan mukaan vuosina 2003–2011 (yleisimmät syntymämaat vuonna 2011).....	59
Taulukko 14.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat syntymämaan mukaan vuonna 2011, kun provokaatiojutut on jätetty pois (yleisimmät syntymämaat vuonna 2011).....	60

Taulukko 15.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli ikäluokittain vuonna 2011.....	61
Taulukko 16.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli rikosluokittain vuonna 2011.....	62
Taulukko 17.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien ikä rikosluokittain vuonna 2011 (%)......	62
Taulukko 18.	Asianomistajan suhde rasistisesta rikoksesta epäiltyyn eri rikosluokissa vuonna 2011 (%)......	64
Taulukko 19.	Rasistisista rikoksista epäiltyjen kansalaisuudet vuonna 2011.....	65
Taulukko 20.	Rasistisista rikoksista epäiltyjen syntymämaat vuonna 2011.	65
Taulukko 21.	Rasistisista rikoksista epäiltyjen sukupuoli ja ikä vuonna 2011.....	66
Taulukko 22.	Rikosluokat rasistisesta rikoksesta epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2011.....	66
Taulukko 23.	Rikosluokat rasistisesta rikoksesta epäillyn iän mukaan 2011 (%)......	67
Taulukko 24.	Epäiltyjen rasististen rikosten esitutkinnan tila rikosluokkien mukaan (%) (1.1.2011–30.6.2011 kirjatut jutut).....	69
Taulukko 25.	Rikosepäilyiden eteneminen syyteharkintaan rikosluokittain vuonna 2011 (%) (1.1.2011–30.6.2011 kirjatut jutut).....	70
Taulukko 26.	Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet epäillyissä uskonnolliseen taustaan perustuissa viharikoksissa vuonna 2011.	71
Taulukko 27.	Kristinuskoon kohdistuneet viharikokset: tarkempi kuvaus suuntauksesta.....	72
Taulukko 28.	Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvien epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2011.....	76
Taulukko 29.	Vammaisiin henkilöihin kohdistuneiden epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2011.	77

1. JOHDANTO

Tässä raportissa kuvaillaan poliisin tietoon vuoden 2011 aikana tullutta viharikollisuutta. Selvityksen aineistona on poliisin rikosilmoitustietoja. Selvitys jatkaa vuodesta 1998 lähtien Poliisiammattikorkeakoulussa ja sisäasiainministeriön poliisiosastolla julkaistujen rasistisen rikollisuuden vuosiselvitysten aloittamaa sarjaa (Sisäasiainministeriö 1998; 1999; 2000; 2001; 2002; 2003; Keränen 2005a ja 2005b; Ellonen 2006; Noponen 2007; Joronen 2008). Vuonna 2009 rasististen rikosten seuranta laajennettiin koskemaan myös muita viharikoksia ja myös tilastointimenetelmää uudistettiin. Uudistettu menetelmä on ollut käytössä vuotta 2008 koskevasta selvityksestä alkaen. Näiden uusimpien selvitysten (Peutere 2009 ja 2010; Niemi 2011) tulokset eivät siten ole vertailukelpoisia aiemmin tehtyjen selvitysten tuloksiin.¹ Tässä selvityksessä on jatkettu vuonna 2009 uudistetun menetelmän käyttöä. Tulokset ovat täten vertailukelpoisia vuosia 2008, 2009 ja 2010 koskeviin, poliisin tietoon tullutta viharikollisuutta kuvaaviin selvityksiin.

Viharikoksella viitataan rikokseen, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin edustamaa, oletettua tai todellista, kansanryhmää kohtaan. Lisäksi viharikollisuuteen kuuluu rasistinen rikollisuus, jossa uhri valikoidaan etnisen tai kansallisen viiteryhmän vuoksi. Viharikokselle ei ole vain yhtä määritelmää, vaan riippuu voimakkaasti yhteiskunnan poliittisesta, kulttuurisesta ja sosiaalisesta ympäristöstä, mitä pidetään viharikoksina. Toisaalla hyväksytyt käytös saattaa näyttäytyä jotain ihmisryhmää alistavana käytöksenä toisen yhteisön näkökulmasta. Lisäksi yhteisön sisällä hyväksytyt ja ei-hyväksytyt käytökset rajat voivat muuttua ajan kuluessa.

Yhteistä viharikoksille on niiden kohdistuminen yksittäisen uhrin kautta koko yksilön edustamaan viiteryhmään. Rikosten seuraukset ovat näin ollen yksilökohtaisia seurauksia laajemmat. Viharikokset lähettävät viestin epäluuloista ja vihamielisyydestä koko viiteryhmälle. Teot luovat ja ylläpitävät ennakkoluuloja, pelkoa ja vihamielisyyttä eri ihmisryhmien välillä. (Perry 2001, 7–10; Hall 2005, 1–21.) Tässä selvityksessä viharikoksen motiiveina on huomioitu edellisten vuosien selvitysten tapaan etnisen ja kansallisen taustan lisäksi uskonnollinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu ja vammaisuus.

Suomen rikoslaki ei tunne viharikosta tai rasistista rikosta eikä tällaisia rikosnimikkeitä ole olemassa. Näin ollen tämän selvityksen määritelmä viharikokselle ei pohjaudu suoraan Suomen lakiin, vaan pääasiassa viharikokäsite määritellään suhteessa aiheesta aiemmin tehtyyn

¹ Tilastointimenetelmää on muutettu myös aikaisemmin. Vuosien 1997–2002 selvitykset ovat keskenään vertailukelpoisia, samoin vuosia 2003–2007 koskevat selvitykset.

tutkimukseen ja muiden maiden viharikostilastoihin (ks. Peutere 2009). Luvussa 2 avataan tarkemmin, miten viharikos määritellään tässä yhteydessä ja mihin määritelmä perustuu. Luvussa esitetään ajantasainen, viharikosten vastainen lainsäädäntö Suomessa ja rikoslakiin tehdyt muutokset. Seuraavassa luvussa kuvataan lyhyesti viharikoksille alttiita ryhmiä Suomessa.

Selvityksen toteutusta kuvataan luvussa 4. Selvityksen toteutusvaiheeseen kuuluu rikosilmoitusaineiston muodostaminen, tapausten luokittelu viharikoksiksi ja aineiston analysointi. Lisäksi pohditaan käytetyn menetelmän rajoituksia. Luvussa pyritään esimerkkien avulla kuvaamaan sitä, millaisia tapauksia ei selvityksessä ole luokiteltu viharikoksiksi.

Luvussa 5 esitellään selvityksen tulokset. Eri motiiveihin perustuvien viharikosten tulokset esitellään omissa alaluvuissaan. Rasistisia rikoksia käsitellään luvussa yksityiskohtaisemmin kuin muita viharikoksia, koska viime vuosien tapaan rasististen juttujen määrä on selvästi suurempi kuin muiden. Rasistisista rikoksista kuvaillaan tapahtumatilanteet ja rikosnimikkeet, tapahtumapaikat ja -ajat, asianomistajat ja epäillyt, alueellinen jakautuminen sekä esitutinnan tila ja rikosepäilyjen eteneminen syyteharkintaan. Muita viharikoksia tarkastellaan pääosin tapahtumatilanteiden mukaan. Viimeisessä luvussa 6 esitetään yhteenvedo selvityksen tuloksista ja rajoitteista, joita tulee huomioida tuloksia arvioitaessa.

Selvitystä lukiessa täytyy huomioida, että esitetyt tulokset antavat vain yhden, rajallisen kuvan hyvin laajasta ilmiöstä. Esitettyyn tilastointimenetelmään liittyy monia rajoitteita. Selvityksen aineistossa ei ole kyse rikoksista vaan rikosepäilyistä, sillä tietoa syyttäjien tai tuomioistuinten päätöksistä tapausten suhteen ei ole. Viharikostapauksia on täytynyt etsiä poliisin rikosilmoitusrekistereistä hakuheitojen avulla. Hakuheidoilla löytyneiden ilmoitusten luokittelu viharikoksiksi on perustunut rikosilmoituksen sisältämään, poliisin vapaamuotoisesti kirjaamaan kuvaukseen tapahtuman kulusta. Löytyneiden tapausten luokittelu viharikoksiksi on kuitenkin hyvin tulkinnanvaraista. Näitä rajoitteita on pyritty kompensoimaan kuvaamalla rikosilmoitusten luokitteluperiaatteita ja löytyneitä rikostapauksia yksityiskohtaisesti. Näin lukija voi arvioida, mistä esitetyt luvut tosiasiallisesti kertovat.

2. VIHARIKOKSEN MÄÄRITELMÄ

Poliisiammattikorkeakoulun viharikosselvitysten määritelmän lähtökohdista ovat olleet osittain Suomen lainsäädäntö, aihetta koskeva tutkimus ja kirjallisuus sekä muiden maiden viharikosten tilastointikäytännöt². Viharikoksen määrittelyyn on vaikuttanut myös se, millaisia viharikostilastoja on saatavilla olevan tiedon perusteella käytännössä mahdollista tuottaa. Määrittelyn perusteluja on kuvattu tarkemmin vuotta 2008 koskevassa selvityksessä (Peutere 2009). Koska viharikokselle ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää, käytetyn määritelmän perusteita kuvaillaan seuraavissa kappaleissa kunkin käyttöyhteyden kohdalla erikseen.

2.1 Käsitteen määritelmä tässä tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käytetään samaa viharikoksen määritelmää kuin kahdessa aiemmassa, vuosia 2009 ja 2010 koskeneissa viharikosraporteissa. Viharikos määritellään seuraavasti:

Viharikos on henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehty rikos, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntavasta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan.

Viharikoksen kohteena voi olla yksittäinen, johonkin mainituista viiteryhmistä kuuluva henkilö, hänen lähipiiriinsä kuuluva henkilö, ryhmää edustava taho tai jonkun omaisuus. Uhrin ei tarvitse kuulua kyseiseen viiteryhmään, vaan riittää, että tekijä olettaa uhrin kuuluvan johonkin viiteryhmään. Esimerkiksi lähipiiriin, kuten puolisoon tai ystävään, kohdistuneissa viharikoksissa rikoksen kohteena oleva henkilö yhdistetään johonkin näistä ryhmistä. Sama tilanne on myös silloin, kun rikos kohdistetaan esimerkiksi vastaanottokeskuksen henkilökuntaan tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ajavan järjestön työntekijään.

Tässä selvityksessä rikosta ei määritellä sen perusteella keneen tai mihin kyseinen rikos kohdistuu. Olennaisinta on rikoksen taustalla oleva motiivi, jonka perusteella rikos määritellään viharikokseksi. Viharikoksia eivät ole vain enemmistön historiallisesti alistetussa asemassa oleviin

² Ajantasaista tietoa muiden maiden viharikostilastoista on saatavilla esimerkiksi Euroopan turvallisuus ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) alaisuudessa toimivan Demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston raportista (OSCE/ODIHIR 2011).

ryhmiin kohdistamat rikokset. Tämän selvityksen yhteydessä käytetyn määritelmän mukaan myös vähemmistön enemmistön edustajiin kohdistamat rikokset ja vähemmistöryhmien väliset rikokset voivat motiivinsa perusteella täyttää viharikoksen määritelmän.

Etnisellä tai kansallisella taustalla viitataan siihen, että rikos voi johtua uhrin sukujuurista riippumatta siitä, onko sukujuuriin viittaavia piirteitä havaittavissa. Jos esimerkiksi Suomessa syntynyt ja kasvanut henkilö joutuu rikoksen kohteeksi sen vuoksi, että toinen hänen vanhemmistaan on taustaltaan venäläinen, kyseessä on viharikos. Toinen termi kuvaamaan samaa asiaa on syntyperä. Etninen tai kansallinen tausta on kuitenkin syntyperää tarkempi käsite, koska siitä käy ilmi, mitä syntyperään liittyvää ominaisuutta tarkoitetaan.

Viharikos voi kohdistua myös henkilöön tai tahoon, joka ei edusta tiettyä uskontoa. Tiettyä uskonnollista ryhmää edustavien henkilöiden lisäksi esimerkiksi ateisti voi määritelmän mukaan joutua viharikoksen kohteeksi elämäkatsomuksensa vuoksi. Elämäkatsomuksella ei kuitenkaan tässä selvityksessä tarkoiteta laajemmin mitä tahansa muita ideologioita, kuten poliittista kantaa.

Seksuaalinen suuntautuminen tarkoittaa, mitä sukupuoliin kohtaan henkilö tuntee emotionaalista tai seksuaalista vetovoimaa. Seksuaalisella suuntautumisella viitataan heteroseksuaalisuuteen, homoseksuaalisuuteen ja biseksuaalisuuteen. Sukupuoli-identiteetillä ja sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan sukupuolen kokemista tai sen ilmaisua, eli sitä, kokeeko henkilö olevansa mies tai nainen, molempia vai ei kumpaakaan. Viharikoksen määritelmässä näillä termeillä viitataan sukupuolivähemmistöihin eli transihmisiin (transsukupuoliset, transgenderihmiset ja transvestiitit) ja intersukupuolisiin henkilöihin.

Vammaisuudella viitataan henkilöihin, joilla on vamma, joka vaikuttaa heidän fyysiseen tai älylliseen suorituskykyynsä. Vamma on pysyvä ominaisuus, toisin kuin sairaudet, jotka useimmiten ovat ohimeneviä. (Nieminen 2005, 905.) Pysyvän vamman kanssa elävät kohtaavat erilaisia vaikeuksia riippuen elämäntilanteesta ja vamman laadusta. Vamman asettamat rajoitteet riippuvat myös siitä, miten yhteiskunnassa on otettu huomioon ihmisten erilaiset fyysiset ja älylliset ominaisuudet. Siten ”vammaisuus” ei ole yksiselitteinen termi vaan vammaisuuden määritelmä riippuu sosiaalisesta ympäristöstä. (Quinn & Degener 2002, 14–15.) Sairaudet on rajattu motiivina viharikosmääritelmän ulkopuolelle. Rajanveto vamman ja sairauden välillä on joskus kuitenkin tulkinnanvaraista, minkä vuoksi esimerkiksi terveydentilasta johtuva työsyryntä ei täytä tässä selvityksessä käytettyä viharikoksen tunnusmerkistöä.

Selvityksessä kuvaillaan viharikoksia eri näkökulmista. Tarkasteltavasta piirteestä riippuen puhutaan rikosilmoituksista, päärikoksista ja sivurikoksista. Havaintojen määrä myös vaihtelee sen mukaan, onko tarkastelun kohteena yksi kokonainen rikosilmoitus, vai sen sisältämät yksittäiset rikosnimikkeet.

2.2 Viharikosten vastainen lainsäädäntö Suomessa

Suomen rikoslaissa ei ole määritelty rasistista rikosta tai viharikosta. Yksi rikoslaissa säädetyistä rangaistuksen koventamisperusteista huomioi teon rasistisen tai vastaavan vihamotiivin. Koventamisperusteiden mukaan rikoksesta voidaan tuomita ankarampi rangaistus, jos se on tehty rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta (RL 6 luku 5 § 4-kohta, 13.5.2011/511). Tässä selvityksessä tarkastellaan vuotta 2011, ja tuon vuoden kesäkuun alusta alkaen koventamisperustetta laajennettiin nykyiseen muotoonsa. Laajentamisen myötä koventamisperusteissa mainitaan erikseen myös muut kuin rasistinen vihamotiivi. Ennen laajentamista vammaisuutta ei mainittu koventamisperusteissa lainkaan. Uskonnolliset yhteisöt ja seksuaaliset vähemmistöt mainittiin vain lakiin liittyvässä hallituksen esityksessä. Myös syntyperä lisättiin lakiin. Sukupuolivähemmistöjä, kuten transsukupuolisia tai transvestiittejä ihmisiä, ei edelleenkaan ole mainittu koventamisperusteissa. Olennaista koventamisperusteissa on, että teon vaikuttimella on merkitystä rangaistavuuteen riippumatta siitä, keneen tai mihin rikos kohdistuu. Rikoksen ei tarvitse olla kohdistettu viiteryhmään kuuluvaan henkilöön.

Koventamisperusteiden lisäksi rikoslaissa on joitakin rikoksia, joiden tunnusmerkistöön sisältyy vihamotiivi. Näitä rikosnimikkeitä ovat syrjintä, kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan, joukkotuhonta ja sen valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan ja törkeä rikos ihmisyyttä vastaan, kidutus, työsyryntä ja kiskonnantapainen työsyryntä (rikoslain 11 luvun 11 §, 10 §, 10a §, 1–4 § ja 9a §, 47 luvun 3 § ja 3a §).

Kiihottamisella kansanryhmää vastaan tarkoitetaan tekoa, jossa henkilö ”asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella”. Myös tätä lainkohtaa laajennettiin mainittujen uhriryhmien osalta vuonna 2011. Aiemmin uskontoa, syntyperää, seksuaalista suuntautumista ja vammaisuutta ei mainittu laissa. Nykyisellään lain sanamuoto ottaa huomioon myös mahdollisuuden, että esimerkiksi kuva voi täyttää kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön. Lisäksi rangaistavaa on tällaisen sisällön tuottamisen lisäksi myös asettaminen saataville tai sen levittäminen. Lakiin liittyvässä hallituksen esityksessä mainitaan esimerkkinä tahallinen linkkien perustaminen kuvatuunlaiseen sisältöön internetissä (HE 317/2010). Samassa yhteydessä rikoslakiin

lisättiin törkeää kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva tunnusmerkistö. Sitä tulee soveltaa tapauksiin, joissa kehoitetaan tai houkutellaan joukkotuhontaan tai muihin vakaviin ihmisoikeusrikoksiin, murhaan tai muuhun väkivaltaisuuteen joka vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Syrjintää koskevassa pykälässä lueteltiin jo ennen lakiuudistusta vielä useampia uhriryhmiä kuin uudistetussa kiihottaminen kansanryhmää -tunnusmerkistössä. Syrjintä on kielletty ”rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, perimän, vammaisuuden tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella”. Joukkotuhonta, rikos ihmisyyttä vastaan ja kidutus ovat vakavia sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan. Näiden rikosten tunnusmerkistöissä nimetään useimmat niistä ryhmistä, jotka on tässä selvityksessä määritelty mahdollisiksi viharikosten uhriryhmiksi.

3. VIHARIKOKSILLE ALTTIIT RYHMÄT SUOMESSA

Edellisissä viharikosselvityksissä on tehty katsaus olemassa olevaan tutkimustietoon eri viiteryhmien kohtaamasta väkivallasta ja syrjinnästä Suomessa (Peutere 2009, 25–31; Peutere 2010, 18–23). Poliisin tietoon tulleita tapauksia lukuun ottamatta eri viiteryhmiä koskevaa tietoa ei kerätä Suomessa systemaattisesti esimerkiksi tietyin aikavälein, vaan aihetta koskevaa tietoa on hajallaan yksittäisissä tutkimuksissa ja selvityksissä.

3.1 Etniset ja kansalliset vähemmistöt

Rasistisille rikoksille ovat alttiimpia näkyvät etniset vähemmistöt, kuten ulkonäöltään kantaväestöstä erottuvat maahanmuuttajat. Myös muut Suomessa asuvat henkilöt voivat joutua rikoksen kohteiksi etnisen tai kansallisen taustansa vuoksi, tyypillisimmin maahanmuuttajataustaiset henkilöt, heidän lähipiiriinsä kuuluvat henkilöt ja Suomen kansalliset etniset vähemmistöt romanit ja saamelaiset. Lisäksi myös rasismia avoimesti vastustavat henkilöt ja tahot voivat joutua viharikosten kohteeksi.

Tutkimusten mukaan Suomen maahanmuuttajataustaisten henkilöiden todennäköisyys kohdata väkivaltaa on moninkertainen kantaväestön edustajiin verrattuna (Honkatukia 2005; FRA 2009). Vuonna 2008 Euroopan unionin perusoikeusvirasto toteutti kyselytutkimuksen etnisten vähemmistöjen kohtaamasta väkivallasta ja syrjinnästä (FRA 2009). Tutkimukseen haastateltiin 45 maahanmuuttajaryhmää 27:stä Euroopan Unionin jäsenvaltiosta. Suomesta tutkimukseen osallistui 484 somalitaustaista ja 562 venäläistaustaista vastaajaa. Suomessa asuvat somalit ovat yksi eniten etnistä syrjintää ja rasistista väkivaltaa kohtaavista ryhmistä Euroopan unionin alueella. Heidän joukossaan erityisesti väkivaltakokemukset ovat yleisempiä kuin useimmilla muilla haastatelluilla ryhmillä. Myös kansallisissa tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia, joiden mukaan somalit kohtaavat Suomen maahanmuuttajaväestöstä eniten rasismia (Honkatukia 2005; Jasinskaja-Lahti ym. 2002). Suomen venäläistaustainen väestö ilmoitti perusoikeusviraston tutkimuksessa enemmän syrjinnän ja rasistisen väkivallan kokemuksia kuin Baltian maiden venäläisväestö.

Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2012 julkaistussa tutkimuksessa tarkasteltiin työelämässä ilmenevää etnistä syrjintää ja venäläistaustaisten työnhakijoiden työllistymismahdollisuuksia suhteessa kantaväestön edustajiin. Tutkimuksessa testihakijat, joilla oli venäjän- ja suomenkieliset nimet, hakivat yhteensä 1200 avointa työpaikkaa. Tulosten mukaan hakijoiden, joilla on venäjänkielinen nimi, pitää saadakseen kutsun

työhaastatteluun lähettää kaksi kertaa enemmän hakemuksia verrattuna hakijoihin, joilla on suomenkielinen nimi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012.)

Suomalaisten asenteita maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin on kartoitettu vuodesta 1987 lähtien koko väestöä edustavilla haastattelutkimuksilla. Viimeisimmät tulokset ovat vuodelta 2007, jolloin 38 prosenttia oli sitä mieltä, että Suomen pitäisi ottaa vastaan enemmän ulkomaalaisia työnhakijoita. Kaikkein myönteisimmän on suhtauduttu erityisosaajien ja tiedemiesten vastaanottamiseen. Suhtautuminen pakolaisten vastaanottamiseen oli varauksellisempaa, mutta myös tässä suhteessa asenteet olivat muuttuneet myönteisemmiksi 1990-luvun laman jälkeen. Hieman yli neljäsosa (27 %) oli sitä mieltä, että pakolaisia pitäisi ottaa Suomeen enemmän. Asenteet olivat myönteisempiä naisten kuin miesten keskuudessa ja eniten koulutetut ja hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevat suhtautuivat maahanmuuttoon muita myönteisemmin. Isoimmissa kaupungeissa asenteet olivat suopeampia kuin pikkukaupungeissa ja maaseudulla. Rasistiset asenteet ovat kuitenkin kyselyjen mukaan suhteellisen yleisiä. Vuonna 2003 lähes puolet (45 %) oli täysin tai osittain sitä mieltä, että ”joihinkin rotuihin kuuluvat ihmiset eivät kerta kaikkiaan sovi asumaan modernissa yhteiskunnassa”. Skinheadien toiminnan hyväksyi täysin tai osittain yksi kymmenestä vastaajasta. (Jaakkola 2005; 2009.) Vuonna 2009 tehdyssä Eurobarometrissa 72 prosenttia suomalaisvastaajista piti syrjintää etnisen taustan perusteella hyvin tai melko yleisenä kotimaassaan. Koko EU:n alueella näin vastanneiden osuus oli 61 prosenttia. Kyselyyn vastasi noin tuhat suomalaista ja otoksen tarkoituksena oli edustaa suomalaista väestöä. (Special Eurobarometer 2009, 60–61, liitetaulukot.)

Rasistisen rikollisuuden vuosiselvityksissä ja viharikosselvityksissä eri maiden kansalaisten kohtaamien rasististen rikosten määrät on suhteutettu Suomessa asuvien, kyseisten maiden kansalaisten määriin. Tällä tavoin saadaan kuvaa siitä, mitkä ryhmät poliisin rekisterien mukaan ovat muita alttiimpia rasistisille rikoksille. Eri etnisten ryhmien määrästä Suomessa ei kuitenkaan ole olemassa tietoa, sillä henkilötietolaissa kielletään arkaluonteisten henkilötietojen, kuten etnisen alkuperän, tallentaminen. Tilastotietoja ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrästä on kuitenkin mahdollista saada syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen perusteella. Kansalaisuuteen tai syntymämaahan pohjautuvaan tarkasteluun liittyy kuitenkin useita puutteita. Se ei ota esimerkiksi huomioon kansalaisuudeltaan suomalaisia maahanmuuttajien lapsia. Lisäksi ulkopuolelle jäävät kaikki ne tapaukset, joissa esimerkiksi vähemmistöryhmään kuuluvan ystävä tai puoliso on joutunut viharikoksen kohteeksi.

Vuoden 2011 aikana Suomeen muutti 29 500 henkeä. Tämä on suurin luku itsenäisyyden aikana. Suomessa asui vuoden 2011 lopussa vakiinuisesti 183 133 ulkomaan kansalaista, mikä on 3,4 prosenttia väestöstä.

Tämä on 15 179 henkilöä enemmän kuin vuoden 2010 lopussa. Suurimmat ulkomaalaisten ryhmät olivat Viron (34 006), Venäjän (29 585), Ruotsin (8 481) ja Somalian (7 421) kansalaiset. Ulkomailla syntyneitä henkilöitä asui vuoden 2011 lopussa Suomessa 266 148, heistä suurin osa (64 %) on syntynyt Euroopassa. Muita kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia oli 4,5 prosenttia väestöstä. Suurimmat kieliryhmät olivat venäjän-, viron-, somalin-, englannin- ja arabiankieliset. (Sisäasiainministeriö 2012.)

Maahanmuuttajien lisäksi Suomen alkuperäiskansa saamelaiset ja toinen kansallinen vähemmistö, romanit, voivat joutua kokemaan rasismia. Ennakkoluuloiset asenteet voivat ilmetä esimerkiksi nimittelynä, rassistisina vitseinä tai väkivaltana. Saamelais- ja romaniväestön kielellinen syrjintä esimerkiksi palveluissa on yleinen vähemmistövaltuutetun antamien huomautusten syy. (Puuronen 2011.)

3.2 Uskonnolliset yhteisöt

Vuoden 2010 lopussa 78,3 prosenttia suomalaisista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon. Ortodoksiseen kirkkoon kuului 1,1 prosenttia. Muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien määrät ovat pieniä. Johonkin muuhun yhdyskuntaan kuin evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuului yhteensä vain 1,4 prosenttia suomalaisista. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomia oli 19,2 prosenttia. (Tilastokeskus 2011.) Luvut kuvaavat kuitenkin heikosti eri uskontojen edustajien todellista määrää Suomessa, sillä suuri osa esimerkiksi muslimeista tai muista pienempien uskontokuntien edustajista ei kuulu virallisesti mihinkään yhdyskuntaan. Suomessa vaikuttavien eri uskontojen kirjo on kasvanut voimakkaasti 1990-luvun puolivälin jälkeen pääasiassa maahanmuuton ja ulkomailta tulevien yhteisöjen lähetystyön seurauksena. (Ketola 2008, 338–347.) Maahanmuuttajien joukossa muiden kuin kristittyjen rekisteröityminen uskonnollisen yhdyskunnan jäseneksi on melko harvinaista (Martikainen 2011, 74–75).

Katolisella kirkolla on nykyisin Suomessa seitsemän seurakuntaa ja rekisteröityneitä jäseniä oli vuoden 2010 lopussa 10 640. Suomessa on myös suuri joukko muita kristillisiä kirkkoja ja yhteisöjä, kuten lestadiolaisuus, helluntailaisuus, Jehovan todistajat ja anglikaaninen kirkko. Lestadiolaisuus on suurin Suomen evankelisluterilaisen kirkon sisällä toimivista herätysliikkeistä. Lestadiolaisuuden suurimmalla haaralla, vanhoillislestadiolaisuudella, arvioidaan olevan noin 100 000–200 000 kannattajaa, ja vankinta kannatusaluetta on Pohjois-Suomi. (Ketola 2008; Tilastokeskus 2011.) Suomessa toimii nykyisin kaksi juutalaista seurakuntaa, joilla oli vuoden 2010 lopulla yhteensä 1 208 jäsentä. Lisäksi

lähinnä Helsingissä toimii hindulaisia, buddhalaisia ja yksi sikhiyhteisö. (Ketola 2008; Tilastokeskus 2011.)

Suomen muslimiväestö on kasvanut voimakkaasti 1990-luvulta lähtien maahanmuuton seurauksena. Suomessa toimii nykyään noin 40 moskeijaa, ja muslimeja maassa on arviolta noin 45 000. Samanaikaisesti muslimiväestön kasvun kanssa myös keskustelu islamista on lisääntynyt. Islamista käydyn keskustelu sekoittuu usein maahanmuuttokeskusteluun. Keskustelussa unohdetaan usein, että suurin osa Suomeen saapuvista maahanmuuttajista on kristittyjä. (Martikainen 2011, 71–77.) Islamin saama huomio liittyy osittain viime vuosina yleistyneeseen, laajempaan vastakkainasetteluun länsimaiden ja islamilaisen maailman välillä. Taus-talla on fundamentalistisen islamin nousu ja erityisesti vuoden 2001 terroriteot Yhdysvalloissa. Myös suomalaisessa mediassa islamiin on yhdis-tetty usein negatiivisia mielikuvia ja se esitetään länsimaisen demokratian vastaisena ja yhteensopimattomana modernin elämäntyylin kanssa (Rait-tila & Maasilta 2008). Tämä voi osaltaan lisätä ennakkoluuloja muslimeja kohtaan.

Suomalaisten suhtautumista islamin uskoon on selvitetty kyselyillä vuosina 1993, 1998 ja 2003. Kyselyn mukaan vuonna 2003 joka neljäs oli täysin tai osittain sitä mieltä, että ”Suomessa ei tulisi sallia islamin uskonnon harjoittamista, koska se uhkaa kulttuuriamme”. Vain vajaa puolet vastaajista (43 %) oli täysin eri mieltä väittämän kanssa. (Jaakkola 2009, 62).

Vuoden 2009 Eurobarometrin mukaan uskontoon tai elämäntätö-mukseen perustuva syrjintä on eurooppalaisten mielestä harvinaisin eri syrjintäperusteista. Suomalaisista yksi kolmasosa (34 %) piti syrjintää uskonnon perusteella hyvin tai melko yleisenä, kun koko EU-alueella vastaava osuus oli 39 prosenttia. Suomalaisista yksi prosentti ilmoitti kokeneensa uskontoon perustuvaa syrjintää viimeisen vuoden aikana. Et-nistä syrjintää on ilmoittanut kokeneensa sama osuus vastaajista. (Special Eurobarometer 2009, 99–100, liitetaulukot.)

3.3 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Viharikoksille voivat olla alttiita henkilöt, jotka poikkeavat seksuaalisuuden tai sukupuolen ilmaisullaan norminmukaisina pidetyistä miehen ja naisen rooleista. Seksuaalivähemmistöillä viitataan homoihin, lesboihin ja biseksuaaleihin, joilla on rakkaus- tai seksisuhteita oman sukupuolensa kanssa, riippumatta siitä kutsuvatko he itseään edellä mainituilla termeillä. Sukupuolivähemmistöillä viitataan puolestaan ihmisiin, jotka kokevat sukupuolensa tai ilmaisevat sitä perinteisestä poikkeavalla tavalla. On arvioitu, että seksuaalivähemmistöjä on 5–15 prosenttia väestöstä. Sukupuolivähemmistöjä arvioidaan olevan vähemmän. (Lehtonen 2006, 12–15.)

Transsukupuolisella tarkoitetaan henkilöä, joka on syntynyt ruumiltaan esimerkiksi pojaksi, mutta tuntee olevansa nainen ja korjaa kehonsa piirteet sukupuolenkorjaushoidolla. Transvestiitti-sanalla viitataan esimerkiksi mieheen, joka toisinaan haluaa tuoda esiin omaa naiseuttaan ja toimia naisen roolissa. Transgender-sana tarkoittaa henkilöä, joka elää pysyvästi mieheyden ja naiseuden välillä. Intersukupuoliset ovat ihmisiä, joilla on synnynnäisesti miehen ja naisen ruumiillisia sukupuoliominaisuuksia, ja jotka usein jo varhaisessa lapsuudessa pakotetaan jompaankumpaan sukupuoleen lääketieteellisin keinoin. Transvestiitteja on arvioitu olevan koko maassa 50 000, ja transsukupuolisia 5000. Intersukupuolisia lapsia syntyy vuosittain 25–50. (Lehtonen 2006, 12–15.)

Edellä mainitun Eurobarometrin mukaan puolet (50 %) suomalaisista pitää seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää hyvin tai melko yleisenä. Koko EU:n alueella näin ajatelleiden osuus on vain hie-man pienempi (47 %). (Eurobarometer 2009, 85–86, liitetaulukot.) Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2008 tekemän selvityksen mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kohtaavat syrjintää ja epäluuloja kaikilla elämänalueilla, esimerkiksi työelämässä, uskonnollisissa yhteisöissä ja urheilussa. Tällaiset asenteet näkyvät kiusaamisena, nimitelynä, häirintänä ja väkivaltana. (FRA 2009b.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamasta väkivallasta ja syrjinnästä on Suomessa vähän tutkimustietoa. 2000-luvulla aihetta on tutkittu työelämän ja koulu yhteisöjen näkökulmasta. Jukka Lehtosen ja Kati Mustolan työelämää koskevan tutkimuksen kyselyssä oli vastaajia sekä seksuaali- että sukupuolivähemmistöistä. Tutkimuksessa nousi esille vähemmistöjen edustajien kokemaa kiusaamista, nimitelyä, epämiellyttävää vitsailua sekä syrjintää muun muassa palkkauksessa, koulutukseen pääsyssä ja tiedon saannissa. (Lehtonen & Mustola 2004.)

Jukka Lehtonen käsittelee vuonna 2003 valmistuneessa väitöskirjassaan ei-heteroseksuaalisten asemaa sekä seksuaalisuutta ja sukupuolta koulussa. Tutkimuksessa tarkastellaan koulumaailmassa esiintyvää sukupuolirooleihin ja homoseksuaalisuuteen liittyvää nimitelyä ja esimerkiksi sanojen, kuten ”homon” käyttöä ja merkitystä. Homo-sanalla ei aina-kaan nuorten keskuudessa aina viitata homoseksuaaliin ihmiseen, vaan sitä voidaan käyttää myös alentavassa merkityksessä esimerkiksi silloin, kun joku käyttäytyy lapsellisesti, tyhmästi tai naismaisesti. (Lehtonen 2003a ja b; 1999.)

Sisäasiainministeriön vuonna 2010 teettämässä selvityksessä pyrittiin kartoittamaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kohtaamaa syrjintää erityisesti toisen asteen oppilaitoksissa. Selvitystä varten laadittuun kyselyyn vastasi 636 seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluva nuorta. Yli kolmasosa (36 %) vastanneista oli ollut kiusaamisen kohteena jossain vaiheessa koulu-uraansa. Erityisen hankala tilanne oli sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla. Kiusaajat olivat

useimmiten muita oppilaita, mutta myös kouluhenkilökunta joko käyttäytyi samalla tavalla tai hyväksyi hiljaisesti kiusaamisen eikä puuttunut siihen. Kiusaaminen saattoi olla esimerkiksi nimittelyä, sosiaalista eristämistä, irستاaksi tai sairaaksi leimaamista, tai väkivaltaa tai sen uhkaa. (Huotari, Törmä & Tuokkola 2011.) Myös vuonna 2009 Opettaja-lehden lukijoille tehty kysely kertoo osaltaan koulu yhteisöjen vaikeuksista kohdata ja hyväksyä seksuaalista moninaisuutta. Kyselyyn vastasi yhteensä 1002 opettajaa ja rehtoria eri kouluasteilta. Opettajilta kysyttiin, miten enemmistö oppilaista suhtautuu, jos joku oppilaista kertoo koulussa homoudestaan. Vain 12 prosenttia arvioi, että reaktiona on luonteva hyväksyminen, kun taas lähes 36 prosenttia kertoi reaktion olevan vaivaantunutta torjuntaa ja 16 prosenttia arvioi henkilön kohtaavan pilkkaa tai kiusaamista. Kaikista vastaajista yli 70 prosenttia piti opettajien ja oppilaiden seksuaalista suuntautumista koulumaailman vaiettuna tabuna. (Puustinen & Tikkanen 2010.)

Transihmisten ongelmista Suomessa kertoo osaltaan uusin tasa-arvovaltuutetun vuosikertomus (Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomus 2010). Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on muun muassa valvoa sukupuolten välisestä tasa-arvosta annetun lain noudattamista. Vaikka laissa mainitaan vain miesten ja naisten välinen tasa-arvo, tulkitsee tasa-arvovaltuutettu lakia laajemmin ja valvoo myös sukupuolivähemmistöjen asemaa. Vuosikertomuksen mukaan transihmiset ottivat vuonna 2009 tasa-arvovaltuutettuun yhteyttä erilaisissa syrjintäpäilyissä sekä muissa asemaansa liittyvissä ongelmissa. Nämä koskivat muun muassa syrjintää työssä, vakuutuskorvausten saamista, asevelvollisuuden vaikutuksia, koulu- ja työtodistusten uusimista sekä kohtelua uimahalleissa ja kuntosaleissa. (Emt., 31.)

3.4 Vammaiset henkilöt

Vammaisten henkilöiden määrästä on vaikea esittää tarkkoja lukuja. Määrää voidaan arvioida selvittämällä tiettyä vammaisille henkilöille tarkoitettua etuutta tai palvelua saavien henkilöiden määrät (Haarni 2006, 13). Esimerkiksi Kelan maksamia varsinaisia vammaisetuksia sai vuoden 2011 lopussa 302 800 henkilöä, mikä on 5,6 prosenttia väestöstä (Kansaneläkelaitos 2012, 10). Vammaisten määrää kuvaavat luvut riippuvat myös paljon siitä, kuinka vammaisuus määritellään. Ilka Haarnin mukaan arvioinnin pohjana käytetään usein edelleen 1980-luvulla esitettyjä lukuja, joiden mukaan vaikeavammaisuutta esiintyisi noin yhdellä prosentilla, vammaisuutta suppeasti käsiteltynä noin viidellä prosentilla ja laajemmin käsiteltynä noin kymmenellä prosentilla väestöstä. (Haarni 2006, 14.)

Vammaisten kohtaamaa väkivaltaa koskevaa tutkimusta on tehty Suomessa vähän. Yksi harvoista väkivaltaa käsittelevistä tutkimuksista on Vappu Viemerön tutkimus (2004) vammaisiin naisiin kohdistuvasta

väkivallasta. Vammaisten kohtaamasta syrjinnästä suuri osa on rakenteellista ja välillistä. Vammaisten perus- ja ihmisoikeusjärjestö Kynnys ry on jo useamman vuoden ajan kerännyt verkkosivuillaan ilmoituksia tilanteista, joissa vammainen henkilö on kokenut tullessa syrjityksi. Suuri osa ilmoituksista on liittynyt ympäristön ja rakennusten esteellisyyteen. Osa ilmoituksista on tehty esimerkiksi syrjinnästä työnhakutilanteessa, epäselvistä tai laittomista työsuhteen päättämisistä. Epäasiallisesta kohtelusta ja kielteisistä asenteista vammaisia henkilöitä kohtaan on myös raportoitu. Suurimmassa osassa tapauksia syrjinnästä ei ollut ilmoitettu viranomaisille. Toisaalta kaikilla vammaisilla ihmisillä ei edes ole mahdollisuutta itse puolustaa oikeuksiaan ja ilmoittaa kokemastaan syrjinnästä. Vastuu ilmoittamisesta on usein omaisilla, ystävillä tai järjestöillä. (Konttinen 2007, 97–98.)

Vuoden 2009 Eurobarometrissä selvitettiin myös vastaajien näkemyksiä vammaisuuteen perustuvan syrjinnän yleisyydestä. Hieman yli puolet (53 %) eurooppalaisista piti syrjintää hyvin tai melko yleisenä ja suomalaisista 56 prosenttia. Kaikista suomalaisista vastaajista tällaista syrjintää oli kokenut yksi prosentti. Eurooppalaisista vastaajista 586 koki olevansa vammainen ja heistä yksi kolmasosa kertoi kokeneensa syrjintää vammansa vuoksi viimeisten 12 kuukauden aikana. (Special Eurobarometer 2009, 24, 78–79, liitetaulukot.)

4. SELVITYKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaillaan vaihe vaiheelta selvityksen toteutusta; raaka-aineiston poimintaa ja hakuehtoja, viharikosten luokittelua, erilaisten muuttujien muodostamista rikosilmoitustekstin perusteella sekä aineiston analysointia. Lopuksi käsitellään menetelmään liittyviä ongelmakohtia, jotka tulee ottaa huomioon tuloksia arvioitaessa.

4.1 Raaka-aineiston poiminta

Tämän selvityksen aineiston muodostavat vuonna 2011 kirjatut rikosilmoitukset, jotka on poimittu valtakunnallisesta Poliisi-asia-in tietojärjestelmästä alla kuvatuilla ehdoilla. Ensimmäisessä vaiheessa raaka-aineistoon poimittiin:

1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin liitteessä 3 mainituista rikosnimikkeistä ja jonkin liitteessä 2 mainituista hakusanoista (yhteensä 269 hakusanaa).
2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan, joukkotuhonta, joukkotuhonnan valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan, törkeä rikos ihmisyyttä vastaan tai kidutus.
3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism”.
4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkinnyt rasismikoodilla tai viharikoskoodilla.

Hakuehdoissa 3 ja 4 poimintaa ei ole kohdistettu tiettyihin rikosnimikkeisiin, vaan näillä ehdoilla voi löytyä sellaisia rikosilmoituksia, joissa on muitakin kuin kohdassa 1 mainittuja rikosnimikkeitä. Poliisi on voinut luokitella esimerkiksi ryöstön rasismijutuksi. Vuoden 2011 loppupuolella poliisin käytössä oleva rasismikoodi muutettiin yleiseksi viharikoskoodiksi (ks. luku 5.2.3). Kohta 3 on jätetty itsenäiseksi hakuehdoksi siksi, että sanat ”rasism” ja ”rasist” ovat hakuehtoina tehokkaita.

Hakuehdossa 2 mainittujen rikosnimikkeiden listaan on tämän vuosiselvityksen yhteydessä lisätty nimike *törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan*. Rikosnimike lisättiin lakiin 1.6.2011. Hakuehdossa 1 mainittujen hakusanojen listaa (liite 2) on hieman laajennettu edellisvuoteen nähden. Listaan on lisätty 16 hakusanaa, jotka ovat nousseet esille rikosilmoituksista edellisvuoden selvityksen yhteydessä ja joiden on havaittu tehostavan viharikoksiksi luokiteltavien rikosilmoitusten löytymistä. Nämä

uudet hakusanat ovat pääosin halventavia nimityksiä, joilla viitataan jonkin viharikosten kohteena olevan ryhmän jäseniin. Lisäksi muutamiin jo aiemmin käytettyihin hakusanoihin lisättiin rajauksia, joilla vähennettiin tyypillisimpien virheellisten osumien määrää (esim. kuuro* not sadekuuro). Haussa oli mukana 269 hakusanaa. Rikosnimikkeiden listaa (liite 3) ei ole muutettu edellisvuoteen nähden. Hakuohdoilla löytyi 6995 rikosilmoitusta, jotka käytiin kaikki läpi.

4.2 Tapausten luokittelu viharikoksiksi

Raaka-aineistoon poimituista rikosilmoituksista luokiteltiin lopullisen aineiston muodostavat viharikokset poliisin rikosilmoituksen selostusosaan vapaasti kirjaamien tietojen perusteella. Tapaus luokiteltiin viharikokseksi, jos poliisi tai joku tapauksen osapuolista epäili että teon yhtenä motiivina on uhrin oletettu tai todellinen viiteryhmä eli etninen tai kansallinen tausta, uskonnollinen vakaumus tai elämäntavot, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu tai vammaisuus. Usein luokittelu perustuu ainoastaan asianomistajan näkemykseen teon motiivista. Epäillyn kertomusta ei aina edes ole rikosilmoituksessa, esimerkiksi tapauksissa, joissa tekijä on jäänyt tuntemattomaksi tai joissa tapauksen tutkinta on päätetty ennen epäillyn kuulemistä. Mikäli teon taustalla olevasta motiivista on rikosilmoituksessa ristiriitaisia tietoja, esimerkiksi rikoksen uhri pitää syynä etnistä taustaa mutta epäilty kieltää rasistisen motiivin, tapaus on luokiteltu viharikokseksi.

Tulee muistaa, että tässä tilastossa on kyse poliisille ilmoitetuista, epäillyistä viharikoksista. Vasta tuomioistuimien päättyneet, onko kyseessä rikos ja arvioi teon motiivina ja ristiriitaisia lausuntoja. Tässä selvityksessä tapausten luokittelu viharikoksiksi perustuu teon motiiviin, riippumatta siitä keneen tai mihin varsinainen teko kohdistuu. Esimerkiksi johonkin mainittuun viiteryhmään kuuluvan henkilön läheiset voivat joutua viharikoksen uhriksi, kuten myös viiteryhmän oikeuksia puolustavat henkilöt tai yhdistykset. Selvityksessä viharikoksiksi on luokiteltu enemmistön vähemmistöön kohdistamien tekojen lisäksi myös vähemmistön enemmistöön kohdistamat ja vähemmistöjen väliset tapaukset

Tapauksen luokittelu viharikokseksi on voinut perustua myös rikosilmoituksesta löytyviin vihjeisiin teon syystä, mikäli tapaukseen ei ole kirjattu kenenkään mielipidettä taustalla olevasta motiivista. Seuraavaksi kuvataan, millaisiin vihjeisiin luokittelu tyypillisesti perustuu. Samassa kuvataan myös hakuohdoilla löytyneitä tyypillisiä rajatapauksia, joita ei ole selvityksessä luokiteltu viharikoksiksi. Lopulliseen aineistoon valikoitui 918 rikosilmoitusta, joka on 13 prosenttia raaka-aineiston määrästä.

Etninen tai kansallinen tausta (epäillyt rasistiset rikokset)

1. Rasistiset, halventavat nimitykset tai lauseet: Tapaus luokitellaan viharikokseksi, jos epäilty on nimitelty rikoksen uhria halventavasti esimerkiksi ”ryssäksi” tai ”neekeriksi” tai esimerkiksi tappele on saanut alkunsa rasistisesta huutelusta.
2. Rasismi- tai viharikoskoodi. Jos poliisi on merkinnyt rikosilmoituksen rasismi- tai viharikoskoodilla, on tapaus luokiteltu rasismirikokseksi, vaikka teon rasistisuus ei kävisi rikosilmoituksesta lukemalla ilmi.
3. Rasistiseksi rikokseksi ei ole luokiteltu ilmoituksia
 - joissa jotakin asianosaisista on nimitelty rasistiksi, natsiksi tms.,
 - joissa epäiltyä kuvaillaan esimerkiksi skiniksi tai uusnatsiksi,
 - tai joissa on töhritty hakaristi-merkki esimerkiksi ilmoittajan aution eikä saatavilla ole muuta tietoa teon motiivista.

Uskonnollinen vakaumus tai elämäkatsomus

1. Halventava tai kunniaa loukkaava puhe: jos ilmoituksessa esimerkiksi mainitaan, että epäillyn ”loukkaavat puheet liittyivät uskontoon”, tapaus luokitellaan viharikokseksi.
2. Viharikokseksi on luokiteltu myös tapaukset, joiden syynä on se, että uhri ei kuulu esimerkiksi kirkkoon tai ei edusta jotakin tiettyä uskontokuntaa.
3. Viharikokseksi ei ole luokiteltu tapauksia
 - joissa jonkin asianomistajan kerrotaan kuuluvaan tiettyyn uskontokuntaan, mutta ilmoituksesta ei käy ilmi, miten tämä seikka liittyy teon motiiviin
 - jotka vaikuttavat perheen tai suvun sisäiseltä kunniaväkivallalta
 - joissa on kaadettu esim. hautakiviä tai muuten vahingoitettu uskonnollisten yhteisöjen omaisuutta eikä teon motiivista ole mitään tietoa (esim. paikalle jätettyä tekstiä)
 - jotka kohdistuvat selkeästi Israelin valtiota, eivät juutalaisia kohtaan.

Seksuaalinen suuntautuminen

1. Halventava tai kunniaa loukkaava puhe: Seksuaaliseen suuntautumiseen viittaavat halventavat nimitykset, kuten esimerkiksi ”homoksi” tai ”hintiksi” kutsuminen eivät itsessään riitä viharikoksesta.
2. Luokitus voi kuitenkin perustua seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviin halventaviin nimityksiin tai lauseisiin, jos rikosilmoituksesta voi muulla tavoin päätellä, että epäilty on olettanut tai tiennyt uhrin edustavan seksuaali- tai sukupuolivähemmistöä. Näin voi

olla esimerkiksi tapauksessa, jossa rikoksesta epäilty on nimittelyn lisäksi syyttänyt uhria seksuaalisesta ahdistelusta.

3. Viharikoksiksi ei ole luokiteltu tapauksia, joissa tuttu henkilö on levittänyt valheellista tietoa asianomistajan seksuaalisesta suuntautumisesta.

Sukupuoli-identiteetti

1. Teon motiivin voi päätellä esimerkiksi epäillyn käyttämistä sanoista ja halventavasta puheesta, kuten ”transu”, tai oletko ”mies vai nainen”.

Vammaisuus

1. Halventava tai kunniaa loukkaava puhe: Luokittelu voi perustua vammaisuuteen liittyviin nimityksiin tai halventaviin lauseisiin, jos ilmoituksesta käy ilmi, että epäilty on olettanut tai tiennyt uhrilla olevan jokin vamma.
2. Muu symbolinen ele, kuten esimerkiksi apuvälineiden käytön esittäminen tai kainalosauvojen vieminen, voi myös kertoa vihamotiivista. Samoin vammasta ärsyyntyminen voi viitata siihen, että teon syynä on juuri uhrin vammaisuus.
3. Viharikoksiksi ei ole luokiteltu tapauksia, joista käy ilmi, että henkilöä on syrjitty hänen terveydentilansa perusteella.

Jos poliisi on merkinnyt rikosilmoituksen viharikoskoodilla, on tapaus luokiteltu viharikokseksi, vaikka teon motiivi ei kävisi ilmoitusta lukiesi ilmi. Tapaus on luokiteltu siihen viharikosluokkaan, mihin tapauksen piirteet eniten viittaavat. Esimerkiksi jos osallisina on ulkomaan kansalaisia, tapaus on luokiteltu rasismijutuksi. Jos ilmoituksessa taas mainitaan jonkun asianosaisen uskonnollinen vakaumus tai esimerkiksi seksuaalinen suuntautuminen, on tapaus luokiteltu näiden vihjeiden mukaan.

4.3 Muuttujien luokittelu

Kaikista lopullisen aineiston rikosilmoituksista kirjattiin rikosepäilyjä, asianomistajia ja rikoksesta epäiltyjä koskevia tietoja numeerisiksi muuttujiksi. Muuttujien luokittelut ovat pääosin samoja kuin vuosien 2003–2007 rasistista rikollisuutta ja vuosien 2008–2010 viharikollisuutta koskevissa selvityksissä. Tarkemmat tiedot muuttujien luokituksista ovat liitteessä 4.

Osa muuttujista saatiin valmiina poliisiasiaien tietojärjestelmästä. Näitä ovat tapahtumakunta, tapahtumakellonaika, asianomistajan ja epäillyn syntymäaika, sukupuoli, kansalaisuus ja syntymämaa. Tapahtumaaika luokiteltiin uudelleen. Tiedot tapahtumapaikasta ja uhrin suhteesta epäiltyyn luokiteltiin rikosilmoituksen sisältämän kuvauksen perusteella.

Yhdessä rikosilmoituksessa voi olla kirjattuna useita asianomistajia, rikoksesta epäiltyjä henkilöitä ja rikosnimikkeitä. Sama henkilö voi olla asianomistajana useammassa kuin yhdessä rikosepäilyssä ja sama henkilö epäiltynä yhdestä tai useammasta rikoksesta. Joukkotappeluisa samat henkilöt ovat tyypillisesti sekä rikoksesta epäiltyjä että asianomistajia. Kuten aikaisempina vuosina, tässä selvityksessä tarkastellaan vakavinta asianomistajaan kohdistunutta tekoa eli niin sanottua päärikosepäilyä. Vakavimmiksi luokiteltiin henkilöön suoraan kohdistuvat teot. Päärikosepäilyn määrittelyssä vakavuusjärjestys vakavimmasta lievimpään oli seuraava: henkirikokset ja henkirikosten yritykset, seksuaalirikokset (raiskaus), fyysiset väkivallanteot (pahoinpitely), väkivallalla uhkaaminen (laiton uhkaus), syrjintä, henkilön kunniaa loukkaavat teot, kotirauhan rikkomiset ja vahingonteot. Päärikokset luokiteltiin kuuteen rikosluokkaan niin, että esimerkiksi eriaisteiset pahoinpitelyt ja niiden rangaistavat yritykset muodostavat yhden luokan.

Edellisvuosien tapaan rikosilmoitukset luokiteltiin niissä kuvatun tapahtumatilanteen mukaan. Luokkia on yhteensä kuusi ja luokitus perustuu poliisiin tapahtumasta kirjaamaan, vapaamuotoiseen tekstiin. Lisäksi tässä selvityksessä rasistiset tapaukset on luokiteltu sen mukaan, mihin tahoon rasismi (tyypillisesti rasistinen, halventava nimittely) niissä kohdistuu; onko kyseessä ollut esimerkiksi kantaväestön etniseen tai kansalliseen vähemmistöön kuuluvaan kohdistama rasismi, vai vähemmistöryhmien välinen rasismi. Uskontoon perustuvien viharikosten osalta tapaukset on luokiteltu sen mukaan, mikä uskonto oli teon kohteena.

4.4 Aineiston analysointi ja kuvailu

Rikosilmoituksia kuvaillaan tässä selvityksessä useista näkökulmista, minkä vuoksi havaintojen määrissä on eroja selvityksen eri kohdissa. Rasistisia rikoksia kuvaillaan aikaisempien vuosien tapaan sekä rikosilmoituskohtaisesti että asianomistajien ja rikoksesta epäiltyjen mukaan. Kun tekstissä puhutaan ”jutusta” tai ”tapauksesta”, viitataan kokonaiseen rikosilmoitukseen. Päärikosepäilyllä tarkoitetaan kuhunkin ilmoituksen asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosnimikettä. Koska yhdessä rikosilmoituksessa voi olla yksi tai useampia asianomistajia, päärikosten määrä on suurempi kuin rikosilmoitusten määrä. Sivurikoksilla tarkoitetaan rikosilmoitusten sisältämiä lievempiä rikosnimikkeitä ja niiden määrää kuvataan luvussa 5.2.4.

Rikosilmoitus on havaintoyksikkönä luvuissa 5.2.2 ja 5.2.3, sekä osittain luvussa 5.2.7, jossa kuvaillaan tapausten alueellista jakautumista. Luvuissa 5.2.4–5.2.6, 5.2.8 ja 5.2.11 sekä osittain luvussa 5.2.7 havaintoyksikkönä on kunkin rikosilmoituksen sisältämät päärikosnimikkeet eli kuhunkin asianomistajaan kohdistunut vakavin rikos³. Luvussa 5.2.9 havaintoyksikkönä ovat sellaiset rikosilmoitukset merkityt asianomistajat, jotka ovat luonnollisia henkilöitä (eivätkä esim. yrityksiä) ja luvussa 5.2.10 havaintoyksikkönä ovat rikoksesta epäillyt henkilöt.

Muita kuin rasistisia viharikoksia kuvaillaan tässä selvityksessä rikosilmoituskohtaisesti. Tämä johtuu siitä, että näiden juttujen määrä on niin pieni, ettei niitä ole järkevää kuvailla yhtä yksityiskohtaisesti esimerkiksi asianomistajien ja epäiltyjen tai paikkakuntien mukaan kuin rasistisia rikoksia. Muu tutkinta -ilmoitukset kuvaillaan erikseen omissa luvuissaan, eikä tapauksia ole laskettu varsinaisiksi viharikoksiksi.

4.5 Menetelmän ongelmakohtia

Edellä kuvattuun menetelmään liittyy ongelmia, jotka on syytä ottaa huomioon tuloksia tulkitessa. Ensinnäkin täytyy huomata, että tämä tilasto kuvaa vain poliisin tietoon tullutta rikollisuutta. Kaikki tapaukset, joista ei ole ilmoitettu poliisille tai joista poliisi ei ole kirjannut rikosilmoitusta jäävät tilaston ulkopuolelle. Aineiston poiminnassa ulkopuolelle jäävät myös kaikki tapaukset, joissa

- rikosilmoitukseen ei ole kirjattu mitään tietoa teon motiivista tai tilanteesta käytetyistä halventavista lauseista (usein esim. vahingonteot, joissa ei ole mitään tietoa tekijästä)
- näistä seikoista on kerrottu, mutta ilmoituksessa on ollut kirjoitusvirhe (esim. ”rasistinen” motiivi on kirjoitettu muotoon ”rasisistinen” motiivi)
- teon motiivia on kuvattu jollain sellaisilla ilmauksilla, joita hakusanalistassa ei ole huomioitu
- rikosilmoitus sisältää vain sellaisia rikosnimikkeitä, joita hakuehdoissa ei ole (esim. ryöstö), eikä tapausta ole merkitty rasismi- tai viharikoskoodilla.

Tapaukset luokitellaan viharikoksiksi rikosilmoituksen sisältämän, poliisin vapaamuotoisesti kirjaaman tekstin perusteella. Luokittelu on hyvin tulkinnanvaraista ja perustuu erilaisiin vihjeisiin. On mahdollista, että

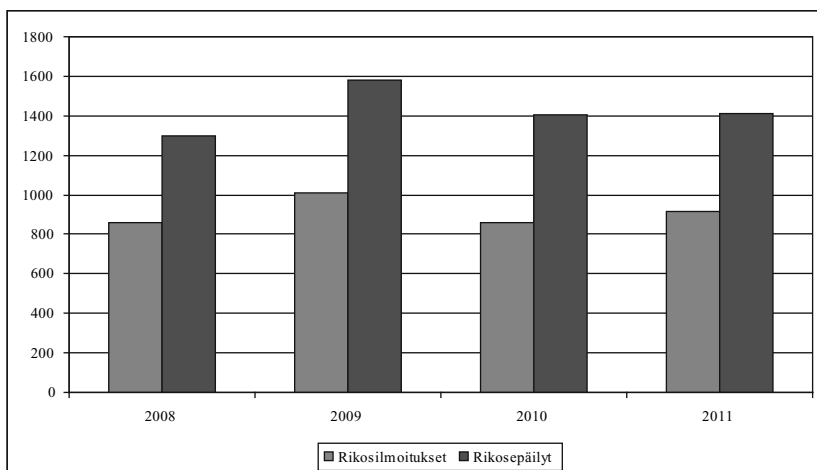
³ Mikäli rikosilmoitukseen ei ole merkitty yhtään asianomistajaa, kuten esim. kiihottaminen kansanryhmää vastaan -tapauksissa, on ilmoitus kuitenkin otettu mukaan päärikosnimikke-, tapahtuma-aika- sekä tapahtumapaikkakohtaiseen tarkasteluun.

osa tapauksista on virheellisesti tulkittu viharikokseksi. Kaikki poliisin rasismi- tai viharikoskoodilla merkitsemät tapaukset on luokiteltu viharikoksiksi, mutta kirjauskäytännöt voivat vaihdella eri poliisilaitoksilla. Koodia ei välttämättä käytetä samalla tavalla eri laitoksilla, ja on myös mahdollista, että poliisi on virheellisesti merkinnyt luokituksen juttuun. Lisäksi koodin käyttö voi vaihdella sen mukaan, missä vaiheessa kunkin tapauksen esitutkinta on ollut aineiston poimintavaiheessa (3.2.2012). Osassa tapauksista jutun tutkinta on voinut olla vielä niin kesken, että rasismi- tai viharikoskoodia ei ole ehditty merkitä tietojärjestelmään.

5. TULOKSET

5.1 Kaikki motiivit

Vuodelta 2011 löytyi yhteensä 918 rikosilmoitusta, jotka on tässä selvityksessä luokiteltu viharikoksiksi (kuvio 1). Edellisvuoteen verrattuna rikosilmoituksia löytyi 61 kappaletta (7 %) enemmän. Ensimmäinen selvitys, jossa tarkasteltiin useita viharikosmotiveja, koskee vuotta 2008, jolloin ilmoituksia oli 859. Vuoden 2011 rikosilmoitukset sisälsivät yhteensä 1412 päärikosta, eli kuhunkin asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosepäilyä. Edellisenä vuonna päärikoksia oli 1407.

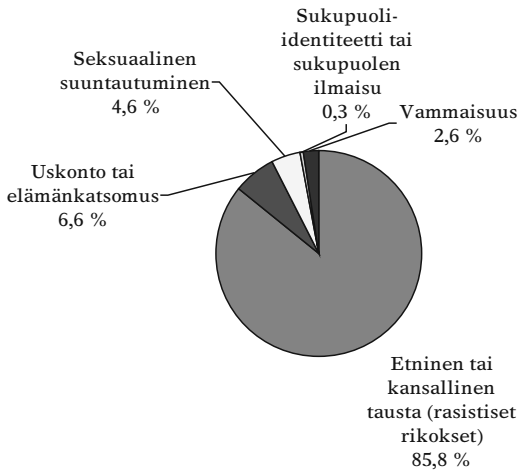

Kuvio 1. Viharikoksiksi luokitellut rikosjutut; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2008–2011⁴.

Ilmoituksissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia eri vihamotiivien osuuksissa edellisvuosista. Suurin osa rikosilmoituksista sisältää rasistisia piirteitä. Näitä ilmoituksia löytyi 788, mikä on 85,8 prosenttia kaikista tapauksista. Seuraavaksi yleisin motiivi on uskonto tai elämäkatsomus, tämän tyyppisiä tapauksia oli 6,6 prosenttia ilmoituksista. 4,6 prosentissa motiivi perustui seksuaaliseen suuntautumiseen ja 2,6 prosentissa vammaisuuteen. Edellisvuoden tapaan sukupuoli-identiteettiin tai suku-

⁴ Päärikoksella viitataan kuhunkin asianomistajaan kohdistuneeseen vakavimpaan rikosepäilyyn. Yhdessä rikosilmoituksessa voi olla useampi asianomistaja, joista jokaiseen kohdistunut päärikos on laskettu tilastoon. Näin ollen päärikosepäilyjen määrä on rikosilmoituksia suurempia.

puolen ilmaisuun liittyviä viharikoksia oli vähän, vain kolme kappaletta koko tarkasteluvuoden ajalta (0,3 %). Seuraavissa luvuissa kuvaillaan viharikoksia tarkemmin erikseen motiivien mukaan.

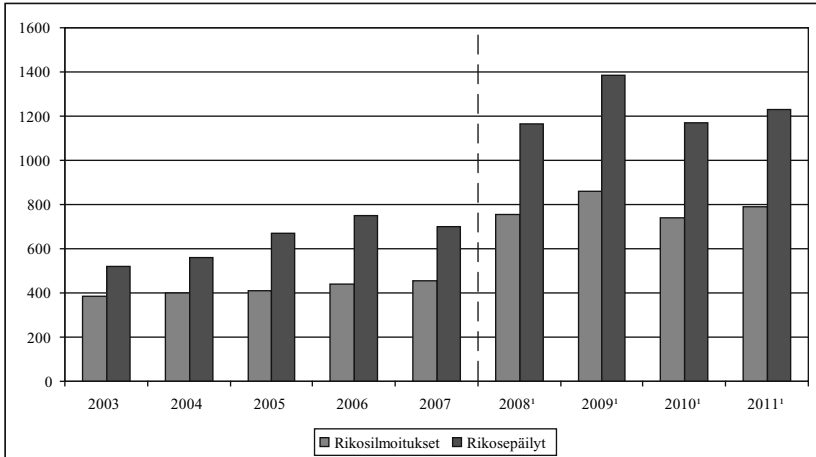

Kuvio 2. Eri viharikosmotiivien osuudet viharikoksiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa (n=918).

5.2 Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt

Vuodelta 2011 löytyi 788 rikosilmoitusta, jotka sisälsivät rasistisia tai muukalaisvihamielisiä piirteitä. Tämä on 47 kappaletta (6 %) enemmän kuin edellisenä vuonna. Pienestä vuosittaisesta vaihtelusta huolimatta rikosilmoitusten määrät ovat pysyneet kutakuinkin samalla tasolla vuodesta 2008 lähtien. Vuoden 2011 rikosilmoitukset sisälsivät 1229 päärikosta, eli kuhunkin asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosta. Edellisvuonna päärikoksia oli 1168.

Kuviota 3 tarkastellessa tulee huomioida, että vuotta 2008 aikaisempien vuosien luvut eivät ole vertailukelpoisia uudempien selvitysten rikosilmoitusten ja rikosepäilyjen määriin. Tämä johtuu siitä, että tilastointimenetelmää muutettiin vuoden 2008 tilastointia varten. Vuosien 2008–2011 lukuja sen sijaan voidaan pitää vertailukelpoisina, vaikka vuoden 2009 poimintaan tehtiin joitakin pieniä muutoksia (ks. Peutere 2010). Vuoden 2011 poimintaa varten hakuohjeita päivitettiin esimerkiksi lainsäädännön muutosten vuoksi, mutta merkittäviä muutoksia aineiston muodostamiseen ei tehty (katso luku 4.1).

¹ Vuosien 2008–2011 luvut ovat vertailukelpoisia keskenään mutta eivät aikaisempiin vuosiin näiden menetelmän muutosten vuoksi.

Kuvio 3. Rasistisia piirteitä sisältävät rikosjutut; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2003–2011⁵.

5.2.1 Muu tutkinta -tapaukset

Edellisvuoden tapaan hakusanojen avulla on käyty systemaattisesti läpi rikosilmoitusten lisäksi myös muu tutkinta -tapaukset (S-ilmoitus), jotka eivät ole varsinaisia rikosilmoituksia (R-ilmoitus). Näitä tapauksia ei kuitenkaan ole laskettu varsinaisiksi viharikoksiksi tässä selvityksessä, kuten ei kahdessa aikaisemmassakaan vuosiselvityksessä.

Muu tutkinta on sisällytetty hakuehtoihin rikosnimikkeiden lisäksi (ks. aineiston poimintaehdoista luku 4.1.). Näin voidaan selvittää, kuinka paljon vuosittain ylipäätään kirjataan sellaisia muu tutkinta -ilmoituksia, joissa kuvattuun tekoon liittyy rasistinen tai muu vihamotiivi. Vuotta 2009 koskevaa selvitystä aikaisempina vuosina sekä sekalaisilmoituksiin liittyvä poiminta että näiden tapausten käsittely on toteutettu hieman eri tavalla (ks. Peutere 2010, 33).

Vuodelta 2011 löytyi yhteensä 53 muu tutkinta -ilmoitusta, joihin sisältyi rasistisia piirteitä. Muita motiiveja sisältäneet ilmoitukset käsitellään omassa luvuissaan. Mukaan ei ole otettu sellaisia ilmoituksia, joissa mainitaan että tapauksesta on myöhemmin kirjattu rikosilmoitus. Muu tutkinta -ilmoitukset eivät siis ole päällekkäisiä varsinaisten viharikoksiksi luokiteltujen tapausten kanssa.

⁵ kts. alaviite 4.

Taulukko 1. Tapahtumatilanteet rasistisia piirteitä sisältävissä muu tutkinta -ilmoituksissa 2011.

Tapahtumatilanne	N
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	46
Syrjintäjutut	6
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	1
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	-
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	-
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	-
Yhteensä	53

Valtaosassa ilmoituksista kyse oli sanallisista loukkauksista, uhkauksista tai häirinnästä. Eräässä tapauksessa ilmoittaja oli painanut äänimerkkiä ajaessaan autolla moottoripyörän takana, jonka seurauksena moottoripyörää kuljettanut henkilö oli pysähtynyt ja tullut huutamaan ilmoittajalle rasistisia kommentteja. Tapauksessa ei voitu todeta tapahtuneen rikosta, vaan vastapuolen toiminnan katsottiin jääneen erittäin huonon käytöksen asteelle. Asian tutkinta päätettiin. Samansuuntainen päätös tehtiin jutussa, jossa ilmoittaja pyysi poliisia tutkimaan, onko isännöitsijä syyllistynyt rikokseen ollessaan epäkohtelias ja rasistinen häntä kohtaan. Ilmoittajan mukaan isännöitsijä ei ollut muun muassa hoitanut uutta jääkaappia rikkoutuneen tilalle. Ilmoittajan jättämän selvityksen perusteella asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta, ja tutkinta päätettiin.

Joissain tapauksissa asian tutkinta oli lopetettu ja esitutkinta päätetty jättää toimittamatta. Näissä tapauksissa on kyse esitutkinnan rajoittamisesta, jonka edellytykset on määrätty ETL 4 §:ssä (27.6.2003/645). Esitutkinnan rajoittamisella pyritään poliisin ja syyttäjän voimavarojen säästämiseen ja niiden suuntaamiseen tarkoituksenmukaisella tavalla. Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, että esitutkinta lopetetaan tai ettei sitä toimiteta, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL 11.7.1997/689) 1 luvun 7 tai 8 §:n (13.5.2011/455) tai muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan toimittamista. Esitutkinta voidaan jättää suorittamatta myös jos tutkinnasta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen. (Helminen ym. 2005, 219–222.) Esimerkiksi eräs ilmoitus koski tapausta, jossa ilmoittajalle oli soitettu tuntemattomasta numerosta ja käsketty muuttamaan pois Suomesta. Esitutkinnan rajoitusesityksessä tuotiin esille, että teko oli kokonaisuutena arvostellen vähäinen; puheluita oli vain yksi eikä tapaus ollut levinnyt yleiseen tietoon. Tapauksen selvittämiseen vaadittavat kustannukset olisivat olleet huomattavan suuret suhteessa teon luonteeseen.

Toisissa tapauksissa esitutkintaa ei aloitettu, koska ilmoittaja ei halunnut rikostutkintaa, vaan tuoda tapauksen poliisin tietoon. Näin oli tapauksessa, jossa ilmoittajan päälle oli yritetty ajaa autolla hänen kävellessään parkkipaikalla. Tämän jälkeen auton kuljettaja oli huutanut ilmoittajalle, ja ilmoittaja oletti huudon johtuvan ulkomaalaistaustastaan ja ihonväristään.

Kuudessa muu tutkinta -ilmoituksessa oli kyse syrjintätapauksista. Yhdessä tapauksessa ilmoittaja kertoi, että vartijat olivat poistaneet hänet kaupasta ystävänsä kanssa ja samalla puhuneet rasistiseen sävyyn. Tapahtumien kulkua ei saatu selvitettyä riittävästi, jotta olisi voitu epäillä jonkun syyllistyneen rikokseen. Asiassa tehtiin päätös esitutkinnan rajoittamisesta, ja tapauksen tutkinta lopetettiin.

5.2.2 Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet ja rasismien kohteet

Vuonna 2011 kirjatuissa, rasistisia piirteitä sisältäneissä rikosilmoituksissa ei ollut suuria eroja tapahtumatilanteiden suhteen verrattuna edellisvuoteen. Kolmasosa ilmoituksista koski sanallisia loukkauksia, uhkauksia tai häirintää. Tämän tyyppisten tapausten osuus laski hieman edellisvuodesta, mutta oli kuitenkin edelleen yleisin tapahtumatilannetyyppi. Esimerkiksi asianomistaja kertoi olleensa kävelyllä kun erään talon parvekkeella ollut henkilö oli alkanut huudella hänelle uhkaavia ja rasistisia kommentteja. Tapaukselle oli myös silminnäkijä ja epäily tavoitettiin, jolloin hän tunnusti teon.

Myös omaisuusrikosten osuus tapahtumatilanteista laski edellisvuodesta, tarkasteluvuonna näitä oli kahdeksan prosenttia kaikista rikosilmoituksista. Tapahtumatilanne luokiteltiin omaisuusrikokseksi, mikäli ilmoitukseen ei liittynyt lainkaan epäilyjä sanallisista loukkauksista tai fyysisestä pahoinpitelystä. Yksi tyypillinen esimerkki on, että rakennuksen seinään on maalattu rasistisia kirjoituksia tai kuvia.

Muiden tapahtumatilanteiden osuudet kasvoivat hieman tarkasteluvuonna. Toiseksi yleisin tapahtumatilanne sanallisten loukkausten jälkeen oli yksisuuntainen pahoinpitelyrikos, jossa uhri ei ole vastannut pahoinpitelyyn. Myös pahoinpitelyn yritykset on luokiteltu tähän ryhmään. Eräässä ilmoituksessa asianomistaja kertoi joutuneensa törkeään pahoinpitelyn yrityksen kohteeksi parkkipaikalla, ollessaan lähdössä töistä. Viereisen ravintolan terassilla ollut henkilö oli ensin huudellut hänelle ja sen jälkeen tullut luokse, vetäissyt hihastaan esille metalliputken ja huitaissut sillä asianomistajan päätä kohden. Asianomistaja oli poistunut paikalta. Molemminpuolisista tappeluilanteista oli kyse 13 prosentissa rikosilmoituksista. Esimerkiksi yhdessä tapauksessa toinen osapuoli kertoi kävelleensä kadulla, jolloin jalkakäytävällä ollut mies oli käyttänyt kättään hänen takkinsa taskussa ja yritti varastaa sieltä puhelimen. Hän oli kommentoinut tapahtunutta ja ”käyttänyt ’neekeri’-sanaa”, ja tilanne päättyi molemminpuoliseen tappeluun, johon hänen kaverinsa tuli autta-

maan. Tapauksen toinen osapuoli taas kertoi ohittaneensa kaksi miestä jalkakäytävällä, jolloin miehet olivat huutaneet ”neekeriä” ja käyneet kimppuun. Kaikki kolme merkittiin rikoksesta epäillyiksi.

Syrjintätapauksia oli seitsemän prosenttia rikosilmoituksista, neljä prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Esimerkiksi ravintolalokki ilmoitti työsyrynnästä: hänen työnantajansa ei ollut maksanut sopimuksen mukaista palkkaa eikä lakisääteisiä ylityö-, ilt- tai viikonloppukorvauksia. Lisäksi ulkomaalaisilla työntekijöillä teetettiin pitkiä työpäiviä eikä työvuorolistaa noudatettu. Saman työpaikan suomalaistaustainen työntekijä sai palkkansa asiallisesti.

Sanallisesta provokaatiosta tehdyt rikokset ovat tapauksia, joissa rikosilmoituksen sisältämään vakavimpaan rikokseen, yleensä pahoinpitelyyn, on syyllistytty rasistisesta nimittelystä provosoituneena. Rikoksesta epäilty on näissä tapauksissa henkilö, jota on kohdeltu rasistisesti. Sanallisesta provokaatiosta tehtyjen rikosten sisällyttäminen vuosittaisiin viharikosselvityksiin ei ole yksiselitteistä. Kyseiset ilmoitukset saattavat sisältää myös esimerkiksi kunnianloukkausrikoksen, josta epäiltyä on rasistisesti käyttäytynyt henkilö, mutta aina näin ei ole. Sanallisesta provokaatiosta tehtyjen rikosten mukaan ottaminen on kuitenkin nähty tarpeelliseksi, sillä niiden taustavaikuttimet voidaan tulkita rasistisiksi. Lisäksi ne kuvaavat yleistä ilmapiiriä, joissa rikoksiin syyllistytään.

Taulukko 2. Tapahtumatilanteet rasistisia piirteitä sisältävissä rikosilmoituksissa.

Tapahtumatilanne	2010		2011	
	N	%	N	%
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	276	37	240	31
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	189	26	224	28
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	87	12	103	13
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	68	9	100	13
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	95	13	67	8
Syrjintäjutut	26	3	54	7
Yhteensä	741	100	788	100

Tapahtumatilanteen lisäksi rikosilmoitukset on tässä selvityksessä luokiteltu sen mukaan, mihin tahoon ja kenen puolelta tapauksen rasistiset piirteet kohdistuvat (taulukko 3). Luokittelu perustuu siihen, kehen esimerkiksi tapauksen rasistinen nimittely on kohdistunut, riippumatta siitä onko sama henkilö merkitty tapauksessa asianomistajaksi. Kaikista rikosilmoituksista rasismin kohteena ollut taho ei käynyt ilmi yhtä selvästi. Henkilöiden määrittely enemmistö- tai vähemmistöryhmään kuuluvaksi perustuu rikosilmoituksista löytyneisiin tietoihin. Joissain tapauksissa

viitteitä saatiin vain henkilön kansalaisuudesta. Toisissa ilmoituksissa asianomistajaa kuvailtiin esimerkiksi tummaihoiseksi tai kerrottiin hänen puhuvan suomea ulkomaalaisella korostuksella, ja epäillyn mainittiin kuuluvan kantaväestöön. Luokittelu on täten vain suuntaa-antava, ja tärkein havainto on, että kantaväestöön kohdistuvaa rasismia on hyvin vähän poliisin tietoon tulevissa tapauksissa.

Taulukko 3. Rasismin kohteet ja epäiltyjen statukset rasistisia piirteitä sisältävissä rikosilmoituksissa 2011.

Rasismin kohteet rikostilanteissa	N	%
Enemmistö -> vähemmistöryhmä	599	76
Vähemmistöön kuuluva uhrina, epäilty ei tiedossa tai ei ole kuvailtu	84	11
Vähemmistö -> vähemmistöryhmä	55	7
Ei voi sanoa	45	6
Vähemmistö -> enemmistöryhmä	5	0
Kaikki	788	100

Pääasiassa rasistisia piirteitä sisältävissä rikosilmoituksissa enemmistön edustaja käyttäytyi rasistisesti vähemmistön edustajaa kohtaan. Tyypitapaus sisälsi etniseen tai kansalliseen taustaan perustuvia solvauksia. Yhdessätoista prosentista rikosilmoituksista kävi ilmi, että rasismin kohteena oli vähemmistöön kuuluva henkilö, mutta rasistisesti käyttäytyneitä henkilöä ei oltu kuvailtu, tai tekijä oli jäänyt tuntemattomaksi. Tapauksista seitsemässä prosentissa rasismi oli yhden vähemmistöryhmän toiseen kohdistamaa. Esimerkiksi erääseen, pahoinpitelytapausta koskevaan rikosilmoitukseen, poliisi oli kirjannut, että kyseessä on kahden ulkomaalaisryhmän välienselvittelyyn liittyvä tapaus, ja ilmoitus oli merkitty rasismikoodilla. Rikosilmoituksista kuusi prosenttia oli sellaisia, joista ei käynyt ilmi, keneen asiaan liittyvään henkilöön tai mihin ryhmään tapauksessa kohdistui rasismia. Tyypillisesti tällaisessa ilmoituksessa kuvailtiin pahoinpitelytapausta tai joukkotappelua, ilmoitus ei sisältänyt mainintaa rasistisista kommentteista, ja ilmoituksen yhteydessä oli käytetty rasismi- tai viharikoskoodia.

5.2.3 Rasismi- tai viharikoskoodin käyttö rikosilmoituksissa

Poliisin sähköisessä rikosilmoitusjärjestelmässä on ollut olemassa niin sanottu rasismikoodi. Poliisin ohjeen mukaan rikosilmoitus tulee luokitella rasismijutuksi silloin, kun asianomistaja on joutunut rikoksen uhriksi sen vuoksi, että hän ihonvärittään, rodultaan tai etniseltä alkuperältään poikkeaa rikoksen tekijästä. Vuoden 2011 lopulla rasismikoodi korvattiin

laajempaan käyttöön tarkoitetulla viharikoskoodilla, jotta koodia voitaisiin käyttää myös muiden kuin rasististen viharikosten merkitsemiseen. Viharikoskoodi sisältää alaluokitukset motiivin tai teon kohteena olevan ryhmän mukaan. Alaluokka ”rasistinen” vastaa aiempaa rasismikoodiluokitusta. Muita alaluokkia ovat ”uskonto, vakaumus, elämäkatsomus”, ”seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolen ilmaiseminen”, ”vammainen”, ja ”muu”. Poliisilla on käytössään myös muita vastaavia tilastollisia luokitteluvälineitä, kuten huumerikos- ja perheväkivaltaluokitukset. Luokituksen lisääminen rikosilmoitukseen ei ole pakollista, vaan järjestelmä mahdollistaa myös sen sivuuttamisen.

Aineiston muodostamisen aikaan poliisi oli merkinnyt 286 vuonna 2011 tehtyä ilmoitusta epäillyistä rikoksista rasismi- tai viharikoskoodilla. Rasismikoodilla oli merkitty 215 ja viharikoskoodilla 71 ilmoitusta. Kymmenen tapausta oli sellaisia, joissa motiivina oli uskonto, viidesä motiivina oli seksuaalinen suuntautuminen ja yhdessä vammaisuus. Nämä tapaukset käsitellään omilla luvuissaan. Koodilla merkityistä, rasismitapauksiin kuuluvista ilmoituksista neljä oli muu tutkinta -tapauksia.

Kun edellä mainitut ilmoitukset on poistettu, aineistoon jää 266 rasismitapauksiin kuuluvaa varsinaista rikosilmoitusta, jotka poliisi on merkinnyt rasismi- tai viharikoskoodilla (taulukko 4). Näistä rasismikoodilla merkittyjä on 204 ja viharikoskoodilla merkittyjä 62. Tarkasteluvuonna poliisi merkitsi koodilla kolmasosan (34 %) sellaisista rikosilmoituksista, jotka on tässä selvityksessä luokiteltu rasistisiksi rikoksiksi. Koodia on käytetty pienemmässä osuudessa rikosilmoituksista kuin edellisinä vuosina, esimerkiksi vuonna 2010 koodilla oli merkitty 42 prosenttia rikosilmoituksista. Vuosien 2008–2011 prosenttiosuudet eroavat aikaisemmista vuosista selvästi tilastointimuutosten vuoksi. Vuoden 2008 vertailukelpoinen prosenttisuus aikaisempiin vuosiin (2003–2007) nähden oli 48 % (Peutere 2009, 57).

Rasismi- tai viharikoskoodilla merkityistä rikosilmoituksista 66 (25 %) on sellaisia, joiden selostusosasta tapauksen rasistiset piirteet eivät käy ilmi. Nämä on pidetty aineistossa, koska ilmoituksista ei myöskään voi päätellä, ettei kyseessä olisi rasistinen tapaus. Ilmoituksissa on kuitenkin eroja sen suhteen, millaisia rasistiseen motiiviin viittaavia piirteitä ne sisältävät. Esimerkiksi tapauksen, jossa epäilty on julkisesti uhannut räjäyttää ulkomaalaisomistuksessa olevan ravintolan, voi hyvin ajatella sisältävän rasistisen vaikuttimen. Toisaalta koodilla on merkitty myös esimerkiksi tapauksia, joissa maahanmuuttajataustaisen henkilön autoon on kohdistunut ilkivaltaa, eikä tekijästä tai motiivista ole tietoa.

Tyypillisiä tapauksia, joissa poliisi on käyttänyt rasismikoodia, mutta joiden rikosilmoituksesta rasistiset piirteet eivät käy ilmi, ovat pahoinpitelyjä tai tappelutilanteita, joissa osapuolina on suomalais- ja ulkomaalais-syntyisiä henkilöitä. On mahdollista, että rasismikoodia käytetään joskus myös tapauksissa, joissa asianomistajana on vähemmistön edustaja, mutta

joihin ei liity rasismia. Toisaalta näyttää siltä, että tapauksen kaikkia piirteitä ei aina kirjata rikosilmoitukseen. Ilmoituksessa voi olla esimerkiksi maininta, että kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä on ollut sanaharkkaa tai nimittelyä, mutta käytettyjä ilmaisuja ei ole kuvailtu tarkemmin.

Taulukko 4. Rasismi- ja viharikoskoodin käyttö rikosilmoituksissa vuosina 2003–2011¹.

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Lukumäärä	Koodi	202	203	242	242	240	291	311	312	266
	Ei koodia	185	197	170	200	214	464	547	429	522
	Yhteensä	387	400	412	442	454	755	858	741	788
%	Koodi	52	51	59	55	53	39	36	42	34
	Ei koodia	48	49	41	45	47	62	64	58	66
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹ Vuosien 2008–2011 luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin, sillä rikosilmoitusten poimintaehtoja on näinä vuosina muutettu.

Taulukossa 5 on esitetty rasismikoodin käyttö erityyppisissä rikosilmoituksissa. Koodin käyttö omaisuusrikosten kohdalla on vähentynyt merkittävästi. Aikaisempina vuosina koodin käyttöaste on ollut suurin nimenomaan omaisuusrikoksissa, edellisvuonna 68 prosenttia omaisuusrikoksista koskevista rikosilmoituksista oli merkitty rasismikoodilla. Tarkasteluvuonna ilmoituksista on merkitty vain alle puolet (45 %).

Taulukko 5. Rasismi- ja viharikoskoodin käyttö erilaisissa rikosilmoituksissa vuonna 2011 (%).

	Merkitty koodilla	Ei koodia	%	N
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	51	49	100	224
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	45	55	100	67
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	34	66	100	103
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	30	70	100	240
Syrjintäjutut	15	85	100	54
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	6	94	100	100
Kaikki	34	66	100	788

Myös muun tyyppisten rikosilmoitusten kohdalla koodin käyttö on vähentynyt tarkasteluvuonna. Esimerkiksi sanallisista loukkaus-, uhkaus- ja häirintätapauksista koodilla oli merkitty 30 prosenttia, kun edellisvuonna koodia käytettiin 38 prosentissa. Syrjintätapausten kohdalla lasku on huomattavaa verrattuna edellisvuoteen. Kun vuonna 2010 rasistisia piirteitä sisältäneistä syrjintätapauksista 35 prosenttia merkittiin rasismikoodilla, tarkasteluvuonna koodin käyttöprosentti oli 15.

Edellisvuosien tapaan koodin käyttö on vähäisintä ”sanallisesta provokaatiosta” tehdyissä tapauksissa. Näissä kyse on tilanteista, joissa rikokseen on syyllistytty rasistisen provokaation seurauksena. Rasismiin syyllistynyt henkilö ei ole välttämättä lainkaan epäiltynä tapauksessa. Poliisin rasismi- ja viharikoskoodin käyttöä koskevien ohjeiden mukaan näitä tapauksia ei tulisi lainkaan merkitä koodilla, sillä koodia käytetään vain tapauksissa, joissa rikoksen motiivina on ennakkoluulot esimerkiksi etnistä ryhmää kohtaan, tai teko on tehty esimerkiksi etniseen alkuperään perustuvasta vaikuttimesta. Nämä provokaatiojutut on kuitenkin laskettu mukaan aineistoon Poliisiammattikorkeakoulun vuosittaisissa rasismiselvityksissä.

Viharikoskoodin käyttöönoton myötä myös rasistisia piirteitä sisältävien rikosilmoitusten luokittelukriteerejä muutettiin. Muutoksen myötä poliisin ohjeistus tapausten luokitteluksi lähenee merkittävästi näissä vuosittaisissa viharikosselvityksissä käytettyjä luokitteluperusteita. Aiemmin rasismiin tuli olla koodilla merkityssä tapauksessa rikoksen ensisijainen motiivi, ja poliisin tuli selvittää tapauksen rasistiset piirteet kiinnittämällä huomiota esimerkiksi rikosta edeltäneeseen halventavaan kielenkäyttöön. Uuden viharikoskoodin käyttöä koskevan ohjeen mukaan luokitteluun riittää, että rasismi tai vastaava vihamotiivi on osittain teon taustalla. Merkittävä muutos luokitteluohjeessa on myös, että nykyisellään uhrin tai muun asianosaisen subjektiivinen käsitys teon vihamotiivista riittää luokittelun perustaksi. Rasistisissa jutuissa uhrin ei myöskään tarvitse enää poiketa tekijästä etniseltä taustaltaan. Tämä mahdollistaa koodin käytön myös tapauksissa, joissa rikos kohdistuu esimerkiksi etniseen vähemmistöön kuuluvan henkilön tuttavaan tai aviopuolisoon.

Viharikoskoodin käyttöohjeessa on myös lueteltu rikosnimikkeitä, joita sisältävät rikosilmoitukset tulisi aina luokitella viharikoksiksi. Tällaisia rikosnimikkeitä ovat: joukkotuhonta, joukkotuhonnan valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan, kidutus, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan, syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä, ja järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen kun ryhmän tavoitteena on kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai sen törkeä tekemuoto.

Huolimatta rasismikoodin muuttamisesta viharikoskoodiksi ja uudesta ohjeesta, jolla koodin käyttöä laajennettiin, koodin käyttö on vähen-

tynyt tarkasteluvuonna. Lasku voi osittain johtua juuri tästä muutoksesta, jolloin lasku selittyisi sillä, ettei uuden viharikoskoodin käyttötapa ollut vielä jäsentynyt loppuvuonna rasismikoodin poistuttua käytöstä. Kirjattu ohje viharikoskoodin käytöstä annettiin noin kolme kuukautta muutoksen jälkeen. Kun tarkastellaan vain rikosilmoituksia, jotka on kirjattu alkuvuoden aikana (1.1.2011 – 30.6.2011), jolloin koodin ja ohjeiden muutos ei vielä vaikuttanut luokittelukäytäntöihin, huomataan että tarkasteluvuonna rasismikoodilla oli merkitty 35 % rikosilmoituksista, verrattuna edellisvuoden 43 prosenttiin.

5.2.4 Yleisimmät pää- ja sivurikosrikosnimikkeet

Päärikoskohtaisessa tarkastelussa havaintoyksikkönä on kuhunkin ilmoituksessa mainittuun asianomistajaan kohdistunut vakavin rikos. Koska yhdessä rikosilmoituksessa voi olla yksi tai useampia asianomistajia, taulukoissa esitetyt luvut ovat suurempia kuin edellisissä luvuissa, joissa havaintoyksikkönä oli rikosilmoitus. Päärikosten lisäksi kuvaillaan sivurikoksia, eli kuhunkin asianomistajaan kohdistuneita lievempiä rikosnimikkeitä.

Taulukossa 6 on esitettyinä rasistisia piirteitä sisältäneiden rikosilmoitusten yleisimmät päärikosnimikkeet⁶. Edellisten vuosien tapaan yleisin rikosnimike on pahoinpitely, joita on kolmasosa kaikista päärikosnimikkeistä. Myös seuraavaksi yleisimmät päärikosnimikkeet ovat pysyneet samoina, joskin niiden keskinäinen järjestys on muuttunut. Tarkasteluvuonna toiseksi yleisin päärikosnimike oli lievä pahoinpitely, näitä oli 16 prosenttia kaikista päärikosnimikkeistä. Vuoden 2011 alussa tuli voimaan lakimuutos, jonka myötä lievät pahoinpitelyt siirtyivät asianomistajarikoksista virallisen syytteen alaisiksi⁷, kun ne kohdistuvat tekijälle läheiseen henkilöön tai henkilöön, joka suorittaa työtehtäviään, tai alaikäiseen (RL 21 luku 16 §, 13.5.2011/441). Lakimuutoksella on saatantanut olla vaikutusta myös oheiseen rasististen rikosten tilastoon, mutta varsinaista tutkimustietoa muutoksen tosiasiallisista vaikutuksista ei ole saatavilla.

⁶ Kaikki epäiltyjen rasististen rikosten päärikosnimikkeet vuonna 2011 on esitetty liitetaulukossa 1.

⁷ Asianomistajarikoksissa syyttäjä ei voi nostaa syytettä, mikäli asianomistaja ei vaadi tekijälle rangaistusta. Kun rikos on puolestaan virallisen syytteen alainen, syyttäjä voi nostaa syytteen ilman asianomaisen vaatimusta.

Pahoinpitelyn ja lievän pahoinpitelyn jälkeen yleisimmät päärikosnimikkeet olivat kunnianloukkaus (14 %), laiton uhkaus (11 %) ja vahingonteko (7 %). Hieman harvinaisemmista rikosnimikkeistä huomattavaa on syrjintärikosten määrän kasvu tarkasteluvuonna. Kun tarkastellaan syrjintä-, työsyryntä- ja kiskonnantapainen työsyryntä -rikosnimikkeiden määrää yhteensä, syrjintärikosten määrä yli kolminkertaistui edellisvuodesta. Vuonna 2011 näiden rikosnimikkeiden osuus oli seitsemän prosenttia kaikista päärikosnimikkeistä.

Taulukko 6. Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät päärikosnimikkeet vuosina 2010 ja 2011.

Rikosnimike	2010		2011	
	N	%	N	%
Pahoinpitely	357	31	391	32
Lievä pahoinpitely	141	12	198	16
Kunnianloukkaus	177	15	167	14
Laiton uhkaus	168	14	139	11
Vahingonteko	106	9	85	7
Syrjintä	20	2	48	4
Törkeä pahoinpitely	21	2	24	2
Työsyryntä	7	1	24	2
Lievä vahingonteko	31	3	23	2
Kotirauhan rikkominen	42	4	22	2
Pahoinpitelyn yritykset	19	2	14	1
Kiskonnantapainen työsyryntä	0	-	14	1
Liikenne rikkomus	3	0	14	1
Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	14	1	7	1
Muut rikosnimikkeet	46	3	59	4
Yhteensä	1168	100	1229	100

Rasistisia piirteitä sisältäneissä rikosilmoituksissa oli tarkasteluvuonna yhteensä 265 sivurikosta (taulukko 7). Edellisvuosien tapaan kunnianloukkaus oli edelleen yleisin sivurikos, ne muodostivat kolmasosan (34 %) kaikista sivurikoksista. Useimmiten kunnianloukkaus liittyi pahoinpitelyyn tai laittomaan uhkaukseen. Kuten edellisvuonna, muita yleisiä sivurikosnimikkeitä olivat kotirauhan rikkominen ja laiton uhkaus, joskin näiden osuudet vaihtuivat tarkasteluvuonna siten, että laiton uhkaus oli nyt toiseksi yleisin sivurikosnimike. Päärikosnimikkeissä syrjintäririkokset olivat lisääntyneet tarkasteluvuonna. Tämäntyyppisten rikosten lisääntyminen näkyy myös sivurikosnimikkeissä, sillä työterveyspalvelujen

laiminlyöminen⁸ ja työturvallisuusrikos ovat nousseet yleisimpien sivurikosnimikkeiden listalle.

Taulukko 7. Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät sivurikosnimikkeet vuosina 2010 ja 2011.

Rikosnimike	2010		2011	
	N	%	N	%
Kunnianloukkaus	101	46	89	34
Laiton uhkaus	22	10	42	16
Kotirauhan rikkominen	35	16	26	10
Lievä vahingonteko	5	2	15	6
Vahingonteko	13	6	12	5
Työterveyspalvelujen laiminlyöminen	0	-	10	4
Työturvallisuusrikos	0	-	6	2
Törkeä kotirauhan rikkominen	2	1	6	2
Näpistys	5	2	4	2
Virkavelvollisuuden rikkominen	0	-	4	2
Pahoinpitelyn yritys	4	2	4	2
Muut	33	15	47	15
Yhteensä	220	100	265	100

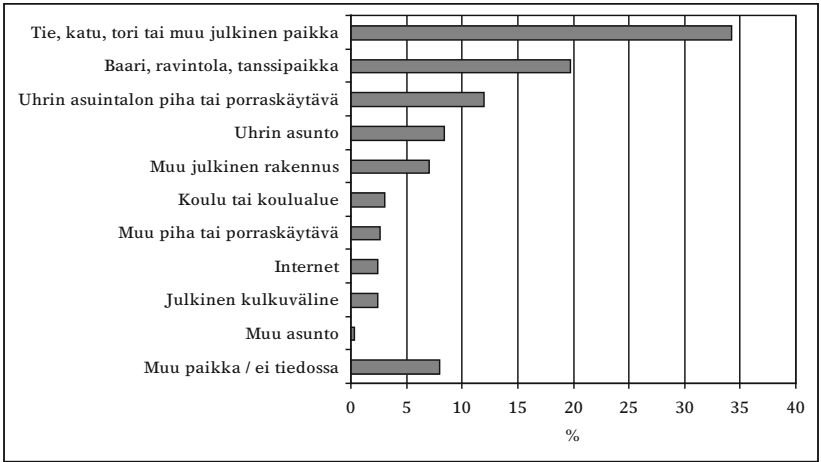
5.2.5 Rikosepäilyjen tapahtumapaikat

Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikkoja tarkastellaan kuviossa 4. Havaintoyksikkönä on edellisen luvun tavoin rikosilmoitusten sisältämät päärikokset.

Edellisvuosien tapaan yleisin tapahtumapaikka oli tie, katu, tori tai muu julkinen paikka, kaikista rikosepäilyistä kolmasosa (34 %) tapahtui näissä paikoissa. Tällaisessa paikassa tapahtuneiden rikosepäilyjen osuus kasvoi entisestään edellisvuodesta, jolloin osuus oli yksi neljännes. Myös muut yleisimmät tapahtumapaikat ovat pysyneet samoina. Viidesosa rikosepäilyistä tapahtui ravintolassa. Uhrin asunnossa, sen pihalla tai por-

⁸ Työterveyshuoltolain mukaan (TTHL 5 luku 23 §) ”työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää noudattamatta, mitä 8 §:n 2 momentissa säädetään yhteistoiminnasta, on tuomittava *työterveyshuollon yhteistoimintavelvoitteen rikkomisesta* sakkoon. Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää noudattamatta mitä 4 §:n 1 momentissa säädetään työterveyspalvelujen järjestämisestä tai ei noudata työsuojeluviranomaisen järjestämisvelvollisuuden sisällöstä antamaa päätöstä, on tuomittava *työterveyspalvelujen laiminlyömisestä* sakkoon.” Viharikokset, joissa poliisi on merkinnyt rikosilmoitukseen työterveyspalvelujen laiminlyönnin, on otettu mukaan sivurikoksia käsittelevään tilastoon, vaikka rikoslaissa kyseistä toimintaa ei ole mainittu.

raskäytävissä tapahtuneiden rikosepäilyjen osuus laski tarkasteluvuonna. Näiden tapahtumapaikkojen osuus oli yhteensä 20 prosenttia, kun se edellisvuonna oli 27 prosenttia. Harvinaisempia tapahtumapaikkoja olivat muut julkiset rakennukset, koulualue, muu piha tai porraskäytävä, internet, julkinen kulkuväline ja muu asunto. Kahdeksassa prosentissa tapauksista tapahtumapaikkana oli muu kuin jokin yllämainituista tai tapahtumapaikka ei ollut tiedossa. Kyseessä saattoi olla esimerkiksi epäily, johon liittyi useampi tapahtumapaikka.

Kuvio 4. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat vuonna 2011 (% , n=1229).

Taulukossa 8 tarkastellaan tapahtumapaikkoja rikosluokan⁹ mukaan. Edellisvuoden tapaan suurin osa (47 %) pahoinpitelyistä tapahtui tiellä, kadulla, torilla tai muulla julkisella ulkoilmapaikalla. Toiseksi yleisin pahoinpitelyjen tapahtumapaikka oli baari, ravintola tai niiden edusta. Vahingontekojen osalta ulkona julkisella paikalla ja uhrin asunnossa tapahtuneiden rikosten osuus kasvoi edellisvuodesta. Ulkona tapahtuneiden vahingontekorikosten osuus oli tarkasteluvuonna 41 prosenttia ja uhrin asunnossa tapahtuneiden 14 prosenttia. Edellisvuonna osuudet olivat 22 prosenttia ja 8 prosenttia. Tyypillisiä vahingontekorikoksia, joiden tapahtumapaikaksi on luokiteltu uhrin asunto, ovat asunnon oveen tai ikkunaan kohdistuneet sotkemiset tai rikkomiset. Uhrin asuintalon pihalla tai porraskäytävissä tapahtuneiden vahingontekojen osuus taas pieneni kolmasosasta (33 %) kuuteen prosenttiin. Kunnianloukkausten (43 %) ja

⁹ Rikosluokan muodostaminen on kuvattu liitteessä 4.

laittomien uhkausten (38 %) yleisin tapahtumapaikka oli edellisvuoden tapaan uhrin asunto tai sen ympäristö.

Kotirauhan rikkomiset tapahtuivat miltei yksinomaan asianomistajan kotona, asuintalon pihalla tai rappukäytävässä. Muissa tapauksissa on ollut esimerkiksi kaksi osapuolta, joista toista epäillään kotirauhan rikkomisesta ja toista tästä provosoituneena tehdystä pahoinpitelystä. Koska pahoinpitelyä voidaan pitää vakavampana rikoksena, on tapahtumapaikaksi luokiteltu sen mukaan koko tapaukseen ”muu asunto” koska tapahtumapaikkana on pahoinpitelystä epäilty, eikä uhrin, asunto. Epäillyistä syrjintärikoksista puolet (54 %) tapahtui sellaisessa paikassa, jolle ei ole tässä selvityksessä erikseen muodostettua paikkaluokitusta, tai tapahtumapaikka ei käynyt ilmi rikosilmoitusta luettaessa. Kolmasosa (29 %) syrjintärikoksista tapahtui julkisessa rakennuksessa, kuten hotellissa tai kauppakeskuksessa.

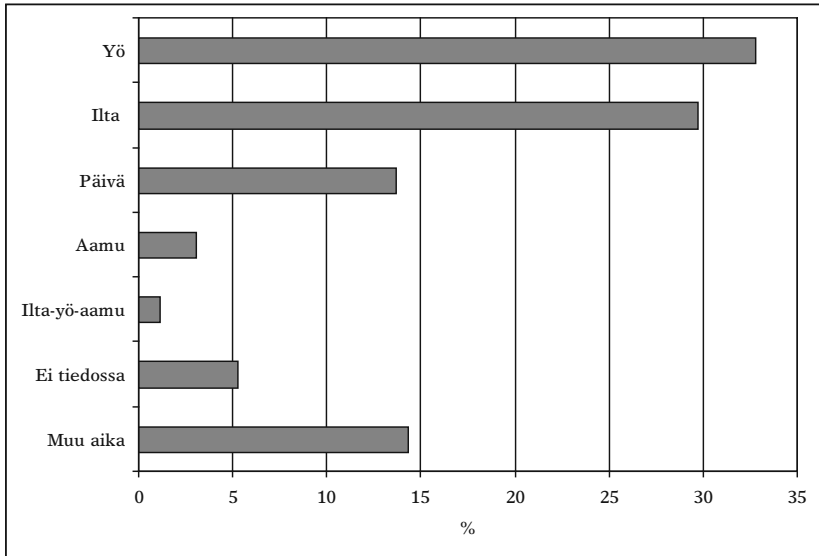
Työpaikka ei ole taulukossa mukana erillisenä tapahtumapaikkana, mutta tapaukset on luokiteltu sen mukaan oliko henkilö, johon rasismi kohdistui, työpaikallaan tai työroolissa tapahtumahetkellä. Näin oli 113 (9 %) rikosepäilyn kohdalla. Puolet (48 %) näistä rikosepäilyistä tapahtui baarissa, ravintolassa tai tanssipaikassa. Yleisimmin kyseessä oli pizzarian tai kebabravintolan työntekijöihin kohdistunut rassistinen teko. Viidesosassa (20 %) tapahtumapaikkana oli katu tai muu julkinen ulkoilmapaikka. Näissä tapauksissa rasismien kohteeksi oli joutunut esimerkiksi torimyyjä ja järjestyksenvalvoja. Julkisen kulkuvälineen, bussin tai taksin, kuljettaja oli kohteena kymmenesosassa (11 %) tapauksista. Lisäksi rikosepäilyissä rasismien kohteeksi oli joutunut esimerkiksi leipomotyöntekijä, kouluohjaaja ja sosiaalityöntekijä. Tämän lisäksi joukossa oli työsyRJintäepäilyjä erityyppisissä yrityksissä.

Taulukko 8. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat rikosluokan mukaan vuonna 2011 (%).

Tapahtuma-paikka	Pahoimpitely	Vahingonteko	Kunnianloukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Uhrin asunto	3	14	16	17	61	1	5	8
Muu asunto	0	-	-	1	4	-	-	0
Uhrin asuintalon piha tai porraskäytävä	8	6	27	21	35	-	5	12
Muu piha tai porraskäytävä	2	5	3	4	-	1	0	3
Koulu tai koulualue	3	4	5	1	-	1	0	3
Baari, ravintola, tanssi-paikka	25	21	10	16	-	12	12	20
Muu julkinen rakennus	6	-	7	5	-	29	6	7
Tie, katu, tori tai muu julkinen paikka	47	41	10	21	-	1	45	34
Julkinen kulkuväline	3	-	4	1	-	1	2	2
Internet	-	-	8	7	-	-	11	2
Muu paikka / ei tiedossa	2	10	10	6	-	54	12	8
	%	100	100	100	100	100	100	100
	N	640	108	167	138	23	87	66
								1229

5.2.6 Rikosepäilyjen tapahtuma-ajat

Rasistisia piirteitä sisältävien rikosepäilyjen tapahtuma-ajat ovat jakautuneet hyvin pitkälti samalla tavalla kuin edellisinä vuosina. Suurin osa rikosepäilyistä tapahtui yön (33 %) tai illan (30 %) aikana. Rikosepäilyistä 14 prosenttia tapahtui päivällä ja kolme prosenttia aamulla. Epäilyistä 14 prosentille on tapahtuma-ajaksi luokiteltu ”muu aika”. Näissä rikos on tapahtunut päivän aikana tai pidemmän ajan kuluessa. Viidessä prosentissa tapauksista tapahtuma-aika ei ollut tiedossa.

Kuvio 5. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat vuonna 2011 (% , n=1229).

Taulukossa 9 on esitetty rikosepäilyjen tapahtuma-ajat eri rikosluokissa. Edellisvuoden tapaan suurin osa sekä pahoinpitelyrikoksista että vahingonteosta tapahtui yön tai illan aikana. Tarkasteluvuonna laittomat uhkaukset ovat edelliseen vuoteen verrattuna painottuneet hieman enemmän ilta- ja yöaikaan. Kunnianloukkauksissa ja kotirauhan rikkomisissa on usein kyse pidemmän aikavälin sisällä tapahtuneista teoista (muu aika). Syrjintätilanteet ovat myös usein kestäneet pidemmän aikaa.

Taulukko 9. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat rikosluokittain vuonna 2011 (%).

Tapahtuma-aika	Pahoitteleminen	Vahingon- teko	Kunnian- loukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Aamu	3	1	5	4	-	1	3	3
Päivä	14	3	13	12	-	28	17	14
Ilta	31	32	24	38	39	9	38	30
Yö	48	33	14	16	17	1	20	33
Ilta-yö-aamu	1	7	2	-	-	-	-	1
Muu aika	2	5	38	19	39	53	20	14
Ei tiedossa	2	19	5	11	4	8	2	5
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	640	108	167	138	23	87	66	1229

5.2.7 Rasististen rikosjuttujen alueellinen jakautuminen

Rasististen rikosepäilyjen alueellista jakautumista tarkastellaan tässä selvityksessä sekä päärikosnimikkeiden että rikosilmoitusten määrän mukaan. Rikosilmoituskohtainen tarkastelu on otettu mukaan vuosiselvitykseen, sillä se antaa luotettavamman kuvan alueellisesta kehityksestä kuin tarkastelu päärikosten mukaan. Erityisesti pienillä paikkakunnilla vuosittaiset vaihtelut päärikosten suhteellisessa määrässä voivat olla suuria. Esimerkiksi yksi tappelutilanne, johon on kirjattu kymmenen asianomistajaa, voi aiheuttaa suuren kasvun päärikosten määrässä.

Taulukossa 10 on esitettyinä rikosilmoitusten sekä päärikosten määrät kunnittain vuosina 2010 ja 2011. Poliisin tietoon tulleista tapauksista suurin osa on Helsingistä, riippumatta siitä kumpaa tarkastelutapaa käytetään. Helsingissä kirjattiin 29 prosenttia kaikista rasistisia piirteitä sisältäneistä rikosilmoituksista, viisi jokaista tuhatta Helsingissä asuvaa ulkomaan kansalaista kohden. Pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa) kirjattiin yhteensä 40 prosenttia kaikista rikosilmoituksista. Muiden suurten kuntien osalta ilmoituksia tuhatta ulkomaan kansalaista kohden kirjattiin Turussa 5, Tampereella 3, Vantaalla 3 ja Espoossa 2.

Kun edellisvuonna rikosilmoitusten määrässä tapahtui laskua valtaosassa suurista kunnista, ovat määrät nyt pääasiassa nousseet edellisvuodesta. Esimerkiksi Jyväskylässä kirjattiin tarkasteluvuonna 31 ilmoitusta, kun niitä edellisvuonna oli 18. Pienemmistä kunnista Porissa ja Iisalmissa kirjattiin huomattavasti enemmän ilmoituksia rasistisista rikosepäilyistä verrattuna edellisvuoteen. Iisalmissa ilmoituksia oli tarkasteluvuonna 10,

verrattuna edellisvuoden kahteen ilmoitukseen. Suurista kunnista Espoossa ja Tampereella ilmoitusten lukumäärä laski. Huomattavaa laskua ilmoitusten lukumäärissä on tapahtunut Pohjois-Karjalan kunnissa Lieksassa ja Joensuussa, edellisessä laskua oli 13 ja jälkimmäisessä 19 ilmoitusta.

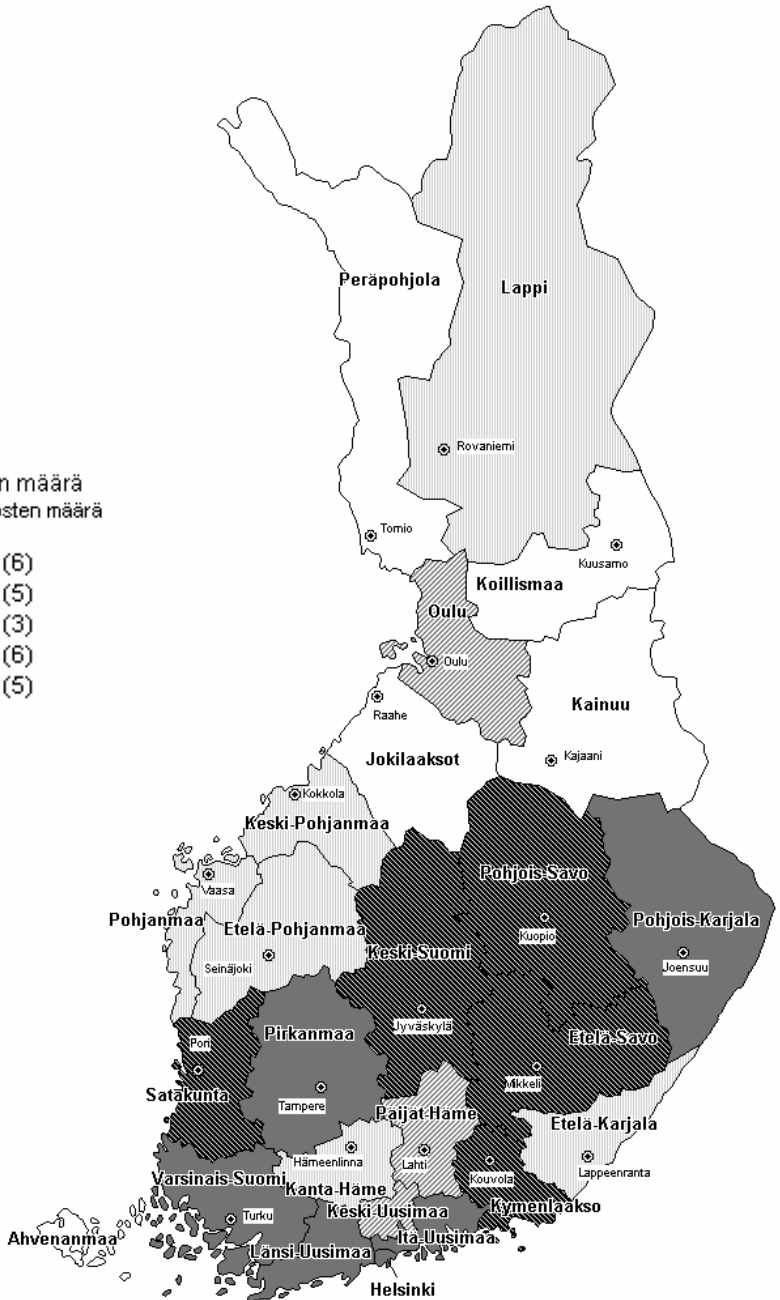
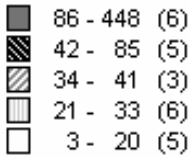
Tässä kuntien välisessä vertailussa täytyy ottaa huomioon, että mahdolliset muutokset rikosilmoitusten kirjaamistavoissa vaikuttavat tilastoitavien juttujen määrään. On mahdollista, että joissakin kunnissa juttujen määrän kasvu johtuu siitä, että paikkakunnalla on vuoden aikana kiinnitetty erityisesti huomiota rasististen juttujen tutkintaan ja kirjaamiseen. Tästä johtuen esitetyistä luvuista ei voi suoraan päätellä että rasistisen rikollisuuden todellinen määrä olisi joillakin paikkakunnilla kasvanut tai vähentynyt.

Taulukko 10. Epäillyt rasistiset rikokset kunnittain; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2010–2011.

Kunta	2010				2011			
	Juttujen määrä		Päärikokset		Juttujen määrä		Päärikokset	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helsinki	218	29	342	29	225	29	333	27
Vantaa	41	6	58	5	50	6	76	6
Turku	32	4	43	3	43	6	71	6
Espoo	51	7	91	8	42	5	60	5
Jyväskylä	18	2	23	2	31	4	45	4
Tampere	29	4	42	2	22	3	33	3
Kuopio	11	2	25	2	21	3	34	3
Oulu	11	2	15	1	17	2	36	3
Lieksa	29	4	45	4	16	2	23	2
Pori	9	1	14	1	16	2	20	2
Kouvola	14	2	27	2	14	2	16	1
Lahti	9	1	17	2	14	2	26	2
Mikkeli	17	2	21	2	12	2	17	1
Joensuu	30	4	39	3	11	1	11	1
Rovaniemi	6	1	15	1	11	1	18	2
Iisalmi	2	0	2	0	10	1	21	2
Kajaani	5	1	8	1	10	1	17	1
Raisio	5	1	19	2	8	1	14	1
Seinäjoki	8	1	23	2	8	1	14	1
Hämeenlinna	3	0	3	0	7	1	13	1
Järvenpää	7	1	8	1	7	1	14	1
Kokkola	9	1	17	2	7	1	16	1
Kotka	6	1	8	1	7	1	10	1
Lappeenranta	11	2	12	1	7	1	13	1
Vaasa	12	2	22	2	7	1	11	1
Muut	148	19	229	21	165	20	267	21
Yhteensä	741	100	1168	100	788	100	1229	100

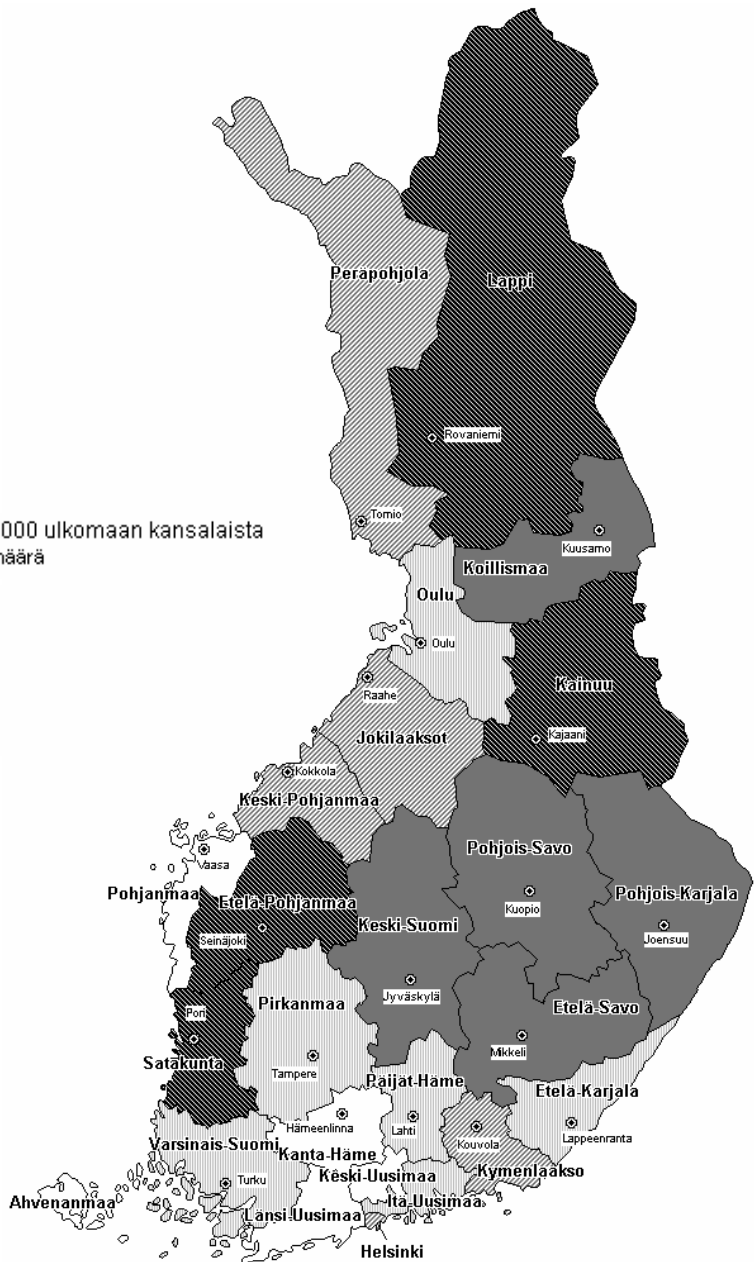
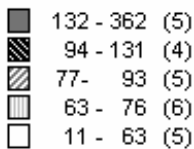
Seuraavissa kuvioissa havainnollistetaan rasististen rikostapausten eli rikosilmoitusten jakautumista valtakunnallisesti poliisilaitosten alueelle. Tarkastelun luotettavuuden vuoksi mukaan on otettu sekä vuoden 2010 että 2011 rasistisia piirteitä sisältävät tapaukset. Näin satunnaisvaihtelulla ei ole niin suurta vaikutusta lukuihin pienten juttumäärien kohdalla. Kuviossa 6 on esitettyä juttumäärät yhteensä vuosina 2010 ja 2011 poliisilaitosten alueilla. Kuviossa 7 juttujen määrät on suhteutettu ulkomaan kansalaisten määrään kyseisten poliisilaitosten alueilla.

Rikosilmoitusten määrä
Suluissa poliisilaitosten määrä

Kuvio 6. Poliisiin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2010 ja 2011 poliisilaitosten alueilla.

Rikosilmoituksia / 10 000 ulkomaan kansalaista
Suluissa poliisilaitosten määrä

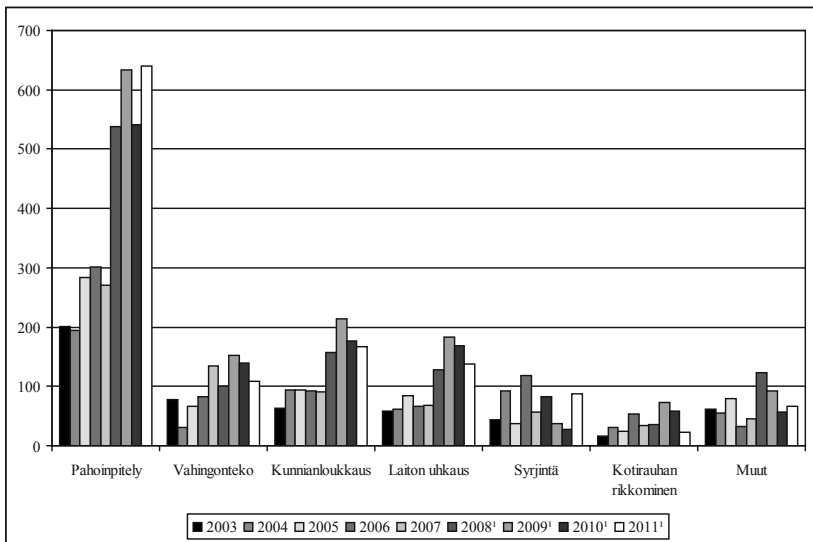

Kuvio 7. Poliisin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2010 ja 2011 jokaista 10 000 ulkomaan kansalaista kohden poliisilaitosten alueilla.

5.2.8 Epäiltyjen rasististen rikosten määrät vuosina 2003–2011

Kuvio 8 esittää rasistisia piirteitä sisältävien päärikosepäilyjen määrän kehityksen rikosluokittain vuosina 2003–2011. Tarkastelussa täytyy huomata, että vuosien 2008–2011 luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin menetelmän muutosten vuoksi. Tämä selittää osittain esimerkiksi pahoinpitelyrikosten suurta kasvua vuodesta 2007 vuoteen 2008. Ero ei kuitenkaan johdu pelkästään menetelmän muutoksista, vaan poliisin tietoon tulleiden rikosepäilyiden määrässä oli myös todellista kasvua näiden vuosien välillä.

Tarkasteluvuonna rasistisia piirteitä sisältävien pahoinpitely- ja syrjintärikosten lukumäärät kasvoivat edellisvuodesta, mutta muihin rikosluokkiin lukeutuvien rikosten määrät vähenivät. Sekä pahoinpitelyettä syrjintärikosten määrä nousi korkeammaksi kuin vielä kertaakaan aikaisemmin rasististen rikosten seurannan aikana. Syrjintätapausten osalta rikosepäilyjen määrä kasvoi edellisvuodesta yli kolminkertaiseksi.

¹ Vuosia 2008–2011 koskevat luvut ovat vertailukelpoisia keskenään mutta eivät aikaisempiin vuosiin nähden tilastointimenetelmän muutosten vuoksi.

Kuvio 8. Epäiltyjen rasististen rikosten määrän kehitys rikosluokittain vuosina 2003–2011.

5.2.9 Asianomistajat epäillyissä rasistisissa rikoksissa

Rikosilmoitukseen kirjattu asianomistaja ei aina ole sama henkilö kuin tapaukseen liittyvän rasismien uhri. Esimerkiksi vahingontekotapauksissa asianomistajaksi kirjataan usein vahinkoa kärsineen omaisuuden omistaja ja esimerkiksi auton tai asunnon käyttäjä on merkitty asianosaiseksi (tarkalleen: ”osaisena asiassa”). Näin on voitu kirjata vaikkapa tapaus, jossa ulkomaalaistaustaisen henkilön kuljettamasta, toisen henkilön omistamasta autosta on puhkottu renkaat ja autoon on kirjoitettu rasistisia halventavia nimityksiä. Auton omistaja on merkitty rikoksen asianomistajaksi, ja itse rasistisen teon kohteena ollut kuljettaja on ”osaisena asiassa”.

Joillakin rikoksilla ei ole lainkaan asianomistajaa. Esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan -tapaukset ovat usein tällaisia. Näin voi olla myös syrjintätapauksessa, joka koskee syrjivää työpaikkailmoitusta. Merkinnät voivat myös vaihdella tapauksen tutkintavaiheen mukaan. Esimerkiksi joissakin tappelutilanteissa osalliset on saatettu merkitä ainoastaan rikoksesta epäillyn asemaan, eikä ketään ole merkitty asianomistajaksi, jos tapahtumien kulku on vielä epäselvä. Jos rikoksen uhrina on alle 18-vuotias lapsi, myös hänen vanhempansa on usein merkitty jutun asianomistajiksi.

Tässä selvityksessä asianomistajuutta kuvaavat merkinnät on pidetty sellaisina kuin poliisi on ne kirjannut. Ainoastaan alaikäisten tekemien rikosten uhrien vanhemmat on poistettu aineistosta, jotta saataisiin tarkempi kuva rasististen rikosten uhrien ikäjakaumasta.

Tarkasteluvuonna rikosilmoituksissa oli yhteensä 1201 asianomistajaa. Näistä 1127 oli luonnollisia henkilöitä ja muut asianomistajat olivat esimerkiksi yrityksiä tai yhdistyksiä. Luonnollisista henkilöistä yksi oli asianomistajana neljässä eri rikosilmoituksessa, neljä henkilöä kolmessa eri rikosilmoituksessa ja 23 kahdessa eri rikosilmoituksessa (sama nimi ja henkilötunnus tai syntymäaika). Eri ihmisiä oli asianomistajina 1093.

Asianomistajien kansalaisuus ja syntymämaa

Kuten edellisellä vuonna, rasististen rikosten asianomistajista yli puolet on Suomen kansalaisia (taulukko 11). Heistä kolmasosa (29 %) on syntynyt muualla kuin Suomessa. Seuraavaksi yleisimmät asianomistajien kansalaisuudet ovat edellisvuosien tapaan Somalia (6 %), Venäjä (4 %) ja Irak (4 %).

Taulukko 11. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat kansalaisuuden mukaan vuosina 2003–2011 (yleisimmät kansalaisuudet vuonna 2011).

	Kansalaisuus	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Lukumäärä	Suomi	215	253	298	395	313	649	733	611	676
	Somalia	58	57	51	42	51	37	94	87	72
	Venäjä	27	34	35	25	29	51	65	49	46
	Irak	23	26	19	11	23	27	60	43	46
	Viro	5	5	6	6	11	18	22	20	44
	Turkki	23	28	24	33	26	46	31	38	34
	Nigeria	5	1	4	5	12	12	16	7	22
	Iran	19	16	16	20	26	26	17	7	18
	Afganistan	6	10	22	11	19	15	12	17	15
	Kongon demokraattiselta tasavalta						4	3	4	13
	Sudan	4	8	16	14	10	15	17	21	12
Muut	101	92	95	129	83	142	197	145	129	
	Yhteensä	496	544	603	706	625	1042	1267	1049	1127
%	Suomi	43	47	49	56	50	62	58	58	60
	Somalia	12	11	9	6	8	4	7	8	6
	Venäjä	5	6	6	4	5	5	5	5	4
	Irak	5	5	3	2	4	3	5	4	4
	Viro	1	1	1	1	1	2	2	2	4
	Turkki	5	5	4	5	4	4	2	4	3
	Nigeria	1	0	1	1	2	1	1	1	2
	Iran	4	3	3	3	4	3	1	1	2
	Afganistan	1	2	4	2	3	1	1	1	1
	Kongon demokraattiselta tasavalta						0	0	0	1
	Sudan	1	2	3	2	2	1	1	2	1
Muut	20	17	16	18	13	14	17	14	11	
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Taulukossa 12 verrataan asianomistajien kansalaisuuksia yleisimpien Suomessa vuonna 2011 asuneiden ulkomaan kansalaisten määriin. Asukasmäärään suhteutettuna yleisimmin rasististen rikosten kohteeksi joutuivat edellisvuosien tapaan Somalian kansalaiset; 10 rikosepäilyä jokaista tuhatta somalialaista kohtaan. Seuraavaksi yleisimmin rikoksia kohtasivat Turkin, Irakin ja Iranin kansalaiset; 8, 8 ja 7 rikosta tuhatta Suomessa asuvaa kansalaista kohtaan. Edellisvuosien tapaan suurimpiin kansalaisuusryhmiin, virolaisiin, venäläisiin ja ruotsalaisiin, kohdistui huomattavasti vähemmän (0-2) rikosepäilyä tuhatta kansalaista kohden. Kuten aiempina vuosina, erityisesti ulkonäöltään ja kulttuuriltaan kantaväestöstä erottuvat maahanmuuttajat näyttäisivät altistuvan rasistiselle rikollisuudelle. Kansalaisuus ei kuitenkaan kuvaa aukottomasti asianomistajien etnistä taustaa, sillä osa maahanmuuttajista on saanut Suomen kansalaisuuden, ja asianomistajissa voi olla myös maahanmuuttajien lapsia. Kansalaisuustiedon luotettavuus etnisen taustan kuvaajana heikkenee kun toisen polven maahanmuuttajien lukumäärä kasvaa.

Taulukko 12. Yleisimmät Suomessa asuneet ulkomaan kansalaiset¹ ja näihin kohdistuneet epäillyt rasistiset rikokset vuonna 2011.

Kansalaisuus	Lukumäärä Suomessa vuonna 2011	Rasistisia rikosepäilyjä vuonna 2011	Rikosepäilyjä / 1000 kansalaista
Viro	34006	44	1
Venäjä	29585	46	2
Ruotsi	8481	4	0
Somalia	7421	72	10
Kiina	6159	0	0
Irak	5742	46	8
Thaimaa	5545	4	1
Turkki	4159	34	8
Saksa	3806	0	0
Intia	3793	4	1
Britannia	3666	2	1
Vietnam	3083	2	1
Entinen Serbia ja Montenegro	3012	0	0
Afganistan	2846	15	5
Iran	2710	18	7
Yhdysvallat	2600	1	0

¹ Lähde: Tilastokeskus 2012.

Taulukossa 13 on esitettyä asianomistajien yleisimmät syntymämaat vuosina 2003–2011. Suomessa syntyneiden osuus on tarkasteluvuonna 44 prosenttia, kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisvuonna. Seuraavaksi yleisimmät syntymämaat ovat edellisvuoden tapaan Somalia (9 %) ja Irak (5 %).

Taulukko 13. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat syntymämaan mukaan vuosina 2003–2011 (yleisimmät syntymämaat vuonna 2011).

	Syntymämaa	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Lukumäärä	Suomi	114	152	180	295	190	499	592	436	491
	Somalia	70	81	79	59	84	82	136	127	102
	Irak	37	31	19	21	32	35	75	53	57
	Venäjä	26	17	28	25	30	35	41	38	51
	Turkki	31	31	33	41	37	53	34	46	47
	Viro	6	7	8	7	6	20	24	18	36
	Ei tiedossa	8	12	22	13	25	23	34	33	31
	Iran	27	18	24	24	35	33	20	18	25
	Neuvostoliitto	17	21	20	7	11	24	28	24	24
	Nigeria	7	1	5	5	14	12	14	8	24
	Ruotsi	8	15	10	13	7	28	20	15	18
	Afganistan	5	9	19	9	16	11	11	17	17
	Marokko	9	7	13	6	18	18	15	15	16
	Jugoslavia	16	11	9	7	13	10	8	20	13
Muut	115	131	134	174	107	159	215	181	175	
	Yhteensä	496	544	603	706	625	1042	1267	1049	1127
%	Suomi	23	28	30	42	30	48	47	41	44
	Somalia	14	15	13	8	13	8	11	12	9
	Irak	8	6	3	3	5	3	6	5	5
	Venäjä	5	3	5	4	5	3	3	4	5
	Turkki	6	6	6	6	6	5	3	4	4
	Viro	1	1	1	1	1	2	2	2	3
	Ei tiedossa	2	2	4	2	4	2	3	3	3
	Iran	5	3	4	3	6	3	2	2	2
	Neuvostoliitto	3	4	3	1	2	2	2	2	2
	Nigeria	1	0	1	1	2	1	1	1	2
	Ruotsi	2	3	2	2	1	3	2	1	2
	Afganistan	1	2	4	2	3	1	1	2	2
	Marokko	2	1	2	1	3	2	1	1	1
	Jugoslavia	3	2	2	1	2	1	1	2	1
Muut	24	24	20	23	17	16	15	18	15	
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Provokaatiojuttujen vaikutus asianomistajien syntymämaajakaumaan

Tässä selvityksessä on edellisvuosien tapaan luokiteltu rasisisiksi rikoksiksi myös niin sanotut provokaatiojutut. Näissä tapauksissa rikokseen on syyllistytty rasisisen halventamisen tai nimittelyn yllyttämänä, jolloin esimerkiksi pahoinpitelyrikoksen uhri on alunperin rasisisesti käyttäytynyt henkilö. Tapauksen yhteyteen on voitu kirjata myös kunnianloukkausrikos ja sen asianomistajaksi henkilö, johon rasismi on kohdistunut, mutta aina näin ei ole. Koska provokaatiojutuissa on yleistä, että tapauksen asianomistaja ja rasismin uhri ovat eri henkilöitä, näiden juttujen vaikutusta rasisististen rikosten asianomistajien syntymämaata kuvaaviin tuloksiin tarkastellaan erikseen.

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 100 rasisisesta provokaatiosta tehtyä rikosilmoitusta. Asianomistajia näissä ilmoituksissa oli 131. Kun provokaatiosta tehdyt rikokset jätetään aineistosta pois, Suomessa syntyneiden asianomistajien osuus laskee kuusi prosenttiyksikköä, ja vastavasti muualla syntyneiden osuus kasvaa (taulukko 14).

Taulukko 14. Epäiltyjen rasisististen rikosten asianomistajat syntymämaan mukaan vuonna 2011, kun provokaatiojutut on jätetty pois (yleisimmät syntymämaat vuonna 2011).

Syntymämaa	Kaikki tapahtumatilanteet		Ilman provokaatiojuttuja	
	N	%	N	%
Suomi	491	44	376	38
Somalia	102	9	99	10
Irak	57	5	56	6
Venäjä	51	5	48	5
Turkki	47	4	47	5
Viro	36	3	35	4
Ei tiedossa	31	3	29	3
Iran	25	2	25	3
Neuvostoliitto	24	2	23	2
Nigeria	24	2	24	2
Ruotsi	18	2	17	2
Afganistan	17	2	17	2
Marokko	16	1	16	2
Jugoslavia	13	1	13	1
Etiopia	12	1	12	1
Sudan	12	1	12	1
Muut	151	13	147	13
Yhteensä	1127	100	996	100

Asianomistajien ikä, sukupuoli ja rikosluokat

Kuten edellisinä vuosina, suurin osa asianomistajista oli miehiä (69 %). Asianomistajien iän mediaani oli 28 vuotta, puolet asianomistajista oli alle ja puolet yli 28-vuotiaita. Edellisenä vuonna mediaani oli hieman matalampi, 26 vuotta. Ikäluokittain tarkasteltuna suurin osa asianomistajista oli 15–24 -vuotiaita, vähiten joukossa oli yli 55-vuotiaita (taulukko 15). Miesten joukossa selvästi suurin osa asianomistajista on alle 35-vuotiaita, naisasianomistajien joukossa ikäjakauma on hieman tasaisempi.

Taulukko 15. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli ikäluokittain vuonna 2011.

Ikäluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Alle 15-vuotiaat	57	8	38	11	95	9
15-24 -vuotiaat	268	35	96	27	364	33
25-34 -vuotiaat	197	26	64	18	261	24
35-44 -vuotiaat	137	18	67	19	204	18
45-54 -vuotiaat	72	9	55	16	127	11
55-vuotiaat tai vanhemmat	31	4	30	9	61	6
Yhteensä	762	100	350	100	1112¹	100

¹ Rikosilmoituksissa oli yhteensä 1127 luonnollista henkilöä asianomistajina, mutta vain 1112:n syntymäaika oli tiedossa.

Kun verrataan naisiin ja miehiin kohdistuneita rikoksia, havaitaan samantyyppisiä eroja kuin edellisenä vuonna (taulukko 16). Miehiin kohdistuneissa rikoksissa pahoinpitelyt ovat yleisempiä, kun taas naisilla kunnianloukkausrikokset ovat miehiä yleisempiä. Pahoinpitelyt ovat kuitenkin yleisin rikostyyppi sekä naisiin että miehiin kohdistuneissa rikoksissa.

Taulukko 16. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli rikosluokittain vuonna 2011.

Rikosluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Pahoinpitely	487	63	150	43	637	57
Vahingonteko	33	4	13	4	46	4
Kunnianloukkaus	74	10	89	25	163	15
Laiton uhkaus	86	11	51	14	137	12
Kotirauhan rikkominen	7	1	15	4	22	2
Syrjintä	55	7	25	7	80	7
Muut	31	4	11	3	42	4
Yhteensä	773	100	354	100	1127	100

Taulukossa 17 on esitetty asianomistajien ikäryhmät rikosluokkien mukaan. Nuoret, alle 35-vuotiaat, olivat joutuneet vanhempia ikäluokkia yleisemmin pahoinpitelyjen uhriksi. Myös vanhemmissa ikäryhmissä pahoinpitelyrikosten osuus on kasvanut edellisvuodesta. Esimerkiksi 45-54-vuotiaisiin kohdistuneista rikoksista pahoinpitelyjen osuus oli puolet (50 %), verrattuna edellisvuoden 37 prosenttiin. Kunnianloukkausten, syrjintärikosten ja vahingontekojen osuudet ovat suurempia vanhemmissa ikäryhmissä.

Taulukko 17. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien ikä rikosluokittain vuonna 2011 (%).

Rikosluokka	Alle 15 v.	15-24 v.	25-34 v.	35-44 v.	45-54 v.	55 v. tai yli	Kaikki
Pahoinpitely	63	70	57	42	50	34	57
Vahingonteko	-	4	4	3	6	13	4
Kunnianloukkaus	12	10	14	19	19	23	15
Laiton uhkaus	11	9	15	18	9	8	12
Kotirauhan rikkominen	5	1	1	3	4	2	2
Syrjintä	2	4	6	12	9	12	7
Muut	7	2	3	4	4	8	4
	%	100	100	100	100	100	100
	N	95	364	261	204	127	1112¹

¹ Rikosilmoituksissa oli yhteensä 1127 luonnollista henkilöä asianomistajina, mutta vain 1112:n syntymäaika oli tiedossa.

Asianomistajan ja epäillyn suhde

Seuraavaksi tarkastellaan rikosilmoituksiin merkittyjen asianomistajien suhdetta rikoksesta epäilyihin henkilöihin. Suhdetta kuvaava muuttuja on muodostettu rikosilmoituksen sisältämän vapaamuotoisen tekstin perusteella. Kaikissa tapauksissa ei ole tietoa siitä, tuntevatko epäilty ja asianomistaja toisensa vai eivät, tai mikä heidän suhteensa mahdollisesti on. Epäselvät tapaukset on luokiteltu luokkaan ”ei voi sanoa”. Jos epäilty ei ole lainkaan tiedossa, on käytetty luokkaa ”ei tiedossa”. Mikäli asianomistaja on antanut epäilyistä tuntomerkkejä, mutta ei ole osannut kertoa esimerkiksi nimeä tai olinpaikkaa, epäilty on merkitty tuntemattomaksi.

Tarkasteluvuonna puolelle (50 %) asianomistajista rikoksesta epäilty oli tuntematon henkilö (taulukko 18). Tuttujen tekemiä rikoksia oli 22 prosenttia ja naapuri oli epäiltynä hieman yli kymmenesosassa rikoksista. Tuntemattomien tekemien rikosten osuus kasvoi edellisvuodesta, jolloin osuus oli 41 prosenttia. Muiden ryhmien osuudet epäillyistä eivät muuttuneet merkittävästi.

Kun tarkastellaan asianomistajan suhdetta rikoksesta epäiltyyn eri rikosluokissa, havaitaan että pahoinpitelytapauksissa epäilty on useimmiten uhrille tuntematon henkilö. Myös vahingonteosta iso osuus on tuntemattoman tekemiä. Tämän lisäksi vahingonteolle on tyypillistä, ettei rikoksella ole silminnäkijöitä ja epäilty ei ole tiedossa. Kunnianloukkauksissa, laittomissa uhkauksissa ja kotirauhan rikkomisissa korostuu naapureiden ja muiden tuttujen henkilöiden osuus epäillyistä. Tarkasteluvuonna laittomissa uhkauksissa tuntemattomien osuus kasvoi kuitenkin lähes puoleen epäillyistä (44 %), kun se edellisvuonna oli yksi viidesosa (20 %).

Kunnianloukkauksissa ja laittomissa uhkauksissa epäiltynä on usein asianomistajan naapuri tai muuten tuntema henkilö. Kotirauhan rikkomisissa epäilty on yleisimmin naapuri (73 %). Syrjintätapauksista yli puolessa asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välillä on asiakassuhde. Asianomistajaa ei esimerkiksi ole päästetty ravintolaan sisälle tai hänelle ei ole tarjoiltu etnisen taustansa vuoksi. Työtoveri on rikoksesta epäiltynä vain harvassa tapauksessa. Mikäli tapauksessa on esimies-alainen -suhde, epäilty on merkitty tunnetuksi.

Taulukko 18. Asianomistajan suhde rasistisesta rikoksesta epäiltyyn eri rikosluokissa vuonna 2011 (%).

Epäilty	Pahoimpitely	Vahingon- teko	Kunnian- loukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Tuntematon	67	44	18	44	-	3	62	50
Asiakassuhde	7	2	12	8	-	58	10	11
Tuttu	19	9	32	16	27	39	19	22
Työtoveri	-	-	1	1	-	-	-	0
Naapuri	6	-	31	26	73	-	-	12
Ei voi sanoa	0	2	-	1	-	1	-	0
Ei tiedossa	0	44	7	5	-	-	10	4
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	637	46	163	137	22	80	42	1127

5.2.10 Rasistisista rikoksista epäillyt vuonna 2011

Tarkasteluvuoden rikosilmoituksiin on kirjattu yhteensä 856 rikoksesta epäiltyä henkilöä. Yhdessä ilmoituksessa voi olla useampi kuin yksi epäilty. Joissain tapauksissa tekijää ei tiedetä, jolloin rikosilmoitukseen ei ole kirjattu lainkaan rikoksesta epäiltyä henkilöä. Aineiston epäillyistä yksi henkilö oli rikoksesta epäiltynä neljässä, kolme henkilöä kolmessa ja 17 henkilöä kahdessa rikosilmoituksessa. Eri ihmisiä epäillyissä oli siten 830.

Epäillyistä 78 prosenttia on Suomen kansalaisia ja 69 prosenttia Suomessa syntyneitä. Edellisvuonna osuudet olivat 80 % ja 73 %. Seuraavaksi yleisimmät rikoksista epäiltyjen kansalaisuudet olivat edellisvuoden tapaan samoja kuin asianomistajien kansalaisuudet. Tämä johtuu siitä, että joukossa on esimerkiksi tappelutilanteita, joissa samat henkilöt on kirjattu sekä asianomistajiksi että epäillyiksi.

Taulukossa 20 on tarkasteltu niin sanottujen provokaatiojuttujen vaikutusta rikoksesta epäiltyjen henkilöiden syntymämaajakaumaan. Tarkasteluvuodelta löytyi 100 rikosilmoitusta, joissa rikokseen oli syyllistytty rasistisen provokaation seurauksena. Epäiltyjä näihin tapauksiin liittyi 136. Kun provokaatiosta seuranneet tapaukset jätetään pois, Suomessa syntyneiden epäiltyjen osuus nousee seitsemällä prosenttiyksiköllä.

Taulukko 19. Rasistisista rikoksista epäiltyjen kansalaisuudet vuonna 2011.

Kansalaisuus	N	%
Suomi	655	78
Irak	30	4
Viro	30	4
Somalia	27	3
Venäjä	18	2
Iran	16	2
Turkki	9	1
Ei tiedossa	9	1
Muut	62	5
Yhteensä	856	100

Taulukko 20. Rasistisista rikoksista epäiltyjen syntymämaat vuonna 2011.

Syntymämaa	Kaikki tapahtumatilanteet		Ilman provokaatiojuttuja	
	N	%	N	%
Suomi	591	69	545	76
Irak	37	4	29	4
Somalia	35	4	12	2
Viro	26	3	16	2
Iran	18	2	15	2
Ei tiedossa	18	2	7	1
Turkki	16	2	12	2
Venäjä	14	2	10	1
Neuvostoliitto	12	1	8	1
Ruotsi	11	1	4	1
Muut	78	10	62	8
Yhteensä	856	100	720	100

Edellisvuoden tapaan suurin osa, 81 prosenttia, epäillyistä oli miehiä. Rikoksesta epäiltyjen iän mediaani oli 27, eli puolet epäillyistä oli alle- ja puolet yli 27-vuotiaita. Edellisenä vuonna mediaani oli 26. Ikäluokittain tarkasteltuna epäiltyjen yleisin ikä oli 15–24 -vuotta (taulukko 21). Vähiten epäillyissä oli nuorimpaan ja vanhimpaan ikäluokkaan kuuluvia. Naisten joukossa ikäjakauma on tasaisempi kuin miesten joukossa, miehistä valtaosa oli 15-34 -vuotiaita.

Taulukko 21. Rasistisista rikoksista epäiltyjen sukupuoli ja ikä vuonna 2011.

Ikäluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Alle 15-vuotiaat	40	6	20	13	60	7
15-24 -vuotiaat	273	40	45	29	318	38
25-34 -vuotiaat	174	26	19	12	193	23
35-44 -vuotiaat	90	13	26	17	116	14
45-54 -vuotiaat	65	10	30	19	95	11
55-vuotiaat tai yli	38	6	17	11	55	7
Yhteensä	680	100	157	100	837¹	100

¹ Rikoksesta epäiltyjä henkilöitä oli yhteensä 856, mutta vain 837 henkilön syntymäaika oli tiedossa.

Sekä naiset että miehet olivat yleisimmin epäiltynä eriasteisista pahoinpitelyrikoksista (taulukko 22). Miesten joukossa pahoinpitelyrikosten osuus kasvoi edellisvuoden 61 prosentista 69 prosenttiin, naisten joukossa pahoinpitelyjen osuus taas laski kahdeksan prosenttiyksikköä. Naisepäillyillä toiseksi yleisin rikosluokka oli kunnianloukkaus. Huomattavaa on myös syrjintärikosten suhteellisen korkea osuus naisten joukossa; joka kymmenes (11 %) oli epäiltynä syrjintärikoksesta. Miehet olivat pahoinpitelyrikosten jälkeen toiseksi yleisimmin epäiltynä laittomasta uhkauksesta.

Taulukko 22. Rikosluokat rasistisesta rikoksesta epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2011.

Rikosluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Pahoinpitely	473	69	83	50	556	65
Vahingonkeko	26	4	1	1	27	3
Kunnianloukkaus	51	7	39	24	90	11
Laiton uhkaus	68	10	11	7	79	9
Kotirauhan rikkominen	12	2	3	2	15	2
Syrjintä	21	3	19	11	40	5
Muut	39	6	10	6	49	6
Yhteensä	690	100	166	100	856	100

Ikäluokittain tarkasteltuna pahoinpitelyt ovat yleisin rikostyyppi kaikissa muissa ikäryhmissä paitsi kaikkein vanhimmilla, vähintään 55-vuotiailla epäillyillä (taulukko 23). Mitä nuoremista epäillyistä on kyse, sitä suuremmassa osassa pahoinpitelyt ovat rikosepäilyissä. Edellisvuoden tapaan vanhempiin ikäluokkiin kuuluvat henkilöt olivat nuorempia useammin epäiltynä kunnianloukkauksista ja laittomista uhkauksista. Syrjintärikosten osuus yli 44-vuotiaiden epäiltyjen joukossa kasvoi tarkasteluvuonna huomattavan suureksi. Vähintään 55-vuotiaista epäillyistä lähes joka viidennes oli epäiltynä syrjintärikoksesta.

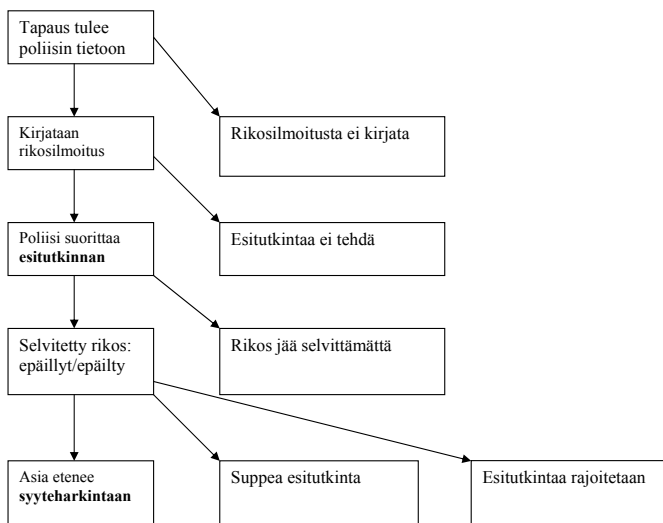
Taulukko 23. Rikoslukat rasistisesta rikoksesta epäillyn iän mukaan 2011 (%).

Rikoslukokka	Alle 15 v.	15-24 v.	25-34 v.	35-44 v.	45-54 v.	55 v. tai yli	Kaikki
Pahoinpitely	82	77	74	56	41	22	66
Vahingonteko	-	4	3	3	2	-	3
Kunnianloukkaus	15	5	4	10	21	35	10
Laiton uhkaus	2	6	8	19	13	15	9
Kotirauhan rikkominen	-	3	-	3	2	4	2
Syrjintä	-	0	6	3	14	18	5
Muut	2	5	6	6	5	7	5
	%	100	100	100	100	100	100
	N	60	317	193	117	95	837 ¹

¹ Rikoksesta epäiltyjä henkilöitä oli yhteensä 856, mutta vain 837 henkilön syntymäaika oli tiedossa.

5.2.11 *Epäiltyjen rasististen rikosten eteneminen syyteharkintaan*

Rasistisia rikoksia tarkastellaan lopuksi sen mukaan, missä vaiheessa niiden esitutkinta on ja kuinka suuri osa rikosepäilyistä on edennyt syyttäjälle syyteharkintaan. Tapausten etenemistä tästä eteenpäin syyttäjältä tuomioistuimeen tai tuomioistuimen ratkaisuja ei ole tässä selvityksessä mahdollista kuvata, sillä eri viranomaisten rekisterien yhdistäminen on hankalaa. Rasistisia piirteitä sisältävien rikosepäilyjen etenemisestä rikosprosessissa on tehty paikallinen tutkimus Poliisiammattikorkeakoulussa vuonna 2008 (Peutere 2008; Peutere & Kääriäinen 2010). Tutkimuksen kohteena olivat rikosepäilyt, jotka tulivat poliisin tietoon Helsingissä vuonna 2006.

Kuvio 9. Rikosprosessin eteneminen poliisilta syyttäjälle. (Peutere 2010; lähteenä käytetty: Helminen ym. 2005).

Kuviossa 9 kuvataan rikosprosessin vaiheita siitä hetkestä, kun tapaus tulee poliisiin tietoon, aina syyteharkintaan asti. Rikosilmoituksen kirjauksien määrä on matala. Esitutkintaviranomaisen tulee kirjata rikosilmoitus tapahtumasta, jota rikoksen uhri tai muu tapauksesta ilmoittava henkilö pitää rikoksena. Esitutkinnan aloittamisen kynnys on korkeampi kuin rikosilmoituksen vastaanottamisen. Esitutkinta aloitetaan, jos on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Esitutkinnassa on keskeistä selvittää, onko poliisin tietoon tullut teko rikos ja kuka tai ketkä ovat asianomistajia ja rikoksesta epäiltyjä. Esitutkinta voidaan jättää tekemättä, jos kyseessä olevasta rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jos tekoa on kokonaisuudessaan pidettävä vähäisenä. Edellytyksenä on myös se, ettei asianomistajalla ole asiassa vaatimuksia. Tietyissä tilanteissa myös syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, että esitutkintaa ei suoriteta tai että se lopetetaan. Yksinkertaisissa ja selvissä asioissa voidaan suorittaa suppea esitutkinta, jos rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jos asianomistajalla ei ole perusteltuja syitä vaatia laajaa esitutkintaa. Tällöin asia voidaan ratkaista ilman syyteharkintaa niin, että epäillylle henkilölle annetaan sakkoa. (Helminen ym. 2005.)

Taulukossa 24 on esitettyä päärikosepäilyjen esitutkinnan tila. Mukana tarkastelussa ovat vain alkuvuonna 2011 kirjatut rikosilmoitukset, sillä niissä esitutkinta on todennäköisimmin jo päättynyt. Kaikista alkuvuonna 2011 (1.1.2011–30.6.2011) kirjatuista, rasisia piirteitä sisältävistä rikosepäilyistä esitutkinta oli saatu päätökseen 76 prosentissa helmi-

kuuhun 2012 mennessä. Osuus on hieman suurempi kuin edellisvuonna, jolloin se oli 72 %. Tutkinta oli vielä avoinna yhdessä kymmenesosassa ja tutkinta oli keskeytetty 14 prosentissa tapauksista. Keskeytetty juttu voidaan ottaa uudelleen tutkintaan, mikäli asiassa ilmenee myöhemmin jotain uutta.

Epäillyistä pahoinpitelyrikoksista hieman yli kolmessa neljäsosassa esitutkinta on saatettu päätökseen. Kuten edellisvuonna, yleisimmin tutkinta on keskeytetty vahingontekotapauksissa, joista lähes puolessa ei ole saatu riittävää selvyyttä tutkinnan päättämiseksi. Vahingonteoille on tyyppillistä, ettei tekijän henkilöllisyydestä ole tietoa, jolloin tutkinta keskeytetään. Avoin esitutkinta on yleisin syrjintätapauksissa, joista yli neljäsosan esitutkinta oli helmikuussa 2012 vielä kesken.

Kun esitutkinta on saatu päätökseen, juttu lähetetään pääsääntöisesti syyttäjälle syyteharkintaan. Asiaa ei lähetetä syyttäjälle, jos esitutkinnassa on käynyt ilmi, ettei tapaus täytä minkään rikoksen tunnusmerkkejä. Asiaa ei lähetetä syyttäjälle myöskään silloin, jos ketään ei voida panna syytteeseen tai muuta vaadetta esittää. Näin menetellään, jos esimerkiksi rikoksesta epäilty on alle 15-vuotias, asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia ja kyseessä ei ole virallisen syytteen alainen rikos, tai jos syyteoikeus on vanhentunut. (Helminen ym. 2005.)

Myös rikoksen sovittelu on tietyissä tilanteissa mahdollista, mikäli osapuolet sitä vapaaehtoisesti haluavat. Sovittelussa rikoksesta epäilty ja uhri voivat kohdata toisensa luottamuksellisesti puolueettoman henkilön välityksellä, käsitellä rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovitte-
telusta 9.12.2005/1015.) Tämän selvityksen aineistosta ei kuitenkaan ole saatavilla tietoa siitä, kuinka suuri osa rikosepäilyistä on sovittelu.

Taulukko 24. Epäiltyjen rasististen rikosten esitutkinnan tila rikosluokkien mukaan (%) (1.1.2011–30.6.2011 kirjatut jutut)

	Pahoin- pitely	Vahingon- teko	Kunnian- loukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Avoin juttu	9	6	8	11	-	27	14	10
Tutkinta keskeytetty	14	44	12	11	-	-	11	14
Tutkinta päättynyt	77	50	80	79	100	73	75	76
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	309	50	86	56	14	52	28	595

Alkuvuonna ilmoitetuista rikosepäilyistä 450:n esitutkinta oli saatettu päätökseen. Näistä 64 prosenttia eteni syyttäjälle syyteharkintaa varten. Osuus on kuusi prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisvuonna. Pahoinpitelyepäilyistä syyttäjälle eteni 73 prosenttia, edellisvuonna osuus oli 69. Harvinaisinta tapauksen eteneminen syyteharkintaan oli kunnianloukaustapausten kohdalla, joista hieman yli kolmasosa (35 %) eteni syyttäjälle. Osuus on hyvin lähellä edellisvuoden lukua (34 %). Edelliseen vuoteen verrattuna syrjäntäepäilyistä ja laittomista uhkauksista huomattavasti suurempi osuus eteni syyttäjälle. Tarkasteluvuonna syrjäntäepäilyistä kolme neljäsosa (76 %) eteni syyttäjälle, edellisenä vuonna vain vajaa neljäsosa (23 %). Laittomista uhkauksista puolestaan syyttäjälle eteni 59 prosenttia, edellisenä vuonna 39 prosenttia.

Taulukko 25. Rikosepäilyiden eteneminen syyteharkintaan rikosluokittain vuonna 2011 (%) (1.1.2011–30.6.2011 kirjatut jutut)

Syyttäjälle	Pahoinpitely	Vahingon- teko	Kunnian- loukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjäntä	Muut	Kaikki
Ei	27	32	65	41	57	24	43	36
Kyllä	73	68	35	59	43	76	57	64
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	239	25	69	44	14	38	21	450

5.3 Uskontoon tai elämänkatsomukseen perustuvat viharikokset

Uskontoon tai elämänkatsomukseen perustuvia viharikoksia on etsitty rikosilmoitustietokannasta erilaisten hakusanojen avulla. Vuoden 2011 lopulla poliisi sai käyttöönsä rikosilmoitusluokituksen myös muille kuin rasistisille viharikoksille, mukaan lukien uskontoon perustuvat tapaukset. Näistä viharikoskoodilla merkityistä rikosilmoituksista neljä oli sellaista, joissa rikosilmoitukseen kirjatun selostuksen mukaan uskonto vaikutti ensisijaiselta motiivilta ja tapaukset on siksi tässä selvityksessä luokiteltu uskontoon perustuviksi viharikoksiksi. Lisäksi poliisin rasismikoodilla merkitsemistä tapauksista kuudessa teon motiivi liittyi uhrin uskontoon.

5.3.1 Varsinaiset viharikokset

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 61 rikosilmoitusta, joissa teko liittyi uskonnolliseen taustaan tai elämänkatsomukseen. Tämä on enemmän

kuin edellisvuonna, jolloin tapauksia löytyi 52 (taulukko 26). Ilmoitukset sisälsivät 88 päärikosta, eli kuhunkin asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosepäilyä (ks. liitetaulukko 2).

Taulukko 26. Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet epäillyissä uskonnolliseen taustaan perustuvissa viharikoksissa vuonna 2011.

Tapahtumatilanne	Islam	Kristin-usko	Juutalaisuus	Muut	Ei tietoa mikä uskonto	Kaikki uskonnot
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	6	10	0	2	8	26
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkauudet)	3	10	2	0	1	16
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	2	3	4	0	3	12
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	1	1	0	0	2	4
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	2	0	0	0	1	3
Syrjintäjutut	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	14	24	6	2	15	61
Tapausten määrä vuonna 2010	15	19	4	2	12	52

Islaminuskoon ja muslimeihin kohdistuvat viharikokset

Vuonna 2011 poliisille tehtiin yhteensä 14 ilmoitusta rikosepäilyistä, joihin liittyi ennakkoluuloja islaminuskoa tai muslimeja kohtaan. Epäilyjä on yksi vähemmän kuin edellisenä vuonna. Edellisvuoden tapaan suurin osa ilmoituksista koski sanallisia rikoksia. Tapauksista kolme tapahtui sähköpostitse tai internetissä. Kaupungin työntekijä sai sähköpostiinsa uhkaavan viestin sen jälkeen, kun tiedotusvälineissä oli kerrottu, että eräässä uimahallissa aloitetaan muslimeille suunnatut uintivuorot. Rikosilmoituksen yhteydessä käytettiin viharikoskoodia. Toisessa tapauksessa islaminuskoista asianomistajaa oli uhattu internetin Facebook-palvelussa. Myös uskonrauhan rikkomiset on luokiteltu sanallisiin loukkauksiin. Tarkasteluvuonna kaksi rikosilmoitusta koski koraanin repimistä kahdessa eri tilaisuudessa, joista toinen oli black metal -bändin esitys ja toinen poliittisen puolueen tilaisuus.

Kolme ilmoitusta koski omaisuusrikoksia, ja kaikki oli merkitty rasismikoodilla. Kaksi vahingontekoa kohdistui islamilaiseen kerhotilaan tai muuhun kiinteistöön, ja yksi vahingonteko pizzeriaan. Yhdessä yksisuuntaisessa pahoinpitelytapauksessa ennestään tuntematon henkilö potkaisi asianomistajaa nilkkaan ravintolassa ja tapauksen yhteydessä asianomistajalle sanottiin ”muslimi terroristi mene pois täältä”. Tappelutilannetta koskevassa rikosilmoituksessa oli kyse ravintolassa tapahtuneesta tappelusta, joka johtui siitä, että osapuolilla oli ollut ennestään riitaa ja ”riita oli koskenut islamia”. Kaksi ilmoitusta koski tilanteita, joissa epäiltyyn rikokseen oli syyllistytty sanallisen provokaation seurauksena. Molemmat tapaukset olivat lasten välisiä tilanteita, joissa yksi lapsi oli pilkannut islamin uskoa, minkä vuoksi hänen kimppuunsa oli käyty.

Kristinuskoon ja kristittyihin kohdistuvat viharikokset

Vuodelta 2011 löytyi yhteensä 24 rikosilmoitusta kristinuskoa kohtaan tehdyistä viharikoksista. Määrä on hieman suurempi kuin edellisenä vuonna, jolloin ilmoituksia löytyi 19. Taulukossa 27 on kuvattu tarkemmin, mihin kristinuskon suuntaukseen tapaukset ovat kohdistuneet. Yksittäisistä suuntauksista eniten tapauksia kohdistui lestadiolaisuuteen tai lestadiolaisiin. Yhdeksässä tapauksessa teko kohdistui kristinuskoa vastaan tai kristittyyn henkilöön, eikä suuntauksesta ollut tarkempaa tietoa. Neljässä rikosilmoituksessa kohteena olivat Jehovan todistajat ja yhdessä helluntailaisuus.

Taulukko 27. Kristinuskoon kohdistuneet viharikokset: tarkempi kuvaus suuntauksesta.

Kristinusko: tarkempi kuvaus	N
Lestadiolaisuus	10
Kristinusko (ei tarkempaa määrittystä)	9
Jehovan todistajat	4
Luterilaisuus	0
Helluntailaisuus	1
Yhteensä	24

Kristinuskoon kohdistuneet viharikokset olivat pääasiassa sanallisia loukkauksia tai uhkauksia ja omaisuusrikoksia. Kaksi ilmoitusta koski kiihottamista kansanryhmää vastaan, ja epäiltyihin rikoksiin oli syyllistytty internetkirjoituksissa. Toisessa kohteena olivat Jehovan todistajat, ja toisessa lestadiolaiset. Kahdessa tapauksessa oli uhkailtu islamin uskosta kristityksi kääntynyttä henkilöä. Eräs ilmoitus koski vuosia jatkunutta,

lestadiolaiseen asianomistajaan kohdistunutta häirintää, jossa rikoksesta epäilty oli asianomistajan sukulainen. Omaisuusrikoksista kaksi ilmoitusta koski kristillisiä yhdistyksiä vastaan tehtyjä vahingontekoja ja tietomurtoja. Yhdistysten internetsivuilla oli murtauduttu ja siellä olevia tietoja oli muutettu, sekä lisätty kristinuskoa herjaavia kirjoituksia. Neljässä omaisuusrikostapauksessa oli aiheutettu vahinkoa uskonnollisessa paikassa, kuten Jehovan todistajien valtakunnansalilla tai kirkossa.

Yksi lestadiolaiseen asianomistajaan kohdistunut pahoinpitely tapahtui koulupäivän aikana välitunnilla. Toisessa pahoinpitelytapauksessa rikoksesta epäilty murtautui kirkkoon ja yritti lyödä hänet huomannutta ilmoittajaa laudan pätkällä. Epäilty kertoi, että hänen tavoitteenaan oli polttaa kirkko kostoksi kristityille ihmisille, joita hän piti syyllisenä Norjassa tapahtuneeseen massamurhaiskuun.

Juutalaisuuteen ja juutalaisiin kohdistuvat viharikokset

Juutalaisuuteen ja juutalaisiin kohdistuneita viharikoksia koskevia rikosilmoituksia löytyi tarkasteluvuodelta kuusi kappaletta. Ilmoituksia on kaksi enemmän kuin edellisvuonna. Neljä ilmoitusta koski yksisuuntaisia pahoinpitelytapauksia. Kaksi näistä tapauksista tapahtui ravintolassa ja tekijä oli asianomistajalle ennestään tuntematon. Yhdessä tapauksessa tuttu poika löi 13-vuotiasta tyttöä kasvoihin ja haukkui juutalaiseksi. Kahdessa ilmoituksessa oli kyse omaisuusrikoksista. Toisessa kadulle pysäköityihin autoihin oli maalattu hakaristejä, Daavidin tähtiä ja juutalaisiin viittaavia tekstejä. Toisessa taas vastaavia maalauksia oli tehty junanrunkoihin.

Muut uskontoon perustuvat viharikokset

Muihin nimettyihin uskontoihin tai elämäkatsomuksiin kohdistuvista tapauksista löytyi kaksi rikosilmoitusta (taulukko 26). Toisessa pieneen uskontokuntaan kuuluvaa asianomistajaa oli uhkailtu puhelimitse soittoilla ja tekstiviesteillä. Toisessa tapauksessa kahdelle tuttavalle oli aiemmin tullut riitaa kun he olivat keskustelleet ”intialaisesta lahkosta”, ja nyt molemmat ilmoittivat joutuneensa laittoman uhkauksen kohteeksi toisen osapuolen toimesta.

Tarkasteluvuodelta löytyi 15 rikosilmoitusta, joista ei käy ilmi, mikä uskonto tapauksissa on kohteena. Kahden tapauksen taustalla oli, että rikoksesta epäilty halusi asianomistajan kääntyvän muslimiksi. Tapauksissa epäiltiin muun muassa pahoinpitelyä ja laitonta uhkausta. Yhteensä kahdeksan rikosilmoitusta koski sanallisia loukkauksia, uhkauksia tai häirintää. Esimerkiksi eräässä ilmoituksessa asianomistaja kertoo saaneensa kymmeniä häiriösoittoja. Soittaja oli myös kohdistanut uhkailunsa asianomistajan uskonnollista vakaumusta kohtaan. Toisessa tapauksessa

asianomistajaa häirittiin asematunnelissa ja kaksi miestä huusi hänelle uskontoon liittyviä loukkaavia asioita. Epäillyt miehet tunsivat asianomistajan siskon ja kuuluivat ”johonkin uskonlahkoon”. Asianomistaja epäili tämän olevan syy huutamiseen.

Löytyneet kaksi molemminpuolista tappelutilannetta koskevaa ilmoitusta koskivat hyvin samantyyllisiä, julkisella paikalla tapahtuneita tappelutilanteita, ja tapauksiin liittyi myös samoja henkilöitä. Yksi yksisuuntaista pahoinpitelytapaukseen koskeva rikosilmoitus oli tehty koulussa tapahtuneesta pahoinpitelystä. Siinä yksi oppilas oli jo pidemmän aikaa kiusannut toista saman koulun oppilasta tämän uskonnon vuoksi, ja sitten pahoinpidellyt tämän välitunnin aikana. Provokaatiotapauksessa asianomistajan päälle oli yritetty ajaa autolla. Asianomistajalla oli aiemmin ollut riitaa auton kyydissä olleiden henkilöiden tunteman henkilön kanssa uskontoon liittyvistä asioista.

5.3.2 Muu tutkinta -tapaukset

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä kuusi muu tutkinta -ilmoitusta, joihin liittyi ennakkoluuloja tai vihamielisyyttä jotain uskontoa tai sen edustajia kohtaan. Yksi ilmoitus koski syrjintätapausta, muut ilmoitukset oli tehty sanallisista loukkauksista.

Kristinusko oli kohteena neljässä ja islam kahdessa muu tutkinta-ilmoituksessa. Kristinuskoon kohdistuneista tapauksista yhdessä oli kyseessä lestadiolaisuus ja yhdessä helluntailaisuus, kaksi kohdistui yleisesti kristinuskoon. Syrjintätilanteessa työnantaja oli ottanut ilmoittajan puhutteluun ja kieltänyt häntä puhumasta kristinuskoon liittyvistä asioista työpaikalla. Lestadiolaisuuteen liittyvässä tapauksessa ilmoittaja pyysi poliisia tutkimaan, onko tietyissä internetkirjoituksissa rikottu lakia. Toisessa islaminuskoa vastaan kohdistuneessa tapauksessa yhdistykselle oli lähetetty kirjeitä, joiden sisällä oli herjaavia vitsejä ja siankorvia.

5.4 Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset

5.4.1 Varsinaiset viharikokset

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 42 rikosilmoitusta, joissa teon motiivi liittyy uhrin oletettuun tai todelliseen seksuaaliseen suuntautumiseen (taulukko 28). Tämä on yksi ilmoitus enemmän kuin edellisvuonna, jolloin tapauksia löytyi 41. Rikosilmoitukset sisälsivät 60 päärikosta (ks. liitetaulukko 3).

Suurin osa (22) ilmoituksista oli yksisuuntaisista pahoinpitelyrikkoksista. Epäilty oli useimmiten asianomistajalle ennestään tuntematon henkilö, ja tapahtumapaikoista yleisin oli tie, tori, tai muu julkinen ulkoilmapaikka. Esimerkiksi eräässä tapauksessa ennestään tuntematon nainen oli tullut kadulla haukkumaan asianomistajaa homoksi, mistä aiheutui sanaharkkaa asianomistajan ja naisen välille. Tässä vaiheessa naisen miesystävä tuli paikalle ja löi asianomistajaa. Toisessa tapauksessa taksinkuljettaja oli epäiltynä lievistä pahoinpitelystä. Asianomistaja oli suudellut taksissa samaa sukupuolta olevaa ystävänsä, minkä seurauksena kuljettaja pysäytti taksin, heitti matkustajien tavarat ulos kadulle ja repi asianomistajaa ulos taksista. Eräässä ilmoituksessa asianomistaja kertoo, että hänelle tuttu henkilö, joka häiritsee häntä jatkuvasti, oli jälleen ravintolassa nimittänyt häntä lesboksi ja lyönyt häntä voimakkaasti kämmenellä takaraivoon.

Seitsemän rikosilmoitusta koski sanallisia loukkauksia, uhkauksia tai häirintää. Kolme tapausta tapahtui internetissä. Esimerkiksi eräässä kunnianloukkausepäilyssä oli kirjoitettu asianomistajaan ja hänen seksuaaliseen suuntautumiseensa viittaava, loukkaava teksti Facebookiin. Epäily laittomasta uhkauksesta oli kirjattu esimerkiksi tapauksesta, jossa tuttu henkilö nimitteli ja uhkasi asianomistajaa tappamisella hänen kävellessään epäillyn henkilön omistaman talon ohi.

Tappelutilanteita koskevia rikosilmoituksia löytyi kuusi. Eräässä tapauksessa mökillä järjestettyihin juhliin oli tullut kutsumattomia vieraita. He olivat tienneet juhlien järjestäjän homoseksuaalisuudesta, ja olivat sen vuoksi nimitelleet ja käyttäytyneet uhkaavasti tätä kohtaan. Yksi henkilö oli yrittänyt pahoinpidellä hänet. Asiaa selvitettyä pahoinpitelyä yrittänyt henkilö ilmoitti myös juhlien järjestäjän tönäisseen häntä, joten asiaa kirjattiin rikosilmoituksia puolin ja toisin. Poliisi luokitteli ilmoituksen viharikoskoodilla. Kaiken kaikkiaan viharikoskoodilla oli merkitty yhteensä viisi rikosilmoitusta seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvista viharikkoksista.

Sekä omaisuusrikoksia että sanallisesta provokaatiosta tehtyjä rikoksia koskevia ilmoituksia löytyi tarkasteluvuodelta kolme kappaletta. Eräässä omaisuusrikostapauksessa asianomistajan pihalle pysäköimän auton tuulilasi ja sivupeili oli rikottu illan tai yön aikana. Asianomistaja epäili, että tekijä tiesi hänen toimimisestaan seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen asiaa ajavassa järjestössä, ja että tämä oli teon takana. Sanallisesta provokaatiosta tehdystä rikoksesta yksi esimerkki on tapaus, jossa asianomistaja oli pahoinpidelty hänen häirittyään ravintolassa ja nimiteltyään siellä ollutta lesbopariskuntaa. Ravintolan toinen asiakas oli hermostunut ja lyönyt häiritsijää. Syrjintätapauksessa kirjatussa rikosilmoituksessa ravintoloitsija oli pyytänyt asianomistajia käyttäytymään kuten heterot, jos he aikovat olla ravintolassa.

Tarkasteluvuodelta löytyi kolme tapausta, joissa motiivi liittyi uhrin oletettuun tai todelliseen sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun (taulukko 28). Tämä on kaksi vähemmän kuin edellisenä vuonna. Yhdessä tapauksessa alaikäinen asianomistaja oli pahoinpidelty kadulla. Joukko alaikäisiä poikia oli alkanut huutelemaan hänelle loukkaavaan sävyyn ”hei transu”, ottaneet hänet kiinni ja lyöneet. Rikosilmoitukset sisälsivät 5 päärikosta (ks. liitetaulukko 3).

Taulukko 28. Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvien epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2011.

Tapahtumatilanne	Seksuaalinen suuntautuminen	Sukupuoli-identiteetti / sukupuolen ilmaisu
	N	N
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	22	1
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	7	-
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	6	-
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	3	1
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	3	-
Syrjintäjutut	1	1
Yhteensä	42	3

5.4.2 *Muu tutkinta -tapaukset*

Varsinaisten rikosilmoitusten lisäksi tarkasteluvuoden aineistosta löytyi viisi sellaista muu tutkinta -ilmoitusta, joissa oli seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvä vihamotiivi. Yksi ilmoitus koski seksuaalivähemmistöjen asiaa ajavalle järjestölle lähetettyä, uhkaavaa kirjettä. Kolme ilmoitusta oli tehty internetissä olleista tai sähköpostitse lähetetyistä kirjoituksista. Eräässä tapauksessa ilmoittaja pyysi tutkimaan, onko internetissä olleessa kirjoituksessa syyllistytty rikokseen. Kirjoituksessa todettiin, että ”homoseksuaalisuus on syntiä”.

Lisäksi aineistosta löytyi yksi muu tutkinta -tapaus, jossa teon motiivi liittyi uhrin sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Myös tämä ilmoitus koski internetkirjoitusta, jossa oli halventavia ja vihamielisiä ymmärrettäviä kirjoituksia transsukupuolisista ihmisistä.

5.5 Vammaisuuteen perustuvat viharikokset

5.5.1 Varsinaiset viharikokset

Tarkasteluvuodelta löytyi 24 ilmoitusta, joissa teon motiivi liittyi vammaisuuteen. Tämä on kolme enemmän kuin edellisellä vuonna, jolloin ilmoituksia löytyi 21. Ilmoitukset sisälsivät 30 päärrikosta (ks. liitetaulukko 4).

Eniten ilmoituksia oli sanallisista loukkauksista ja häirinnästä (taulukko 29). Esimerkiksi eräs kunnianloukkausepäily koski tapausta, jossa naapuri nimitteli ja teki muuta kiusaa lievästi kehitysvammaiselle asianomistajalle lähes päivittäin. Toisessa tapauksessa irrallaan ollut koira oli vahingoittanut asianomistajan käytössä ollutta avustajakoira. Asianomistajan pyydettyä irrallaan olleen koiran omistajalta tämän henkilötietoja, tämä ei suostunut antamaan niitä ja oli nimitellyt häntä kehitysvammaiseksi.

Toiseksi yleisimmin ilmoitukset koskivat yksisuuntaisia pahoinpitelyrikkoksia. Yhdessä tapauksessa asianomistajaa oli lyöty, kun hän meni rauhoittelemaan tilannetta, jossa hänelle tuntematon joukko oli nimitellyt pyörätuolilla liikkunutta henkilöä. Viidessä ilmoituksessa oli kyse syrjintätapauksesta. Esimerkiksi asianomistajaa ei päästetty sisään ravintolaan opaskoiran kanssa. Omaisuusrikoksista oli kolme rikosilmoitusta. Eräissä ilmoituksessa joukko poikia oli kiilannut ja nimitellyt mopolla liikkunutta asianomistajaa. Asianomistaja oli kaatunut, ja tekijät olivat tulleet potkimaan mopoa, minkä seurauksena se oli vaurioitunut. Tappelutilanteita koskevia ilmoituksia oli kaksi. Toisessa näistä toisilleen tutuille henkilöille tuli riitaa kun he keskustelivat kehitysvammaisista henkilöistä, ja tilanne kärjistyi pahoinpitelyiksi. Yksi ilmoitus oli sanallisesta provokaatiosta tehdystä rikoksesta. Ulkopuolinen henkilö oli pahoinpidellyt asianomistajan kadulla, kun hän käytti nimitystä ”vammanen” ohi kulkeneesta miehestä.

Taulukko 29. Vammaisiin henkilöihin kohdistuneiden epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2011.

Tapahtumatilanne	2011
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	7
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	6
Syrjintäjutut	5
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	3
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	2
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	1
Yhteensä	24

5.5.2 *Muu tutkinta -tapaukset*

Aineistosta löytyi kolme sellaista muu tutkinta -tapausta, joissa teon motiivi liittyy uhrin vammaisuuteen. Tapaukset koskivat sanallisia loukkauksia ja yhdessä oli syrjinnän piirteitä. Esimerkiksi yhdessä muu tutkinta -tapauksessa ilmoittaja kertoi että alaikäiset nuoret kiusaavat ja haukkuvat häntä kun hän ulkoiluttaa koiraansa illalla.

6 YHTEENVETO

Tässä selvityksessä on kuvailtu viharikoksia, jotka ovat tulleet poliisin tietoon vuonna 2011. Aineisto muodostuu poliisin valtakunnallisista rikosilmoitustiedoista. Selvitys on jatkoa rasistisen rikollisuuden vuosiselvityksille, joita on tehty vuodesta 1998 lähtien sisäasiainministeriön poliisiosastolla ja Poliisiammattikorkeakoulussa. Vuonna 2009 rasistisen rikollisuuden seuranta laajennettiin. Selvityksissä alettiin tarkastelemaan myös muita rikoksia, joissa teon syy liittyy uhrin edustamaan viiteryhmään. Viharikoksiksi on määritelty henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehdyt rikokset, joiden motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäkatsomusta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan.

Suomen rikoslaissa ei ole määritelty rikosnimikkeitä rasistinen rikos tai viharikos. Vastaava motiivi on huomioitu rikoslaissa siten, että se voi koventaa rikoksesta annettavaa rangaistusta. Koventamisperuste laajentui vuoden 2011 kesäkuussa koskemaan myös vammaisuuteen, uskonnolliseen yhteisöön, seksuaalista vähemmistöön ja syntyperään liittyvistä vaikuttimesta tehtyjä rikoksia. Poliisilla on ollut rikosilmoitusjärjestelmässä käytössään tilastollista seuranta varten rasismijuttuluokitus, jolla tulee ohjeiden mukaan merkitä kaikki rasistisesti motivoituneet rikokset. Vuoden 2011 loppupuolella rasismikoodi muutettiin yleiseksi viharikoskoodiksi, joka jakautuu alaluokkiin riippuen motiivin tai teon kohteena olevasta ryhmästä. Aikaisemmin rasismikoodilla merkityt rikokset sijoitetaan uuden ohjeistuksen mukaisesti viharikoskoodin alaluokkaan ”rasistinen”.

Koska rasismikoodia eli nykyistä viharikoskoodia ei ole poliisin rikosilmoitusjärjestelmässä merkitty kaikkii niiden vaatimiin tapauksiin, tätä selvitystä varten aineisto on poimittu rikosilmoitustietokannasta osin erilaisia hakusanoja käyttäen, osin rasismikoodia ja viharikoskoodia hyödyntäen. Hakuehdoilla löytyneiden ilmoitusten luokittelu viharikoksiksi on perustunut rikosilmoituksen sisältämään, poliisin vapaamuotoisesti kirjaamaan kuvaukseen tapahtuman kulusta. Tarkalleen ottaen selvityksen aineistossa ei ole kyse rikoksista vaan rikosepäilyistä, sillä tietoa syyttäjien tai tuomioistuinten päätöksistä tapausten suhteen ei ole.

Tarkasteluvuodelta 2011 löytyi kaikkiaan 918 rikosilmoitusta, jotka luokiteltiin epäillyiksi viharikoksiksi. Luku on 7 % suurempi kuin edellisenä vuonna, jolloin tapauksia löytyi 860. Viharikoksista 85,8 prosenttia luokiteltiin rasistisiksi rikoksiksi. Uhrin uskonnolliseen taustaan tai elämäkatsomukseen perustuvien viharikosten osuus oli 6,6 prosenttia, seksuaaliseen suuntautumiseen 4,6 prosenttia sekä vammaisuuteen

2,6 prosenttia. Sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvia viharikoksia löytyi kolme (0,3 %).

6.1 Rasistiset rikokset

Kuten aikaisemmissakin vuosiselvityksissä, rasistisiksi rikoksiksi on luokiteltu tässä selvityksessä pääsääntöisesti kaikki rikosepäilyt, joita uhri, poliisi tai muu asianosainen pitää rasistisina tai joihin sisältyy selvästi halventavaa rasistista kielenkäyttöä. Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 788 rikosilmoitusta rasistisia piirteitä sisältävistä tapauksista. Tämä on 47 juttua enemmän kuin vuonna 2010.

Rasistisista rikosjutuista kolmasosa (31 %) sisälsi pelkkiä sanallisia rikoksia, kuten loukkauksia ja uhkauksia. Hieman suurempi osa tapauksista (41 %) sisälsi fyysisiä väkivallan tekoja. Edellisvuoteen verrattuna syrjintätapausten määrä (7 %) rasistisia piirteitä sisältävistä rikosilmoituksista kasvoi neljällä prosentilla. Myös omaisuusrikosten, kuten vahingontekojen ja varkauksien, määrä laski edellisvuoden 13 prosentista kahdeksaan prosenttiin. Suurimmassa osassa tapauksista tapauksen kuvauksen perusteella kyse oli kantaväestöön kuuluvien etnisiin tai kansallisiin vähemmistöihin kohdistamasta rasismista.

Rasistisiksi luokitellut rikosjutut sisälsivät yhteensä 1229 päärikosnimikettä eli yhteen asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosnimikettä. Edellisten vuosien tapaan yleisin päärikosnimike oli pahoinpity, joita oli 32 prosenttia kaikista päärikoksista. Muut yleisimmät rikosnimikkeet olivat lievä pahoinpity (16 %), kunnianloukkaus (14 %) ja laiton uhkaus (11 %). Noin puolet (51 %) kaikista päärikosnimikkeistä oli eriasteisia pahoinpityrikoksia ja niiden yrityksiä. Yleisimmät tapahtumapaikat rasistisia piirteitä sisältäneissä rikosepäilyissä olivat julkinen ulkoilmapaikka, kuten tie, katu tai tori sekä ravintolat ja niiden edustat. Näiden osuus kasvoi edellisvuoden yhdestä neljänestä yhteen kolmasosaan (34 %). Seuraavaksi yleisin tapahtumapaikka oli baari, ravintola tai tanssipaikka. Uhrin asuintalon pihan tai porraskäytävien osuus (20 %) rikosepäilyjen tapahtumapaikkoina laski viimevuodesta, jolloin näissä paikoissa tapahtui 27 % rikosepäilyistä. Aikaisempien vuosien tapaan suurin osa rasistisista rikoksista tehtiin illan ja yön aikana.

Asianomistajista suurin osa oli miehiä (69 %) kuten edellisenä vuonakin. Iältään sekä mies- että naispuolisista asianomistajista suurin osa oli 15–24 -vuotiaita. Miesten joukossa pahoinpityrikokset olivat yleisempiä kuin naisilla, kun taas naiset olivat miehiä tyypillisemmin uhreina kunnianloukkausrikoksissa. Kuitenkin pahoinpityt ovat yleisin rikostyyppi sekä miehiin että naisiin kohdistuneissa rikoksissa. Rikoksesta epäillyistä suurin osa oli Suomen kansalaisia (78 %), miehiä (81 %), ja he olivat iältään yleisimmin 15–24 -vuotiaita.

Suurin osa (60 %) epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajista oli Suomen kansalaisia. Heistä kolmasosa (29 %) oli syntynyt muualla kuin Suomessa. Osa Suomessa syntyneistä ja suomalaisista asianomistajista on ilmoituksen kuvauksen perusteella kuulunut romanivähemmistöön, osa taas on ollut esimerkiksi Suomessa syntyneitä maahanmuuttajien lapsia. Ulkomaan kansalaisista yleisimmin uhreiksi joutuivat somalit, venäläiset ja irakilaiset. Yleisimmin rasististen rikosten kohteeksi joutuivat edellisvuoden tapaan somalit, kun uhrien määrää tarkastellaan suhteessa Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrään. Myös Euroopan perusoikeusviraston vuonna 2008 tekemän kyselytutkimuksen mukaan Suomessa asuvat somalit ovat yksi eniten syrjintää ja rasistista väkivaltaa kohtaavista vähemmistöryhmistä Euroopassa. (FRA 2009)

Suurin osa rikosilmoituksista kirjattiin edellisvuoden tapaan Helsingissä (29 %). Pääkaupunkiseudulla kirjattiin yhteensä 40 prosenttia kaikista rasistisia piirteitä sisältäneistä rikosilmoituksista. Rikosilmoitusten määrät ovat nousseet valtaosassa suurista kunnista. Jyväskylässä kirjattiin 31 ilmoitusta, kun edellisvuonna kirjauksia tehtiin 18. Pienemmistä kunnista esimerkiksi Porissa ja Iisalmissa rikosepäilyjen määrä on noussut huomattavasti, kun taas Lieksassa ja Joensuussa ilmoitusmäärä on laskenut merkittävästi. Muutokset voivat johtua yhtä suuressa osin kirjaustapojen muutoksista kuin todellisesta kasvusta tai laskusta rasistisen rikollisuuden määrässä.

6.2 Uskontoon tai elämänskatsomukseen perustuvat viharikokset

Uskontoon perustuvia viharikostapauksia löytyi tarkasteluvuodelta 61. Tämä on enemmän kuin edellisvuonna, jolloin rikosilmoituksia löytyi 52. Tapauksen luokittelu viharikoksiksi perustui pääasiassa joko uhrin omaan näkemykseen teon syystä tai epäillyn halventavaan puheeseen rikostilanteessa. Suurimmassa osassa tapauksista (43%) oli kyse sanallisista loukkauksista.

Yhteensä 24 tapauksessa epäilty viharikos kohdistui kristinuskoa kohtaan. Tapauksia oli tarkasteluvuonna viisi edellisvuotta 2010 enemmän, kun taas vuonna 2009 kohosi 44 kappaleeseen. Osassa tapauksista kohteena olivat kristityt tai kristinusko ylipäätään, osassa rikos kohdistui tarkemmin tiettyyn kristinuskon suuntaukseen, kuten lestadiolaisiin (10 tapausta). Islaminuskoa tai muslimeja kohtaan tehtyjen viharikosten määrässä (14 rikosepäilyä) ei ole tapahtunut juurikaan muutosta verrattuna edellisvuoteen (15 rikosepäilyä).

Juutalaisia kohtaan tehtyjä viharikoksia löytyi kuusi. Kahdessa tapauksessa teon kohteena olivat muut yksittäiset uskonnot tai elämänskatsomukset. 15 tapauksessa tapauksen kuvauksesta ei käynyt ilmi, mitä

uskontoa kohtaan rikos kohdistui. Varsinaisten viharikosten lisäksi aineistosta löytyi yhteensä kuusi sellaista muu tutkinta -tapausta, joissa kuvatuksen teon motiivi liittyi uskuntoon, mutta joissa kyse ei ole varsinaisesta rikosilmoituksesta. Näistä ilmoituksista neljässä oli kohteena kristinusko ja kahdessa islam.

6.3 Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset

Tarkasteluvuodelta löytyi 42 rikosilmoitusta, joissa teon motiivi liittyi uhrin oletettuun tai todelliseen seksuaaliseen suuntautumiseen. Tapausten määrässä ei ole juuri lainkaan muutosta edellisvuoteen, jolloin niitä löytyi yhteensä 41. Sanallisiin loukkauksiin, uhkauksiin tai häirintään liittyviä rikosilmoituksia kirjattiin tarkasteluvuonna seitsemän. Edellisvuonna vastaavia tapauksia tuli poliisin tietoon huomattavasti enemmän (22).

Tapahtumatilanteena oli suurimmassa osassa tapauksia tarkasteluvuonna yksisuuntainen pahoinpitelyrikos (22). Pahoinpitelyrikosten lukumäärä on kasvanut edellisvuodesta (15) seitsemällä. Useimmiten epäilty ja asianomistaja eivät tunteneet toisiaan entuudestaan. Yleisin tapahtumapaikka oli tie, tori tai muu julkinen ulkoilmapaikka. Sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuneita viharikoksia löytyi kolme.

Kuten uskuntoon liittyvien juttujen, myös näiden rikosilmoitusten luokittelu viharikoksiksi perustui pääasiassa joko uhrin omaan näkemykseen teon syystä tai epäillyn halventavaan puheeseen rikostilanteessa. Varsinaisten viharikosten lisäksi tarkasteluvuodelta löytyi viisi muu tutkinta -ilmoitusta, joissa kuvatuksen teon motiivi liittyi seksuaaliseen suuntautumiseen, ja yksi jossa motiivi viittasi sukupuoliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin. Näitä tapauksia ei kuitenkaan ollut kirjattu varsinaisiksi rikosilmoituksiksi.

6.4 Vammaisuuteen perustuvat viharikokset

Vammaisuuteen perustuvia viharikoksia kirjattiin tarkasteluvuonna 24. Ilmoituksista seitsemän liittyi sanallisiin loukkauksiin, uhkauksiin ja häirintään ja kuusi yksisuuntaiseen pahoinpitelyrikokseen. Lisäksi viisi rikosilmoitusta liittyi syrjintään. Varsinaisten viharikosilmoitusten lisäksi kolmessa muu tutkinta -ilmoituksessa kuvatuksen teon motiivi liittyi uhrin vammaisuuteen. Tapaukset koskivat sanallisia loukkauksia ja syrjintää viittaavaa toimintaa.

6.5 Tulosten arvioinnissa huomioitavaa

Arvioitaessa poliisin tietoon tulevan viharikollisuuden määrää ja eri motiiveihin perustuneiden tapausten osuutta, tulee huomioida tämän selvityksen heikkoudet ja rikosilmoitustietojen tulkintaan liittyvät seikat. Rasististen rikostapausten luokitteluväline on ollut poliisin käytössä jo yli kymmenen vuoden ajan. Poliisin on pitänyt kiinnittää huomiota tällaiseen motiiviin ja merkitä tapaukset rikosilmoitustietokantaan. Vuoden 2011 lopussa otettiin käyttöön viharikoskoodi, jonka avulla viharikokset jaotellaan tietokannassa alaluokkiin motiivin ja teon kohteena olevan ryhmän mukaan. Viharikoskoodin ja sen käyttöohjeessa rasistisia piirteitä sisältävien rikosilmoitusten luokittelukriteerejä on muutettu rasismikoodin ohjeistuksesta. Tämän seurauksena tapausten luokittelu on lähentynyt tässä viharikosselvityksessä käytettyjä perusteita. Yksi merkittävä muutos on, että luokittelun perusteeksi riittää asianosaisen subjektiivinen käsitys vihamotiivista.

Huomattava on, että luokituksen lisääminen rikosilmoitukseen ei ole pakollista. Rasismi- ja viharikoskoodin käyttö on vähentynyt verrattuna edellisiin vuosiin. Tarkasteluvuonna rasismikoodilla oli merkitty 215 ilmoitusta ja viharikoskoodilla 71 ilmoitusta. Näistä 266 ilmoitusta liittyy rasistisia piirteitä sisältäviin rikosilmoituksiin. Vuonna 2010 rasismikoodilla oli merkitty 42 % ilmoituksista kun tarkasteluvuonna koodi oli kirjattu vain 34 %:n ilmoituksista. On mahdollista, että uuden viharikoskoodin käyttötapa ei ollut vielä jäsentynyt tarkasteluvuoden loppupuolella rasismikoodin poistuttua käytöstä. Lisäksi kirjallinen ohje viharikoskoodin käytöstä annettiin kolme kuukautta muutoksen jälkeen. Toisaalta jo tarkasteluvuoden alkupuolella on nähtävästi selkeää laskua rasismikoodin käytössä.

Tätä selvitystä tehtäessä motiivi on monen rikosilmoituksen kohdalla päätelty ilmoituksen sisältämisestä, usein heikoista vihjeistä, kuten tapauksen yhteydessä sanotuista ja rikosilmoitukseen kirjatuihin, tiettyyn uhriryhmään viittaavista halventavista lauseista. Erot poliisin tietoon tulleiden, eri uhriryhmiin kohdistuneiden viharikosten määrässä voivat osittain selittyä sillä, missä määrin tiettyyn viiteryhmään kuuluvat henkilöt ilmoittavat kokemistaan rikoksista poliisille. On mahdollista, että erot heijastavat myös sitä, missä määrin rikoksen uhrin kertovat epäilemättään motiivista poliisille ja missä laajuudessa poliisi on tottunut selvittämään ja kirjaamaan näitä asioita. Esimerkiksi seksuaalivähemmistön edustaja voi jättää mainitsematta kokemansa rikoksen motiivista, jottei tuo esille omaa suuntautuneisuuttaan. Hän voi pelätä poliisin suhtautumista tai sitä, että joutuisi myöhemmin mahdollisessa oikeuskäsittelyssä julkisesti paljastamaan suuntautuneisuutensa. Harvat aiheita koskevat tutkimukset viittaavat joka tapauksessa siihen, että tällä hetkellä vain pieni osa viharikoksista tulee poliisin tietoon.

Myös lainsäädäntöä uudistettiin vuonna 2011, jotta myös muut kuin rasististen viharikosten uhrin huomioitaisiin laissa entistä paremmin. Koska rikoslain rangaistuksen koventamisperusteissa mainitaan uudistuksen jälkeen myös muut kuin rasistinen motiivi – uskonto, seksuaalinen suuntautuminen ja vammaisuus – tulee myös poliisin kiinnittää esitutkinnassa huomiota näihin motiiveihin. Koventamisperusteen muutokset saattavat siten vaikuttaa tapaan, jolla poliisi kirjaa ilmoitukset rikosilmoitustietokantaan.

LÄHTEET

- Ellonen, Noora (2006). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2005. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 53. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- FRA (2009). EU-Midis. European Union Minorities and Discrimination Survey. Main Results Report. European Union Agency for Fundamental Rights. Saatavilla: <http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en_.pdf> (viitattu 9.7.2012)
- FRA (2009b). Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States: Part II — the Social Situation. European Union Agency for Fundamental Rights. Saatavilla: <http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/FRA_hdgso_report_part2_en.pdf> (viitattu 9.7.2011)
- Haarni, Ilka (2006). Keskenestä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Stakes raportteja 6/2006. Valopaino Oy, Helsinki.
- Hall, Nathan (2005). Hate Crime. Willan Publishing, Cullompton.
- HE 317/2010. Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.
- Helminen, Klaus & Lehtola, Kari & Virolainen, Pertti (2005). Esitutkinta ja pakkokeinot. Talentum, Helsinki.
- Honkatukia, Päivi (2005). Maahanmuuttajat väkivallan uhreina. Teoksesa Reino Siren & Päivi Honkatukia (toim.) Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Hakapaino oy, Helsinki, 57–73.
- Huotari, Kari & Törmä, Sinikka & Tuokkola, Kati (2011). Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erityistarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa. Sisäasiainministeriön julkaisut 11/2011.
- Jaakkola, Magdalena (2005). Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työpoliittisia tutkimuksia 286. Työministeriö, Helsinki.
- Jaakkola, Magdalena (2009). Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002). Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Gaudeamus, Helsinki.
- Joronen, Mikko (2008). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2007. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 72. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.
- Kansaneläkelaitos (2012). Kelan vammaisetuustilasto 2011. Kansaneläkelaitos, tilastoryhmä, Helsinki. Saatavilla: <[http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/NET/180612141439MR/\\$File/Vamm_11.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/NET/180612141439MR/$File/Vamm_11.pdf?OpenElement)> (viitattu 9.7.2012)
- Keränen, Tuunia (2005a). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2003. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 39. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- Keränen, Tuunia (2005b). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2004. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 40. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- Ketola, Kimmo (2008). Uskonnot Suomessa. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 102. Kirkon tutkimuskeskus, Tampere.
- Konttinen, Jukka-Pekka (2007). Vammaisten syrjintä. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Ihmisoikeusliitto ry, Hakapaino, Helsinki, 66–108.
- Lehtonen, Jukka (2006). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. ESR tutkimukset ja selvitykset -sarja. Työministeriö. Edita, Helsinki.
- Lehtonen, Jukka (2003a). Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertonukset. Sosiologian väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Lehtonen, Jukka (2003b). Heteronormatiivisuus ja nimittely – opiskelijoiden sukupuolien ja seksuaalisuuksien rajojen rakentamista. Teoksessa Vappu Sunnari, Jenny Kangasvuo, Mervi Heikkinen & Niina Kuorikoski (toim.) Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopistopaino, Oulu, 190–204.
- Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati (2004) (toim.) “Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. Työministeriö, Helsinki.
- Martikainen, Tuomas (2011). Suomi remix. Like, Helsinki.
- Nieminen, Liisa (2005). Vammaisten henkilöiden ihmisoikeudet yleiseen ihmisoikeuskehykseen sijoitettuna. Lakimies 6, 898–924.
- Noponen, Tanja (2007). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2006. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 62. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.

- OSCE/ODIHR (2011). Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2010. Organisation for Security and Co-operation in Europe: Office for Democratic Institutions and Human Rights, Varsova. [verkkodokumentti] Saatavilla: <<http://tandis.odihr.pl/hcr2010/>> (Viitattu 27.6.2012).
- Perry, Barbara (2001). In the Name of Hate. Understanding Hate Crimes. Routledge, New York.
- Peutere, Laura (2010) Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 88. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.
- Peutere, Laura (2009) Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2008. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 85. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.
- Peutere, Laura (2008). Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt rikosprosessissa. Tapaustutkimus Helsingistä 2006. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 73. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.
- Peutere, Laura & Kääriäinen, Juha (2010). Racist crimes in the Finnish criminal justice system - analysis of cases reported to the police in Helsinki in 2006. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 18(3), 261–279.
- Puuronen, Vesa (2011) Rasistinen Suomi. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Puustinen, Marja & Tikkanen, Tiina (2010) Moninaisuus ei mahdu kouluun. Opettaja 3/2010. Saatavilla: <http://www.opettaja.fi/pls/portal/docs/PAGE/OPETTAJALEHTI_EPAPER_PG/2010_03/143106.htm> (viitattu 9.7.2012)
- Quinn, Gerard & Degener, Theresia (2002) Human Rights and Disability. The current use and future potential of United Nations human rights instruments in the context of disability. United Nations, Genova.
- Raittila, Pentti & Maasilta, Mari (2008). Silmäyksiä islamin esittämiseen suomalaisessa journalismissa. Teoksessa Tuomas Martikainen, Tuula Sakaranaho & Marko Juntunen (toim.) Islam Suomessa. Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 225–243.
- Sisäasiainministeriö (2012). Maahanmuuton vuosikatsaus 2011. Saatavilla: <[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/7db380cd36db3f75c2257a020038f2d5/\\$file/maahanmuutto%202011%20tilastokatsaus%20web.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/7db380cd36db3f75c2257a020038f2d5/$file/maahanmuutto%202011%20tilastokatsaus%20web.pdf)> (viitattu 26.6.2012)
- Sisäasiainministeriö (2003). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2002. Poliisiosaston julkaisu 12/2003.
- Sisäasiainministeriö (2002). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2001. Poliisiosaston julkaisu 12/2002.
- Sisäasiainministeriö (2001). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2000. Poliisiosaston julkaisu 15/2001.

- Sisäasiainministeriö (2000). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1999. Poliisiosaston julkaisu 9/2000.
- Sisäasiainministeriö (1999). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1998. Poliisiosaston julkaisu 11/1999.
- Sisäasiainministeriö (1998). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1997. Poliisiosaston julkaisu 4/1998.
- Special Eurobarometer 317 (2009). Discrimination in the EU in 2009. Euroopan komissio. Saatavilla: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_317_en.pdf> (viitattu 9.7.2012)
- Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomus (2010). Saatavilla: <http://www.tasa-arvo.fi/c/document_library/get_file?folderId=1323445&name=DLFE-11767.pdf> (viitattu 9.7.2012)
- Tilastokeskus (2012). Tilastokeskuksen PX Web -tietokannat, väestörakenne. <http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp> (viitattu 12.6.2012).
- Tilastokeskus (2011). Suomen tilastollinen vuosikirja 2011. Multiprint Oy, Helsinki.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2012). Discrimination in the Finnish labor market. An overview and a field experiment on recruitment. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 16/2012. Saatavilla: <http://www.tem.fi/files/32827/TEMjul_16_2012_web.pdf> (viitattu 27.6.2012).
- Viemerö, Vappu (2004). Violence Against disabled women. Teoksessa Kristjana Kristiansen & Rannveig Traustadóttir (toim.) Gender and Disability Research in the Nordic Countries. Studentlitteratur, Lund, 327–345.

LIITTEET

Liite 1: Aineiston muodostaminen selvityksissä vuosina 1997–2010

- **Vuoden 1997 selvitys:** aineistoon poimittiin ilmoitukset, joissa ainakin yhden asianomistajan kansalaisuus tai syntymämaa oli muu kuin Suomi. Poiminnassa olivat mukana vain tietyt rikosnimikkeet (68 rikosnimikettä). Lisäksi aineistoon otettiin mukaan kaikki ilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä tuhotyö, kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai syrjintä. Alkuperäisen aineiston koko oli 1 276 ilmoitusta. Nämä kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuoden 1998 selvitys:** aineistoon poimittiin kaikki rikosilmoitukset, joissa ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen henkilö oli rikoksen uhrina (kansalaisuus tai syntymämaa muu kuin Suomi). Alkuperäisen aineiston koko oli 4 101 ilmoitusta. Kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuoden 1999 selvitys:** aineistoon poimittiin kaikki rikosilmoitukset, joissa ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen henkilö oli rikoksen uhrina (kansalaisuus tai syntymämaa muu kuin Suomi). Poiminnassa olivat mukana vain tietyt rikosnimikkeet. Alkuperäisen aineiston koko oli 3 547 ilmoitusta. Kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuosien 2000–2002 selvitykset:** aineistoon poimittiin 1) kaikki sellaiset rikosilmoitukset, joihin kirjatuissa rikosnimikkeissä todennäköisimmin esiintyy rasistisia piirteitä, ja joissa oli asianomistajana ainakin yksi henkilö, jonka kansalaisuus tai syntymämaa on muu kuin suomi; 2) kaikki rikosilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä syrjintä, työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan; ja 3) kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla. Tämän jälkeen kaikki ilmoitukset käytiin läpi. Alkuperäisen aineiston koko vuonna 2000 oli 4 090 ilmoitusta, vuonna 2001 3 762 ilmoitusta ja vuonna 2002 4 122 ilmoitusta.
- **Vuosien 2003–2004 selvitykset:** aineistoon poimittiin 1) kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla; 2) kaikki rikosilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä syrjintä, työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan; 3) rikosilmoitukset, joihin kirjatuissa rikosnimikkeissä rasistisia piirteitä todennäköisimmin ilmenee, ja joissa asianomistajana oli ainakin yksi ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen eli hänen kansalaisuudekseen ja/tai syntymämaakseen oli kirjattu muu kuin suomi;

ja 4) kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasism” tai ”rasist”. Nämä poimintaehdot olivat viimeistä lukuun ottamatta samat kuin vuosien 2000–2002 selvityksissä. Alkuperäisen aineiston koko vuonna 2003 oli 4 784 ilmoitusta ja 5 121 ilmoitusta vuonna 2004. Kaikkia ilmoituksia ei käyty läpi, vaan niiden joukosta poimittiin hakusanoilla varsinaisen aineisto. Vuoden 2003 keruun uudistamisen tavoitteena oli toisaalta saada mukaan sellaisia tapauksia, jotka olisivat aikaisemmin voineet jäädä aineiston ulkopuolelle (”rasism”/”rasist”-poimintaehto raaka-aineiston poimintavaiheessa), ja toisaalta vähentää sellaisten luettavien ilmoitusten määrää, jotka saadaan valituilla poimintaehdoilla, mutta jotka eivät kuitenkaan sisällä rasismia (tämän vuoksi käytettiin hakusanoja poiminnan toisessa vaiheessa).

- **Vuosien 2005–2007 selvitykset:** aineisto muodostettiin samalla tavalla kuin vuosina 2003–2004. Alkuperäisen aineiston (raaka-aineiston) koko oli 5 441 ilmoitusta vuonna 2005, vuonna 2006 ilmoituksia oli yhteensä 5 969 ja 6 755 vuonna 2007.
- **Vuoden 2008 selvitys:** Vuonna 2008 aineiston keruutapaa on muutettu, joten tulokset eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien selvityksiin. Selvityksen raaka-aineiston muodostavat rikosilmoitukset, jotka on poimittu poliisiasian tietojärjestelmästä seuraavilla ehdoilla. 1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin valituista rikosnimikkeistä JA jonkin hakusanoista (yhteensä 216 hakusanaa). 2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan. 3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism” 4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkannut rasismikoodilla. Näillä hakuehdoilla vuonna 2008 raaka-aineiston kooksi tuli 6084 ilmoitusta, jotka luettiin läpi.
- **Vuoden 2009 selvitys:** Raaka-aineisto on muodostettu pääosin samalla tavalla kuin vuonna 2008. Selvityksen raaka-aineiston muodostavat rikosilmoitukset, jotka on poimittu poliisiasian tietojärjestelmästä seuraavilla ehdoilla: 1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin liitteessä 3 mainituista rikosnimikkeistä ja jonkin liitteessä 2 mainituista hakusanoista (yhteensä 253 hakusanaa). 2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan. 3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism” 4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkannut rasismikoodilla. Näillä hakuehdoilla vuonna 2009 raaka-aineiston kooksi tuli 7222 ilmoitusta, jotka luettiin läpi.

- Vuoden 2010 selvitys:** Raaka-aineisto on muodostettu pääosin samalla tavalla kuin vuosina 2008 ja 2009. Vuoteen 2009 verrattuna laajennettiin niiden asianimikkeiden määrää, joilla löytyneet rikosilmoitukset otettiin kaikki raaka-aineistoon. Selvityksen raaka-aineiston muodostavat rikosilmoitukset poimittiin poliisiasian tietojärjestelmästä seuraavilla ehdoilla: 1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin liitteessä 3 mainituista rikosnimikkeistä ja jonkin liitteessä 2 mainituista hakusanoista (yhteensä 253 hakusanaa). 2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, joukkotuhonta, joukkotuhonnan valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan, törkeä rikos ihmisyyttä vastaan tai kidutus. 3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism” 4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkannut rasismikoodilla. Näillä hakuehdoilla vuonna 2010 raaka-aineiston kooksi tuli 7218 ilmoitusta, jotka luettiin läpi.
- Vuoden 2011 selvitys:** Raaka-aineisto on muodostettu pääosin samalla tavalla kuin vuosina 2008, 2009 ja 2010. Vuoteen 2010 verrattuna hakusanojen listaa päivitettiin ja laajennettiin hieman. Vuoden 2011 aikana lakiin lisättiin rikosnimike *törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan*. Nämä haettiin kaikki raaka-aineistoon. Vuoden 2011 loppupuolella poliisin käytössä oleva rasismikoodi muutettiin yleiseksi viharikoskoodiksi. Selvityksen raaka-aineiston muodostavat rikosilmoitukset poimittiin poliisiasian tietojärjestelmästä seuraavilla ehdoilla: 1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin liitteessä 3 mainituista rikosnimikkeistä ja jonkin liitteessä 2 mainituista hakusanoista (yhteensä 269 hakusanaa). 2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, joukkotuhonta, joukkotuhonnan valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan, törkeä rikos ihmisyyttä vastaan tai kidutus. 3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism” 4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkannut rasismikoodilla tai viharikoskoodilla. Näillä hakuehdoilla vuonna 2011 raaka-aineiston kooksi tuli 6995 ilmoitusta, jotka luettiin läpi.

Liite 2. Hakusanat

*-merkki tarkoittaa sanan katkaisua
and.s tarkoittaa, että sanat ovat samassa lauseessa
text= tarkoittaa, että haku kohdistuu vain rikosilmoituksen selostusosaan,
(ei esim. osallisten henkilö- ja osoitetietoihin)
not sulkee pois mainitut ilmaukset

Vuoden 2011 selvityksen yhteydessä lisätyt hakusanat

huivipä*	mutuainen	toisuskoiset
karvakä*	nazist	vammaseksi
kemali	neukku	viharyhm*
maitonaama	patriootti	yöntimo
mustanaam*	syryjyksi	
mustolainen	syryjä*	

Hakusanat

(kääpiö* not kääpiovilla* not kääpiösnautser* not kääpiöpin*)	jumala* not jumalauta	ryssittel*
(molotov* cocktail*)	jutku*	ryssä* not kyyryssä
(molotov* koktail*)	jutsku*	rättipä*
(painu* and.s kotimaa*)	juutalai*	saame*
(sukupuol* and.s identiteet*)	jälkeenjään*	seksuaali* and.s suuntautu*
(sukupuol* and.s ilmaisu*)	kainalosauv*	seksuaali* and.s taipumu*
(syntyperä* and.s vuoksi)	katoli*	separei*
(takaisin* and.s kotimaa*)	kehar*	separi*
(ulkomaalai* and.s viha*)	kehityshäiriö*	setä*
(vapaa* ajattelij*)	kehitystaso*	sharia*
(venäläi* and.s huor*)	kinkke*	sikhi*
(virolai* and.s huor*)	kinuk*	somppu*
hetero	klux	sosiaalipumm*
invalid	koraani*	sukupuol* and.s korjau*
invalidi	krishna*	sukupuol* and.s suuntautu*
laestadi	kristilli*	sukupuol* and.s vaihdo*
lestadio	kristinusko*	suomi suomalaisille
luterilai	kristit*	svedu*
pilakuv	kuulapä*	syryjäntä
pilapiirro	kuulolait*	takaisin afrikkaan
pyörätuol	kuulovamma*	takaisin sinne mistä
rollaattor	kyynärsauv*	taliban*

rullatuol	lesbo*	terrorist*
sokea	lespo*	text=(<i>*kansallispu*</i> not kansal- lispuisto)
syndrom	lestoi*	text=(<i>*muslim*</i>)
syndrooma	liikuntaeste*	text=(<i>*seurakun*</i>)
transsu	liikuntaestei*	text=(<i>*vammai*</i>)
transu	liikuntakyvyt*	text=(<i>gay*</i> not <i>gaye*</i>)
uskovai	liikuntarajoit*	text=(<i>helluntai*</i>)
adventis*	liikuntavamma*	text=(<i>jew*</i> not jewelry not jewellery)
aivovamma*	lyhytkasvui*	text=(<i>kehitysvamma*</i>)
al gaida*	maahanmuuttaj*	text=(<i>kinkki*</i> not <i>kinkkinen</i>)
al qaida*	menkää kotimaahan	text=(<i>kuuro*</i> not <i>sadekuuro</i>)
allah*	menkää sinne mistä	text=(<i>lahko*</i> not <i>hankalahko</i>)
antisem*	metodis*	text=(<i>lepak*</i> not <i>lepakkomie*</i>)
apartheid*	miespari*	text=(<i>lesta*</i>)
apina*	monikulttuuri*	text=(<i>manne*</i> not <i>manner*</i> not mannen not <i>mannelin</i>)
arbeit macht frei*	mormon*	text=(<i>mykkä</i> not <i>mykkäpuhelu</i>)
arjalai*	mormooni*	text=(<i>neeker*</i>)
asberger*	moske*	text=(<i>osama</i>)
asperger*	mulatti*	text=(<i>pelastusarmeija*</i>)
ateist*	mustalai*	text=(<i>puhevamma*</i>)
auschwitz	mustilai*	text=(<i>raamat*</i>)
autismi*	mutakep*	text=(<i>romane*</i>)
autist*	mutakuon*	text=(<i>romani*</i>)
bapdis*	mutapä*	text=(<i>rotu*</i> not <i>rotuaari*</i>)
bimie*	mutiai*	text=(<i>skin*</i> not <i>skinnari*</i>)
bin laden*	muukalaisviha*	text=(<i>somali*</i>)
binai*	nahkapä*	text=(<i>sompu*</i> not <i>sompujärvi*</i>)
biseksu*	naispari*	text=(<i>white</i>)
bi-seksu*	natsi*	torakka*
buddha*	negro*	transihmi*
burkha*	nekru*	transmie*
cp* and.s vamma*	nigger*	transnai*
dysfasia*	nokikep*	transseksu*
ennakkoluulo*	näkövamma*	transvest*
erityislaps*	oireyhtym*	turbaan*
etni*	opaskoir*	ulkomaalaisvastai*
fag	ortodoks*	ulos kaapista

fags	ortodox*	uskonlahko*
fasis*	painua sinne mistä	uskonno*
fatwa*	pakkoliik*	uskonto*
fägär*	pakolai*	vajaakuntoi*
go home	palata sinne mistä	vajaamieli*
hakaris*	pilotti*	vajaaälyi*
harhaop*	pois suomesta	vajak*
heikkolahjai*	polttopul*	vajuk*
heil	pride*	vakaumu*
hindu*	profeet*	valkolai*
hinttari*	puhevi*	valkonaam*
hintti*	puppel*	vammanen
hitler*	queer	vapaakirk*
homo*	racis*	vapaakirk*
homppel*	rajoittei*	vastaanottokesku*
hunnu*	rampa	venakko
huntu* not huntus	rasism*	vihariko*
huonokuulo*	rasist*	viittomakiel*
huononäkö*	rekisteröi* and.s	vinosilm*
	parisuh*	
ideologi*	rodullinen	vähemmistö*
ihonväri*	rodun	vääräuskoi*
imaami*	romaani*	yhteiskunnan elät*
inva*	romsk*	ähl*
islam*	rukou*	änkyt*
jeesu*	ryssitel*	ääri* and.s islam*
jehova*		

Liite 3. Poiminnassa mukana olevat rikosnimikkeet

Muu tutkinta (sekalaisilmoitukset)

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan, rikoslain 11 luku

Joukkotuhonta, Joukkotuhonnan valmistelu, Rikos ihmisyyttä vastaan, Törkeä rikos ihmisyyttä vastaan, Kidutus, Kiihottaminen kansanryhmää vastaan, Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan, Syrjintä

Rikoksista viranomaisia vastaan, rikoslain 16 luku

Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, Virkamiehen vastustaminen, Haitanteko virkamiehelle, Niskoittelu poliisia vastaan, Virkavallan anastus, Lähestymiskiellon rikkominen

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan, rikoslain 17 luku

Julkinen kehottaminen rikokseen, Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, Mellakka, Väkivaltainen mellakka, Väkivaltaisen mellakan johtaminen, Yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu, Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen, Uskonrauhan rikkominen, Uskonnonharjoituksen estäminen, Uskonnonharjoituksen estämisen yritys, Hautarauhan rikkominen, Ilkivalta

Seksuaalirikoksista, rikoslain 20 luku

Raiskaus, Raiskauksen yritys, Törkeä raiskaus, Törkeän raiskauksen yritys, Pakottaminen sukupuoliyhteyteen, Sukupuoliyhteyteen pakottamisen yritys, Pakottaminen seksuaaliseen tekoon, Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys, Seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalisen hyväksikäytön yritys, Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys, Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, Törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys, Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön yritys, Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys nuorelta, Paritus, Parituksen yritys, Törkeä paritus, Törkeän parituksen yritys

Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, rikoslain 21 luku

Lapsensurma, Lapsensurman yritys, Murha, Murhan yritys, Surma, Surman yritys, Tappo, Tapon yritys, Heitteillepano, Tappeluun osallistuminen, Lievä pahoinpitely, Pahoinpitely, Pahoinpitelyn yritys, Törkeä

pahoinpitely, Törkeän pahoinpitelyn yritys, Kuolemantuottamus, Törkeä kuolemantuottamus, Vammantuottamus, Törkeä vammantuottamus, Vaaran aiheuttaminen, Pelastustoimen laiminlyönti

Sikiön, alkion ja perimän loukkaamisesta, rikoslain 22 luku

Laiton raskauden keskeyttäminen, Törkeä laitton raskauden keskeyttäminen, Laiton alkioon puuttuminen, Laiton perimään puuttuminen, Laiton sukusolujen käyttö, Lapsen identiteetin loukkaaminen

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta, rikoslain 24 luku

Kotirauhan rikkominen, Törkeä kotirauhan rikkominen, Julkisrauhan rikkominen, Törkeä julkisrauhan rikkominen, Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, Kunnianloukkaus, Törkeä kunnianloukkaus

Vapauteen kohdistuvista rikoksista, rikoslain 25 luku

Vapaudenriisto, Törkeä vapaudenriisto, Ihmiskauppa, Ihmiskaupan yritys, törkeä ihmiskauppa, Törkeän ihmiskaupan yritys, Panttivangin ottaminen, Tuottamuksellinen vapaudenriisto, Laiton uhkaus, Pakottaminen

Yleisvaarallisista rikoksista, rikoslain 34 luku

Tuhotyö, Tuhotyön yritys, Liikennetuhotyö, Liikennetuhotyön yritys, Törkeä tuhotyö, Törkeän tuhotyön yritys, Terveiden vaarantaminen, Terveiden vaarantamisen yritys, Törkeä terveyden vaarantaminen, Törkeän terveyden vaarantamisen yritys, Yleisvaaran tuottamus, Törkeä yleisvaaran tuottamus, Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu

Vahingonteot, rikoslain 35 luku

Lievä vahingonteko, Vahingonteko, Vahingonteon yritys, Törkeä vahingonteko, Törkeän vahingonteon yritys

Virkarikoksista, rikoslain 40 luku

Virkasalaisuuden rikkominen ja tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen, virka-aseman väärinkäyttäminen, Törkeä virka-aseman väärinkäyttäminen, virkavelvollisuuden rikkominen, Tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen

Työrikoksista, rikoslain 47 luku

Työturvallisuusrikos, Työaika suojeleminen, Työsyntymä, Kiskonnantapainen työsyntymä, Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaaminen, Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen, Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisen yritys, Työnvälitysrikos, Luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö

Liite 4: Muuttujien luokitukset

- **Tapahtumapaikka.** Tapahtumapaikat luokiteltiin 12 eri luokkaan: 1) uhrin asunto, 2) muu asunto, 3) uhrin asuintalon piha tai porraskäytävä, 4) muu piha tai porraskäytävä, 5) koulu tai koulualue, 6) baari, ravintola, tanssipaikka, 7) muu julkinen rakennus, 8) tie tai katu, tori tai muu julkinen paikka, 9) julkinen kulkuväline, 10) internet ja 11) muu paikka/ei tiedossa. Uhrin asunnossa tapahtuneiksi luokiteltiin sisällä uhrin asunnossa tapahtuneet teot, ulkoapäin uhrin asuntoon kohdistuneet teot kuten ikkunan tai ovien särkemiset sekä uhrin saamat kirjeet, puhelinsoitot ja tekstiviestit. Muussa asunnossa tapahtuneiksi luokiteltiin jonkun muun henkilön kuin uhrin asunnossa tapahtuneet teot. Uhrin asuintalon pihassa tai porraskäytävässä tapahtuneiksi luokiteltiin sellaiset teot, jotka olivat tapahtuneet uhrin asuintalon pihassa, parkkipaikalla, porraskäytävässä tai esimerkiksi pesutuvassa. ”Muu piha tai porraskäytävä” -luokkaan luokiteltiin vastaavasti sellaiset teot, jotka olivat tapahtuneet jonkun muun henkilön pihalla tai vieraassa porraskäytävässä. Koulussa tai koulualueella tapahtuneiksi luokiteltiin koulurakennuksessa tai koulun pihalla tapahtuneet teot. ”Baari, ravintola, tanssipaikka” -luokkaan kuuluivat näiden paikkojen sisätiloissa tai niiden edessä tapahtuneet rikokset. Muissa julkisissa rakennuksissa tapahtuneiksi luokiteltiin esimerkiksi kaupoissa, ostoskeskuksissa ja julkisissa virastorakennuksissa tapahtuneet teot. ”Tie tai katu, tori tai muu julkinen paikka” -luokkaan kuuluivat kaikki ulkona julkisella paikalla tapahtuneet rikokset, kuten kadulla, torilla, puistossa tapahtuneet rikokset. Tähän luokkaan luokiteltiin myös liikenneasemilla tapahtuneet rikokset. Julkisissa kulkuvälineissä tapahtuneiksi luokiteltiin bussissa, junassa, raitiovaunussa, matkustajalaivalta tai taksissa sattuneet rikokset. ”Internet” -luokitus annettiin teoille, jotka olivat tapahtuneet internetissä. Sellaiset rikokset, joissa tapahtumapaikka ei ollut tiedossa tai joita ei voitu luokitella mihinkään edellä mainituista luokista, luokiteltiin viimeiseen luokkaan ”muu paikka/ei tiedossa”. Edellä mainituista luokista yksityistä tilaa on oikeastaan vain uhrin asunto tai muu asunto. Uskonnolliseen taustaan perustuvien viharikosten luokittelussa yhdeksi tapahtumapaikaksi on erotettu myös uskonnolliset paikat, kuten kirkot ja moskeijat.
- **Tapahtuma-aika.** Tapahtuma-aika luokiteltiin seitsemään eri luokkaan: 1) aamu, 2) päivä, 3) ilta, 4) yö, 5) ilta-yö-aamu, 6) muu aika ja 7) ei tiedossa. Aamulla tapahtuneiksi luokiteltiin klo 5.00–10.59 tapahtuneet rikokset, päivällä tapahtuneiksi klo 11.00–16.59 tapahtuneet rikokset, illalla tapahtuneiksi

klo 17.00–22.59 sattuneet teot ja yöllä tapahtuneiksi klo 23.00–04.59 tapahtuneet rikokset. Luokkaan ”ilta-yö-aamu” luokiteltiin illan ja aamun välillä tapahtuneet rikokset, joiden tarkka tapahtuma-aika ei ollut tiedossa. ”Muu aika” -luokkaan luokiteltiin esimerkiksi aamun ja illan välillä tapahtuneet rikokset ja sellaiset rikokset, joita ei voitu luokitella muihin edellä mainittuihin luokkiin, ja joissa oli kyse esimerkiksi pidempään jatkuneista teoista. ”Ei tiedossa” -luokkaan jäivät sellaiset rikokset, joiden tapahtuma-aika ei ollut lainkaan tiedossa.

- ***Uhrin suhde epäiltyyn.*** ”Uhrin suhde epäiltyyn” luokiteltiin seitsemään luokkaan. Tuntematon -luokkaan luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa ilmoituksessa mainittiin epäillyn olevan uhrille tuntematon tai joissa puhuttiin epäilystä, ”joka myöhemmin osoittautui X:ksi”. Tähän luokkaan luokiteltiin myös sellaiset tapaukset, joissa voitiin muuten päätellä epäillyn olevan todennäköisesti uhrille tuntematon. Asiakassuhde-luokkaan luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa uhrin ja epäillyn välillä oli jonkinlainen asiakassuhde, esimerkiksi uhri oli ravintolan asiakas ja epäilty ravintolan työntekijä tai toisinpäin. Sellaiset tapaukset, joissa uhri mainitsi tuntevansa epäillyn tai ainakin tietävänsä epäillyn ulkonäöltä tai nimeltä, luokiteltiin luokkaan ”tuttu”. Myös samaa koulua käyvät nuoret luokiteltiin tähän luokkaan. Samassa työpaikassa työskentelevien tekemät rikokset luokiteltiin työtoverin tekemäksi. Luokkaan ”naapuri” luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa uhri ja epäilty olivat seinänaapureita tai asuivat samassa tai lähekkäisissä taloissa. Sellaiset ilmoitukset, joista uhrin ja epäillyn suhde ei käynyt ilmi, luokiteltiin luokkaan ”ei voi sanoa”. Tähän luokkaan luokiteltiin myös sellaiset tapaukset, joissa uhrin ja epäillyn suhdetta ei voitu määrittellä sen takia, että varsinaisista uhria ei ollut (esim. kiihottaminen kansan ryhmää vastaan). Rikokset, joissa epäilty ei ollut tiedossa, jäivät luokkaan ”epäilty ei tiedossa”.
- ***Ikäluokka.*** Sekä uhrien että epäiltyjen ikä luokiteltiin kuuteen luokkaan: 1) alle 15-vuotiaat, 2) 15–24-vuotiaat, 3) 25–34-vuotiaat, 4) 35–44-vuotiaat, 5) 45–54-vuotiaat ja 6) yli 55-vuotiaat.
- ***Rikosluokka.*** Epäiltyjen rassististen rikosten päärikosnimikkeet on jaoteltu seitsemään eri luokkaan. Pahoinpitelyn yritykset ja eriaisteiset pahoinpitelyt (lievä pahoinpitely, pahoinpitely, törkeän pahoinpitelyn yritys ja törkeä pahoinpitely) on yhdistetty luokkaan ”pahoinpitelyt” ja eriaisteiset vahingonteot (lievä vahingonteko, vahingonteko ja törkeä vahingonteko) yhdistetty luokkaan ”vahingonteko”. Luokkaan ”syrjintä” on yhdistetty syrjintä, työsyryntä ja kiskonnantapainen työsyryntä ja luokassa ”kunnianloukkaus” on yhdistettyä kunnianloukkaukset ja

- törkeät kunnianloukkaukset. Luokassa ”kotirauhan rikkominen” on yhdistettynä rikosnimikkeet kotirauhan rikkominen ja törkeä kotirauhan rikkominen. Laittomat uhkaukset ovat oma luokka ja loput päärikosnimikkeet on yhdistetty luokkaan ”muut”.
- **Rikosilmoituskohtainen tapahtumatilanne.** Rikosilmoitukset on luokiteltu kuuteen luokkaan sen mukaan, mikä niiden tilanteita kuvaa parhaiten.
 - 1) Yksisuuntaiset pahoinpitelyrikokset: rikoksen uhri ei ole vastannut häneen kohdistuneeseen pahoinpitelyyn. Näihin tilanteisiin voi sisältyä myös muita rikosnimikkeitä, kuten kunnianloukkausrikoksia ja omaisuusrikoksia.
 - 2) Tappelutilanteet, molemminpuoliset rikokset: kaksi tai useampia henkilöitä on pahoinpidelty tai esimerkiksi uhkaillut toisiaan. Näihin tilanteisiin voi sisältyä myös muita tekoja, kuten kunnianloukkausrikoksia ja omaisuusrikoksia.
 - 3) Sanalliset loukkaukset ja uhkaukset: yksisuuntainen sanallinen teko, johon ei sisälly fyysistä väkivaltaa, mutta voi sisältyä omaisuusrikoksia.
 - 4) Syrjintäjutut (syrjintä, työsydjintä, kiskonnantapainen työsydjintä)
 - 5) Omaisuusrikokset (vahingonteot, varkaudet, ryöstöt, petokset): näihin tilanteisiin ei sisälly fyysistä väkivaltaa eikä kunnianloukkausrikoksia tai uhkauksia, ainoastaan omaisuusrikoksia.
 - 6) Provokaatiosta tehty rikos: tilanne, jossa pahoinpitelyyn on syyllistytty sanallisen halventamisen tai provokaation seurauksena ja joissa nimittelyn kohde voi olla ainoa rikoksesta epäillyksi merkitty henkilö.
 - **Mihin tahoon rasismi kohdistuu.** Rikosilmoitukset on luokiteltu viiteen luokkaan sen mukaan, mihin tahoon rasismi (yleisimmin uhrin oletettuun etniseen alkuperään tai kansalaisuuteen liittyvä sanallinen halventaminen) näyttää niissä kohdistuneen. Luokituksen perustana on käytetty myös tietoa osallisten syntymämaasta ja kansalaisuudesta, mikäli heitä ei ole kuvailtu rikosilmoituksessa esim. ”etniseen vähemmistöön kuuluviksi” tai ”kantaväestön edustajiksi”. Luokitus tehtiin seuraavasti:
 - 1) Enemmistöryhmän vähemmistöön kohdistama rasismi.
 - 2) Vähemmistöryhmän enemmistöryhmään kohdistama rasismi
 - 3) Vähemmistöryhmien välinen rasismi
 - 4) Vähemmistöryhmään kohdistuva rasismi, jossa epäillyn ”status” ei tiedossa eikä häntä ole kuvailtu.
 - 5) Ei voi sanoa.

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1. Epäiltyjen rasististen rikosten päärikosnimikkeet vuonna 2011.

Rikosnimike	N	%
Pahoinpitely	391	32
Lievä pahoinpitely	198	16
Kunnianloukkaus	167	14
Laiton uhkaus	139	11
Vahingonteko	85	7
Syrtjäntä	48	4
Työsyrtjäntä	24	2
Törkeä pahoinpitely	24	2
Lievä vahingonteko	23	2
Kotirauhan rikkominen	22	2
Kiskonnantapainen työsyrtjäntä	14	1
Liikennerikkomus	14	1
Pahoinpitelyn yritys	14	1
Törkeän pahoinpitelyn yritys	11	1
Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	7	1
Näpistys	5	0
Petos	4	0
Vammantuottamus	4	0
Ryöstö	3	0
Tapon yritys	3	0
Ilkivalta	2	0
Järjestysrikkomus	2	0
Lievä petos	2	0
Pakottaminen	2	0
Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan	2	0
Varkaus	2	0
Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen	2	0
Virkavelvollisuuden rikkominen	2	0
Eläimen vartioimatta jättäminen	1	0
Haitanteko virkamiehelle	1	0
Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen	1	0
Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys	1	0

Liitetaulukko 1 jatkuu seuraavalle sivulle

Lähestymiskiellon rikkominen	1	0
Oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen	1	0
Pelastustoimen laiminlyönti	1	0
Työturvallisuusrikos	1	0
Törkeä kotirauhan rikkominen	1	0
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen	1	0
Varkauden yritys	1	0
Väärän henkilötiedon antaminen	1	0
Yleisen järjestyksen häiritseminen	1	0
Yhteensä	1229	100

Liitetaulukko 2. Epäiltyjen uskontoon perustuvien viharikosten päärikosnimikkeet vuonna 2011.

Rikosnimike	N	%
Vahingonteko	23	26
Pahoinpitely	20	23
Laiton uhkaus	14	16
Kunnianloukkaus	8	9
Kotirauhan rikkominen	5	6
Lievä pahoinpitely	5	6
Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	4	5
Lievä vahingonteko	2	2
Törkeän pahoinpitelyn yritys	2	2
Uskonrauhan rikkominen	2	2
Pahoinpitelyn yritys	1	1
Vammantuottamus	1	1
Varkaus	1	1
Yhteensä	88	100

Liitetaulukko 3. Epäiltyjen seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvien viharikosten päärikosnimikkeet vuonna 2011.

Rikosnimike	N	%
Pahoinpitely	31	48
Lievä pahoinpitely	14	22
Kunnianloukkaus	8	12
Laiton uhkaus	2	3
Syrjintä	2	3
Kotirauhan rikkominen	1	2
Kätkemisrikkomus	1	2
Lievä vahingonteko	1	2
Pahoinpitelyn yritys	1	2
Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys	1	2
Työsyjintä	1	
Törkeä pahoinpitely	1	2
Vahingonteko	1	2
Yhteensä	65	100

Liitetaulukko 4. Epäiltyjen vammaisuuteen perustuvien viharikosten päärikosnimikkeet vuonna 2011.

Rikosnimike	N	%
Kunnianloukkaus	9	30
Pahoinpitely	8	27
Syrjintä	4	13
Lievä pahoinpitely	3	10
Laiton uhkaus	2	7
Vahingonteko	2	7
Lievä vahingonteko	1	3
Raiskaus	1	3
Yhteensä	30	100

SUMMARY

This report reviews suspected hate crimes reported to the police in Finland in 2011. The statistics are based on crime reports retrieved from the national police information system. Reports on racist crime have been published by the Police College of Finland and the Ministry of Interior's Police Department since 1998. In 2009 the system of compiling information on racist crime was developed into a more comprehensive system of monitoring hate crime. For the purpose of this report, hate crime has been defined as a crime against a person, group, somebody's property, institution, or a representative of these, motivated by prejudice or hostility towards the victim's real or perceived ethnic or national origin, religion or belief, sexual orientation, transgender identity or appearance, or disability.

The Criminal Code of Finland does not contain definitions of the concepts 'racist crime' or 'hate crime'. A corresponding hate motivation is one of aggravating circumstances. Before, according to police instructions, a report should be marked with a special code for statistical purposes if the crime is racially motivated. In late 2011 new instructions were given. According to these instructions a report should be marked with hate crime code which includes also other types of hate crimes in addition to racist crimes. However, the use of the hate crime code could be improved. The use of the code is voluntary for officers. The data collection for these statistics is based partly on the racism/hate crime code used by the police and partly on the use of different search terms. The final classification of the reports as hate crimes is based on the narrative information about the incidents, written down by the officer who filed the report. To be exact, the data consists of suspected crimes, not actual crimes, as the decisions made by the prosecutor or court in relation to these cases are not described.

In the target year, the search criteria gave 918 such reports of an offence which were classified as suspected hate crime cases. There is a 7 per cent increase in comparison to the previous year, when 860 cases were identified. The majority, 85,8 per cent, of the cases were classified as racist incidents. Cases motivated by the victim's religious background constituted 6,6 per cent of the cases. In 4,6 per cent of the cases the motive was sexual orientation and in 2.6 per cent it was disability. Three hate crimes were identified as being based on the victim's transgender identity or appearance (0.3%).

Racist crime

As in previous annual reports, a reported offence is classified as a racist crime case if either the victim or the police or any other involved party perceive the situation as racist, or if the incidence involves obviously racist slurs. In the target year, 788 reports of offences with racist overtones were found in the police information system. This represents 47 cases more than the previous year.

Over one third (31%) of racist crime cases included verbal offences only, such as insults and threats. The proportion of cases in which physical violence was involved is 41%. Based on the narrative description of the incidents, in the majority of the cases racism was directed towards a member of an ethnic or national minority by a member of the majority population.

The reports of racist offences included 1,229 principal offences, i.e. most severe offences towards a particular injured party. As in previous years, the most common suspected crimes were assaults, which constituted 32 per cent of all principal offences. Other common principal offences included defamation (16%), petty assault (16%) and threat (11%). Attempted assaults and various degrees of assault cases together constituted half (51%) of the principal offences. The most common scenes of the suspected racist crimes were public outdoor locations such as roads or city market places, as well as restaurants and their vicinity. As in previous years, the majority of racist crimes were committed in the evening and at night.

The majority of the injured parties were men (69%). The most common age group for both the male and female injured parties was 15-24 years old. As in the previous year, men were targets of assaults more commonly than women, whereas defamations were more common among female injured parties. The majority of the suspected offenders were Finnish citizens (78%), male (81%) and between 15 to 24 years old.

The majority (60%) of the injured parties in the suspected racist crimes were Finnish citizens. One third (29%) of the Finnish injured parties were born outside Finland. The narrative descriptions of the incidents revealed that some of the Finnish-born injured parties are second generation immigrants, for example, and some belong to the ethnic Roma minority. Among foreign citizens resident in Finland, citizens of Somalia, Russia and Iraq are most commonly victims of racist crime. In relation to the number of foreign citizens resident in Finland, citizens of Somalia experienced the highest frequency of racially motivated crime in 2011. The survey conducted by the European Agency for Fundamental Rights (FRA) in 2008 also indicates the poor position of Somalis in Finland. According to the survey, of all ethnic minority groups in Europe, the

Somalis in Finland are among the groups that experience the highest levels of racist violence and discrimination.

A regional examination reveals that the majority (27%) of the police reports of racist cases were filed in Helsinki. A total of 40 per cent were filed in the Helsinki metropolitan area. The number of suspected racist crimes reported to the police in Helsinki decreased from the previous year. In some municipalities the numbers increased in comparison with 2010. This increase may, in fact, be due either to changes in the way reports are written and filed or to real growth in racist crime.

Hate crime motivated by victim's religion or belief

In the target year, 61 cases of hate crimes motivated by religion were identified. This number is higher compared with the previous year, when 52 police reports were filed. The classification of these cases as hate crimes was primarily based on either the way in which the victim perceived the situation or on slurs that the suspect used during the incident.

In 24 cases Christianity was the target of the hate crime. In some cases the crime was committed against Christians or the Christian faith in general, while in other cases the insults referred to a specific religious group, such as Laestadians or Jehovah's Witnesses. Six hate crimes against Jews were identified; in the previous year the number was four and in 2009 ten. The number of hate crimes against Muslims was almost the same as in the previous year. In the target year, 14 such cases were found, whereas there were 15 cases in 2010. Two reports were filed in the target year where the crime was against members of other individual religious groups. In 15 cases the religion targeted was not specified in the police report. The majority of hate crimes based on religion involved verbal insults or threats (26/61). Physical violence was involved in 16 cases.

In addition to cases of hate crime identified in the target year, six other cases under investigation were located via the data search. These cases included a hate motive connected with religion, but they were not filed as actual reports due to the character of the cases. In four of these cases the target were Christians, and in two cases Muslims.

Hate crime motivated by victim's sexual orientation or transgender identity or appearance

A total of 42 cases of hate crime motivated by the victim's real or perceived sexual orientation were identified in the target year. The number is almost

the same than in the previous year, when 41 cases were identified. The data search located three cases of hate crime that were based on the victim's transgender identity or appearance, while in the previous year there were three such cases.

As with hate crime based on religion, the classification of these cases as hate crime was based primarily on either the victim's perception of the motive or on slurs made by the suspect during the incident. The majority of hate crimes based on sexual orientation or transgender identity or appearance were one-sided assaults (22). In the previous year the number of these cases was 15. There were significantly lower number of cases with verbal threats and insults (7) compared to the previous year (22). During 2011, one report of offences was filed that concerned discrimination on the basis of belonging to the above-mentioned groups.

In addition to actual hate crimes, there were five cases that included a hate motive based on sexual orientation and one case where the motive was the transgender identity or appearance of the injured party. However, these cases were not filed as actual reports of an offence.

Hate crime motivated by the victim's disability

In the target year, a total of 21 hate crimes based on the victim's disability were identified. In the previous year the number of these cases was the same. The majority of these cases were verbal insults or threats (7), one-sided assaults (6) and discrimination cases (5). In the previous year, four cases of one-sided assaults and eight cases of discrimination based on disability were reported to the police. In addition to actual hate crimes, three other cases under investigation included a hate motive based on disability.

Important to consider when assessing the results

When assessing the amount of hate crime reported to the police, it is important to consider the weaknesses concerning the method of this report and the difficulties concerning the interpretation of police reports. Statistics of racially motivated crime have been compiled for several years, and the police have been required to classify these cases in the police information system for over ten years now. However, the police have not been instructed to classify other types of hate crime until late 2011. Therefore, there has not been systematic pattern for recording other than racist motivation in the report. With many cases reviewed for this report, the motive of the crime has been interpreted from weak clues only,

such as insults shouted by the offender during the incident and recorded in the report of the offence by a police officer.

In 2011 there were changes in the instructions that the police received with regard to filing a report of an offence or classifying various types of crime. New instructions give guidelines how to classify hate crime cases. These guidelines include also other hate crimes than the ones with racist motives. However, the new instructions were put in action late 2011 which means that only small part of the hate crimes reported to the police during 2011 were classified according to the new instructions.

The Finnish Criminal Code was amended in 2011 to better protect and take cognizance of other hate crime victims in addition to those of racist crime victims. Possibly these changes will be reflected in future reports on hate crime reported to the police. As religion, sexual orientation and disability, along with the victim's ethnic or national origin as a motive for a crime are now stated as aggravating circumstances, the police must pay attention to these kinds of motives in their preliminary investigation.

It is also possible that the differences between the numbers of cases reported to the police partly indicate how often members of various minority groups tend to report their experiences of crime to the police. The differences may also reflect the extent to which victims of crime express their own views about the motive behind the crime to the police, as well as the extent to which and in how much detail the police reveal and document these aspects. For example, a victim belonging to a sexual minority might not report the motive of a crime to avoid revealing his or her sexual orientation. The victim might be afraid of possible prejudice displayed by the police or of having to reveal his or her sexual orientation in public later in the court proceedings. The few studies concerning the topic indicate that only a small percentage of hate crimes are reported to the police at present.